EDITURA UNIVERS

Pasionat de aventură, de călătorii, manifestînd curiozitate pentru toate formele vieții moderne, Blaise Cendrars a creat o operă care palpită de aceeași uimitoare vitalitate ca și viața sa. Dar înainte de-a fi om de acțiune, Cendrars e un povestitor, virtuțile cuvîntului făcînd de neuitat aventurile trăite.

Lei 3,50

159
1971

BLAISE CENDRARS • AURUL



BLAISE CENDRARS

AURUL



COLECȚIA MERIDIANE

Blaise Cendrars

L'OR

Blaise Cendrars

Aurul

Minunata poveste a generalului JOHANN AUGUST SUTER

În româneşte de *Mihai C. Delescu*
Prefaţă de *Laurenţiu Ulici*

Editura UNIVERS

Bucureşti, 1971

BLAISE CENDRARS
sau
VIAŢA CA OPERĂ

NU sînt mulţi scriitori europeni a căror viaţă să fie ea, mai întîi, o capodoperă. E vorba, fireşte, de întîmplările vieţii dar, în egală măsură, de rosturile pe care acestea le vor fi urmat şi de cele pe care le vor fi deschis. În principiu, a-ţi face din viaţă un obiect de interes general presupune a o trăi mai presus de modelul mediei, în afara banalului adică, şi, mai ales, cu mult imprevizibil, aş zice, cu „suspense". Viaţa ca aventură, fără îndoială, dar asta e numai condiţia necesară pentru stîrnirea interesului public. Aventura de dragul aventurii provoacă, de fapt, nu interes ci curiozitate, forma gratuită a interesului. Pentru atingerea acestuia e nevoie de ordonarea aventurii la scara unei axiologii. Cu aceasta s-ar împlini condiţia suficientă. Intră în joc, aşadar, nu doar vocaţia aventurii dar, deopotrivă, capacitatea de a o controla şi a o supune unei finalităţi pre-meditate. Lucru cu atît mai greu şi, implicit, mai rar întîmplîndu-se cu cît aventura (folosesc cuvîntul numai în înţelesul său benign) are, în genere, înclinaţia de a se întoarce cu admiraţie înspre sine, închizîndu-şi astfel căile de acces spre un final care s-o transceadă.

Poate să pară bizară o afirmaţie precum aceea din ultima parte a frazei de la începutul acestor rînduri : e de-

sigur surprinzător să constați că viața unui scriitor e, ca o operă încheiată, la concurență cu literatura lui. Blaise Cendrars. Surpriza nu are în ea nimic ironic și este surpriză în măsura în care nu sîntem obișnuiți să întîlnim identitate perfectă între ceea ce este viața unui scriitor și ceea ce vrea să fie literatura lui. Întîmplarea face ca viața lui Blaise Cendrars să fie, pe toate planurile, o splendidă aventură iar aceasta să aibă o rațiune (și o justificare) atît de puternică și generoasă încît să se reverse, ca aventură, în operă, supunînd-o și, de multe ori, obligînd-o la pură transcriere.

Născut la 1 septembrie 1887 la Paris, dintr-un tată elvețian și mamă scoțiană, Frederic Sauser Hall zis Blaise Cendrars, atins de morbul călătoriilor, contractat, se pare, pe cale livrescă, își abandonează relativ repede studiile pentru a voiaja, mai întîi în Egipt și Anglia, iar apoi între 1903 și 1907 în Rusia, China, India și Iran. Scopul aparent al acestei suite de aventuri precoce era o negustorie ciudată de mărunțișuri comestibile dar motivul secret care-l împingea pe tînărul Cendrars pe „cărările lumii" trebuie să fi fost, încă de pe atunci, un dor nepotolit de a vedea și de a cunoaște, o lăcomie fără saț de a trăi. Fiind, structural, unul dintre aceia cărora nimic din ce e omenesc nu le e străin, viitorul poet se manifesta, cum bine s-a spus[1] ca un extraordinar gurmand, avid de experiență, un îndrăgostit perpetuu de oameni, de locuri, de întîmplări. „Lumea este reprezentarea mea" zice el într-o prefață la *Dan Yack*, folosind

[1] Jean Rousselot: Blaise Cendrars (Editions Universitaires — 1955).

expresia filozofului german pentru a sintetiza într-o metaforă largă un „Weltanschauung" de un umanism generos și total.

Întors din călătorie, Cendrars se stabilește pentru o vreme la Paris însă nimic, după cum mărturisește, nu l-ar fi putut ține locului și, cum călătorului îi șade bine cu drumul, în 1908 un nou voiaj în Rusia urmat imediat de traversarea Oceanului în Statele Unite și Canada, unde va peregrina pînă în 1912, cînd chestiuni legate de debutul său scriitoricesc îl cheamă în Franța. De fapt, prima carte îi apăruse încă din 1909, la Moscova, în 14 exemplare (*La légende de Novgorod*). La Paris, editura anarhistă „Les hommes nouveaux" îi publică în 1912 și 1913 două mari poeme, *Les Pâques à New York* și *La Prose du Transsiberien et de la petite Jeanne de France.* În 1914 avea gata încă un poem masiv, *Panama ou les aventures de mes sept oncles* care va apărea, însă, după război, în 1918. O dată cu izbucnirea războiului Cendrars se înscrie voluntar în Legiunea străină, iar în 1915 iese dintr-o luptă cu un braț mai puțin (dreptul) dar cu aceeși sete neistovită de a cutreiera lumea! Drept care în 1921, după ce timp de patru ani a condus *Éditions de la Sirène* publicînd aici un scenariu cu aspect de poem apocaliptic *Le film de la fin du monde* și o *Anthologie nègre*, ca un omagiu adus omului negru, se îmbarcă pentru America de Sud: *J'etais parti au Bresil. Je prenais des filmes. Je chassas je voyageais, je flânais, je perdais mon temps, je respirais, je vivais, et foin des bibliothèques et du bureau*[1] În 1924 e din nou la

[1] *Pornisem în Brazilia. Făceam filme. Vînam, călătoream, hoinăream, îmi pierdeam timpul, respiram, trăiam, la naiba cu bibliotecile și cu biroul!*

Paris scriind versiunea definitivă a romanului *L'Or* (apărut în 1925) şi terminînd încă un roman, *Moravagine* (apărut în 1926), pentru ca între 1926 şi 1929 să repete călătoria în America de Sud, de data aceasta colindînd pe lîngă Brazilia, unde se simţea ca acasă, Argentina şi Paraguayul. Oriunde s-ar fi oprit, oricare ar fi fost punctul de staţionare provizorie, Cendrars dovedea o pasiune constantă faţă de tot ce putea constitui pentru el *altceva*, experienţă nouă şi cunoaştere. Nomadismul său se cere interpretat ca un act de cultură şi, în primul rînd, ca o posibilitate excepţională de valorificare a potenţialului existenţial. Revenind în Franţa se dedică pentru cîţiva ani unei profesiuni care se potrivea cum nu se poate mai bine dorului de călătorii şi temperamentului său agitat: jurnalismului. Cîteva mari anchete publicate în *Excelsior* şi în *Paris-Soir* îl consacră şi în acest domeniu; în 1939 va fi corespondent de război pe lîngă armata engleză. Între timp i se editează încă trei cărţi, *Histoires vraies, La vie dangereuse* şi *D'outremer à Indigo,* toate la editura Grasset. Al doilea război mondial îl găseşte puţin îmbătrînit, retras în Aix-en-Provence, cultivînd plante medicinale. În 1943 reia scrisul şi, lucrînd într-un ritm infernal, şaisprezece ore pe zi, termină într-un timp scurt *L'homme foudroyé* (1945, Denoël), *Rhapsodie gitane* (Ed. J. Vigneau, 1946), *Bourlinguer* (1948, Denoël) şi *Le lotissement du ciel* (1949, Denoël). Se întoarce apoi la Paris unde va trăi pînă la sfîrşitul vieţii (1961), murind la 74 de ani cu tristeţea de a nu fi putut face în ultimii ani un ocol al pămîntului, el, care trecea în ochii contemporanilor drept „continentul Cendrars".

Le langage est une chose qui m'a séduit. Le langage est une chose qui m'a perverti. Le langage est une chose qui m'a formé. La langage est une chose qui m'a déformé. Voilà pourquoi je suis poète, probablement parce que je suis très sensible au langage — correct ou incorrect je m'en bats l'oeil. J'ignore et je méprise la grammaire, qui est au point mort, mais je suis un grand lecteur de dictionnaires et si mon ortohographe n'est pas trop sûre, c'est que je suis trop attentif à la prononciation, cette idiosyncrasie de la langue vivante. A l'origine, n'est pas le mot, mais la phrase, une modulation. Ecoutez le chant des oiseaux. [1]

E afirmată în aceste cuvinte condiţia banală a oricărui scriitor. S-ar părea, ca notă particulară, că rîndurile trădează un calofil inveterat ascuns sub perdeaua ambiguă a unui singur cuvînt: limbaj. Numai că la Blaise Cendrars limbajul are un înţeles cu totul special, legîndu-se mai mult de actul existenţial practic decît de tehnica discursului, mai mult de ontologie decît de lingvistică. E un fel de a spune altfel trăirii, poate chiar un fel de a trăi.

Cendrars nu a fost un mare scriitor. Operă extraordinară i-a fost, cum spuneam, viaţa. Ceea ce încîntă în literatura lui nu ţine pur şi simplu de literatură ci, în primul rînd, de miracolul unei existenţe, de poezia ei. Căci, aventurosul Cendrars a fost un nomad cu suflet

[1] *Limba e un lucru care m-a sedus. Limba e un lucru care m-a pervertit. Limba e un lucru care m-a format. Limba e un lucru care m-a deformat. Iată de ce sînt poet, probabil pentru că sînt foarte sensibil la limbajul-corect sau incorect — puţin îmi pasă. Nu cunosc şi dispreţuiesc gramatica, care stă pe loc, dar sînt un mare cititor de dicţionare iar dacă ortografia nu mi-e prea sigură, înseamnă că sînt prea atent la pronunţie, această idiosincrazie a limbii vii. La început n-a fost cuvîntul, ci fraza, o modulaţie. Ascultaţi cîntecul păsărilor.*

de poet. Poezia este, în cazul lui, nu doar un atribut al existenţei dar şi partea cea mai interesantă, sub unghi estetic, a literaturii sale. „Sub unghi estetic" e un fel de a vorbi despre un aer întrucîtva neobişnuit pe care poemele lui Cendrars (strînse abia în 1944 într-o ediţie completă) îl aduceau în peisajul poeziei europene de la începutul secolului. „Cendrars — spune unul dintre comentatorii săi, Jean Rousselot, într-o carte nu lipsită de interes în ciuda exagerărilor elogiative — este prototipul poetului nou care vrea să se identifice cu lumea, cu noua vîrstă a lumii şi să devină conştiinţa acestei lumi şi a umanităţii din ea. „Lucru perfect adevărat dar fără să justifice trecerea lui Cendrars în rîndul marilor poeţi. În fapt, poezia acestuia este poezia unui precursor. Ca atare, fără să aibă o valoare deosebită, poemele sale au oferit valului avangardist şi, în general, poeziei noi, un punct de sprijin gata construit în jurul căruia să se ţeasă pînza lirică a sensibilităţii moderne. Cum foarte exact observa Philippe van Tieghem „Cendrars a lărgit impresionismul lui Appollinaire la dimensiunile a cinci continente". Deschizînd, tematic vorbind, spaţiul poeziei, autorul *Paştelui la New York* încearcă modernizarea exotismului înscriindu-l în ritmul general al secolului nostru. Formal, prin cultivarea lirismului notaţiei directe, tipic jurnalistice, Cendrars este socotit azi printre pionierii reportajului liric. Însă, exceptînd cîteva poeme, lirica lui ne pare acum desuetă şi lipsită de poezie. Încît ce se poate remarca în piesele ei este intenţia de a face poezie, dorinţa ori poate orgoliul de a da aventuroasei sale existenţe un corespondent în imperiul propriu-zis al poeziei. Poezia este, în acest sens, o aventură a spiritului în căutarea lumii. Dacă esteticeşte poezia lui Cendrars nu are cum mulţumi gustul cititorului, valoarea documentară şi psihologică a cîtorva poeme rămîne intactă şi astăzi.

Le monde est ma représentation. J'ai voulu, dans Dan Yack, intérioriser cette vue de l'esprit, ce qui est une conception pessimiste; puis l'extérioriser, ce qui est une action optimiste. Systole, diastole! les deux pôles de l'existence. Outside-in, inside-out: les deux temps du mouvement mécanique. Contraction, dilatation: la respiration de l'univers, le principe de la vie, l'Homme, Dan Yack, avec ses figures... [1]

Fragmentul acesta din prefaţa la *Dan Yack* mi se pare semnificativ pentru toată literatura lui Cendrars şi, mai cu seamă, pentru proză. Romanele *(Moravagine, L'Or)*, pseudoromanele *(Dan Yack, La fin du monde)* şi cărţile de călătorii (*L'homme foudroyé, Bourlinguer*) au, fiecare, în centrul anecdoticii un acelaşi tip de personaj, variantă onomastică a lui Cendrars, atunci cînd nu e Cendrars însuşi, al cărui sens existenţial este *acţiunea*. Acţiunea ca viaţă, viaţa ca aventură totală. O ilustrare repetată a unui „Vivere pericolosamente" de orientare umanistă. Geografia exotică a prozei lui Cendrars închide în perimetrul ei un număr foarte mare de situaţii, unele teribile prin dramatism, dar un singur erou, mereu acelaşi ca structură, fie că se numeşte Moravagine şi pare a fi un fel de eliberator prin forţă al fiinţei omu-

[1] *Lumea e reprezentarea mea. Am voit, în Dan Yack, să interiorizez această viziune a spiritului, ceea ce înseamnă o concepţie pesimistă, apoi s-o exteriorizez, ceea ce înseamnă o acţiune optimistă. Sistolă, diastolă! cei doi poli ai existenţei. Outside-in, inside-out: cei doi timpi ai mişcării mecanice. Contracţie, dilataţie: respiraţia universului, principiul vieţii. Omul, Dan Yack cu înfăţişările lui...*

lui de sub opresiunea convenționalismului auster, fie că e un visător trist și în același timp om de acțiune, precum Dan Yack. Prozele sînt, mai totdeauna, aglomerări de fapte și trăiri contradictorii care, strînse într-un context unic, dau senzația mișcării prinzînd atenția lectorilor și cucerindu-i efectiv. Aventurierul lui Cendrars are uneori apetitul meditației, generalizînd teoretic propria-i existență practică. El e supus eșecului în aceeași măsură ca și reușitei. Personajul unic împrumută aparențele oamenilor din spațiul în care acționează, semn că vocația de călător a lui Cendrars s-a implicat adînc și în conturarea tipologică a personajelor.

Scrise fără nici un fel de prețiozitate stilistică, romanele lui Blaise Cendrars au limpezimea oglinzii și o acuratețe care le face ușor de citit. Așa se explică, în al doilea rînd — primul fiind aventura — succesul cărților sale.

Apărut în primă ediție în 1925, *Aurul* a cunoscut dintre toate cărțile lui Cendrars cel mai mare succes de public, fiind reeditată de șase ori în două decenii. Eroul aventuros este aici Johann August Suter, tînăr elvețian plecat la 31 de ani să cucerească America fără nimic asupra lui decît o incoruptibilă voință și o extraordinară știință a răbdării. Romanul este istoria *devenirii* acestui personaj și, totodată, istoria unui mare eșec. Cel care luptase muncind pentru a ajunge la douăzeci de ani după debarcarea pe noul continent unul dintre cei mai bogați oameni ai sudului californian, primul miliardar al Americii, este învins și distrus de „o lovitură de tîrnăcop" dată în lutul roșcat dintr-o margine a fermei sale. Cineva descoperă aur și un șuvoi torențial de indivizi americani și europeni se îndreaptă nestăvilit într-acolo, devastînd în calea lor totul și transformînd înfloritoarea întreprindere a generalului Suter într-un imens parc de ruine.

Orice încercare de reabilitare a situației de dinainte este inutilă și fostul miliardar îmbătrînește nebun, murind, în cele din urmă, pe scările Capitoliului în care tot mai spera să-și regăsească „dreptatea". În spatele textului Cendrars face cinic cu ochiul, avertizînd simplu, fără ifose, asupra primejdiei. Aventurierului, căutătorului de aur, aurul îi semnează sentința. Asta e o fatalitate pentru că, altminteri, Suter este un generos, un om în linia generală a personajelor lui Blaise Cendrars. El plătește, de fapt, rigorile unui principiu moral pe care însuși îl admisese.

Laurențiu Ulici

Doamnei WOERINGEN
Hamburgheză
armator, exploratoare, literată
dornică să cunoască aventuri și aventurieri
ÎN AMINTIREA
unor seri plăcute
dinainte de război
petrecute în CONACUL ei de la Sceaux.

B. C.

ACOLO CITEAI POVESTEA GENERALULUI SUTER CARE A CUCERIT, PENTRU STATELE UNITE, CALIFORNIA.
ŞI CARE, MILIARDAR, A FOST RUINAT DE DESCOPERIREA UNOR MINE DE AUR PE PROPRIETĂŢILE SALE.
AI VÎNAT MULTĂ VREME PE VALEA RÎULUI SACRAMENTO UNDE EU AM LUCRAT LA DESŢELENIREA PĂMÎNTULUI.

BLAISE CENDRARS: *Panama sau: Aventurile celor şapte Unchi.*

O ALTĂ POVESTE E ACEEA A CELOR 900 DE MILIOANE, CITATĂ ÎN „PANAMA", CA ŞI POVESTEA GENERALULUI SUTER PE CARE O VOI SCRIE ÎNTR-O ZI, SAU PE CARE O VOI CONTINUA AICI — MAI TÎRZIU, DACĂ NU O VOI PUBLICA MAI ÎNAINTE.

BLAISE CENDRARS: *Pro Domo; 1918*

CAPITOLUL I

1

ZIUA era pe sfîrşite. Oamenii se înapoiau de la cîmp, cu o săpăligă pe umăr sau cu un coşuleţ pe după braţ. În frunte mergeau fetele, în bluziţe albe şi fuste plisate. Se ţineau de mijloc şi cîntau:

Wenn ich ein Vöglein wär
Und auch zwei Flüglein hätt
Flög ich zu dir...[1]

Pe pragul uşilor, bătrînii îşi fumau lulelele de porţelan iar bătrînele împleteau ciorapi albi, lungi. În faţa hanului „La omul sălbatic" se goleau ulcele din vinişorul alb al regiunii, nişte ulcele care purtau steme ciudate, înfăţişînd o cîrjă episcopală înconjurată de şapte puncte roşii. Printre grupuri se vorbea liniştit, fără strigăte sau gesturi inutile. Subiectul tuturor conversaţiilor era căldura extraordinară, prea timpurie pentru acel anotimp şi seceta care ameninţa de pe atunci recolta încă fragedă.

[1] *Dac-aş fi o păsărică / Şi-aş avea şi două aripioare / Aş zbura la tine...*

Era în ziua de 6 mai 1834.

Golănașii satului se adunaseră în jurul unui mic savoiard care învîrtea manivela unei flașnete de Sainte-Croix [1] și țîncilor le era frică de marmota întărîtată, care tocmai mușcase pe unul dintre ei. Un cîine negru urina pe una din cele patru borne care înconjurau fîntîna policromă. Ultimele licăriri ale zilei luminau fațadele împodobite cu fresce ale caselor. Fumurile se înălțau drept în aerul curat al serii. O brișcă hodorogită scîrțîia din roți, undeva, departe, în cîmpie.

Deodată, acești pașnici țărani din cantonul Bâle fură tulburați de ivirea neașteptată a unui străin. Chiar și în plină zi, un străin era ceva foarte neobișnuit în micul sat Rünenberg ; ce să mai vorbim de un străin căruia i se năzare să apară la o oră așa de neobișnuită, seara, atît de tîrziu, chiar în clipa cînd soarele sta să apună ? Cîinele cel negru rămase cu piciorul ridicat, iar bătrînelor le căzu lucrul din mînă. Străinul apăruse pe șoseaua care venea de la Soleure. În primul moment, copiii o porniseră în fugă spre el, apoi se opriseră, nehotărît. Cît privește pe băutorii de la „Omul sălbatic", se lăsaseră de băut și-l cercetau pe străin pe sub sprîncene. Acesta se oprise la prima casă a satului și rugase să i se arate locuința sindicului [2] comunei. Bătrînul Buser, căruia i se adresase, îi întoarse spatele și, trăgîndu-l de urechi pe nepotul său Hans, îi spuse să-l ducă pe străin pînă la sindic. Apoi continuă să-și umple luleaua, trăgînd totuși cu ochiul după străinul ce se îndepărta cu pași mari în urma puștiului care fugea.

Îl văzură pe străin intrînd la sindic.

Sătenii avuseseră tot timpul să-l cerceteze cu de-amănuntul, cînd trecuse pe lîngă ei. Era un om înalt, slab, cu fața prematur veștejită. Un păr ciudat, de un galben-spălăcit, îi ieșea de sub o pălărie cu pafta de argint. Purta bocanci cu ținte. În mînă avea un ciomag gros, noduros.

Comentariile se și porniră la iuțeală. „Străinii ăștia nu dau bună ziua nimănui" — spunea Buhri, hangiul, cu mîinile încrucișate pe burduhanul lui enorm. „Eu vă asigur că vine de la oraș", adăugă bătrînul Siebenhaar care fusese cîndva soldat în Franța ; și începu să istorisească încă o dată despre toate lucrurile ciudate și oamenii extravaganți văzuți pe cînd se afla printre velși [1]. Fetele remarcaseră mai ales croiala țeapănă a redingotei și gulerul tare cu colțuri înalte care îi frecau urechile ; șoporăiau, roșind, emoționate. Flăcăii se adunaseră într-un grup amenințător lîngă fîntînă : așteptau evenimentele, gata să intervină.

Nu trecu mult și străinul apăru din nou în prag. Părea obosit tare și își ținea pălăria în mînă.

[1] Localitate din cantonul Vaud, faimoasă și azi pentru instrumentele muzicale pe care le fabrică.

[2] Funcționar judecătoresc al vremii, însărcinat fie cu apărarea intereselor cuiva în fața justiției fie, mai ales, cu administrarea treburilor unei comunități.

[1] În original : *Welche* sau *Velche*, denumire oarecum peiorativă dată străinilor de gintă latină.

Se şterse pe frunte cu una din acele basmale mari, ţesute în Alsacia. Puştiul, care îl aştepta la ieşire, se ridică repede şi rămase nemişcat. Străinul îl mîngîie pe obraji, apoi îi dete un taler, traversă cu paşii lui rari şi apăsaţi piaţa oraşului şi, în treacăt, scuipă în fîntînă. Acuma tot satul îl privea. Băutorii se sculaseră în picioare. Dar străinul nu le aruncă nici măcar o privire, se căţără din nou în brişca hodorogită care îl adusese şi dispăru foarte repede pe şoseaua străjuită de scoruşi ce ducea la capitala cantonului.

Pe paşnicii locuitori ai satului această bruscă apariţie şi plecare grabnică îi impresionă adînc. Băieţelul începu să plîngă. Moneda de argint pe care i-o dăduse străinul circula din mînă în mînă. Începură discuţii. Hangiul era printre cei mai violenţi. Se simţea jignit de faptul că străinul nu binevoise să se oprească măcar o clipă la el, atît cît să golească un ulcior. Propunea chiar să se bată clopotele de alarmă pentru a anunţa satele din jur şi să se organizeze o urmărire.

În curînd însă se răspîndi zvonul că străinul se pretindea originar din comună, venise să ceară un atestat de cetăţenie şi un paşaport pentru a face o lungă călătorie în străinătate, nu putuse dovedi că era din partea locului iar sindicul, care nu-l cunoştea şi nu-l văzuse niciodată, îi refuzase şi atestatul, şi paşaportul.

Toată lumea lăudă tare mult prudenţa sindicului.

Iată acum şi dialogul care avu loc a doua zi de dimineaţă, în cabinetul secretarului poliţiei, la Liesthal, capitala cantonului.

Era abia ora unsprezece.

Bătrînul grefier : Vreţi să întocmiţi un paşaport pentru Franţa pe numele de Johann August Suter, născut în Rünenberg ?

Secretarul de poliţie Kloss : Are certificat de origine întocmit de sindicul comunei ?

Bătrînul grefier : Nu, nu are ; dar tatăl său mi-a fost prieten şi garantez pentru el.

Secretarul de poliţie Kloss : Atunci nu întocmesc paşaportul. Şeful lipseşte. El poate face ce vrea. Dar din păcate este la Aarau şi eu nu întocmesc un paşaport în asemenea condiţii.

Bătrînul grefier : Ei, asta-i, dragul meu, exagerezi. Îţi spun doar că tatăl lui era un vechi prieten de-al meu. Ce mai vrei ?

Secretarul de poliţie Kloss : Dragul meu Gäbis, îmi fac numai datoria. Restul nu mă interesează. Nu întocmesc nici un paşaport fără certificat de origine.

Seara tîrziu sosi de la Berna un ordin de arestare ; dar străinul trecuse frontiera Elveţiei.

2

JOHANN August Suter își părăsea soția și pe cei patru copii.

Trecu frontiera elvețiană mai jos de Mariastein ; apoi, mergînd de-a lungul lizierei pădurilor, atinse munții din față. Vremea se menținea foarte călduroasă și soarele ardea. În aceeași seară, Suter ajunse la Férette și, deoarece izbucni o furtună violentă, își petrecu noaptea într-o șură părăsită.

A doua zi, în zori, o porni din nou la drum. Se abătu spre sud, evită Delle, traversă muntele Lomont și intră în ținutul Doubs.

Făcuse mai mult de douăzeci și cinci de leghe aproape fără să se oprească. Era hămesit de foame. N-avea nici un sfanț în buzunar. Talerul pe care îl dăduse băiețelului din Rünenberg fusese ultimul lui ban.

Mai rătăci două zile prin pășunile alpine, pustii, din Franches-Montagnes, dînd seara tîrcoale fermelor, dar lătratul cîinilor îl făcea să se tragă din nou spre păduri. Într-o seară, reuși totuși să mulgă o vacă, umplîndu-și pălăria, și bău cu

lăcomie laptele cald și spumos. Pînă atunci nu mestecase decît tufe de măcriș sălbatic și nu supsese decît tijele gențianelor înflorite. Găsise și prima fragă a anului, lucru de care își va aduce aminte multă vreme.

Pete de zăpadă se întăreau la umbra brazilor.

3

JOHANN August Suter avea pe vremea aceea treizeci și unu de ani.

Se născuse la 15 februarie 1803, la Kandern, în Marele Ducat de Baden.

Bunicul lui, Jakob Suter, fondatorul dinastiei „Suterilor, fabricanți de hîrtie“, după cum figurau în catastifele bisericii Kilchberg, din Bâle, părăsise mica comună Rünenberg la vîrsta de cincisprezece ani, pentru a se duce în ucenicie la oraș. După vreo zece ani, era cel mai mare și mai important fabricant de hîrtie din Bâle, și afacerile sale cu micile orașe universitare din Germania de Sud se dezvoltaseră atît de mult încît creă, la Kandern, noi fabrici de hîrtie. Tatăl lui Johann August, Hans Suter, conducea această din urmă manufactură.

Acelea erau timpurile fericite de demult, ale corporațiilor ; fabricantul de hîrtie, patronul, mai semna cu salariații și funcționarii săi contracte pe o sută unu ani, iar soția lui, patroana, punea să se fiarbă în fiecare primăvară, pentru familia ei și pentru cele ale lucrătorilor, infuzia depurativă care era luată în comun. Secretele de fabricație treceau din tată în fiu și, o dată cu extinderea afacerilor, noi branșe, toate legate de industria și comerțul hîrtiei — tiparul, fabricarea de cartoane pentru jocuri de copii, cartea, librăria, editarea — deveneau apanajul noilor membri ai familiei. Fiecare nouă generație specializîndu-se, dădea un nou avînt „papetăriei“ strămoșului, de pe atunci faimoasă și, în curînd, de renume european.

(Astfel, un unchi al lui Johann August Suter, Friedrich Suter, făcuse contrabandă cu pamflete și broșuri revoluționare, trecînd enorme baloturi de imprimate din Elveția în Alsacia și distribuindu-le între Altkirch și Strasbourg, ceea ce îi dăduse dreptul să asiste la Paris, cu titlul de „faimos propagator“, la zilele Teroarei din 1793 și 1794, zile despre care a lăsat un memorial plin de date inedite. Astăzi încă, unul din ultimii descendenți ai marelui fabricant de hîrtie, Gottlieb Suter, este stabilit ca legător de cărți la Bâle, în acea veche și pașnică piață unde fetițele de școală întind hore în jurul statuii poetului-țăran și cîntă :

Johann Peter Hebel
Hat zwischen den Bein'ein Knebel
Und dass man ihn besser fassen kann
Hat er zwei grosse Knollen drann[1]

E o prăvălioară mică. Gottlieb, puțin cam nebun, frecventează sectele, adunările religioase și

[1] În limba germană în text.

predică Evanghelia celor închişi în puşcării. Schimbă religia mai des decît cămaşa şi îşi bate copiii măr. Şi, deseori, nu iese din crîşmă, unde vorbeşte de unul singur, în fundul paharului. Începînd cu generalul, toţi Suter-ii sînt aşa.)

4

LA o leghe de Besançon, Johann August Suter îşi moaie într-un pîrîu picioarele îndurerate. E aşezat printre glăbenele, la treizeci de metri de drumul mare.

Pe drum trec, ieşind dintr-o pădurice liliachie, vreo zece tineri germani. Sînt băieţi veseli, companioni care au pornit să facă turul Franţei. Unul este bijutier, un altul lucrător de obiecte de artă din fier forjat, al treilea e măcelar, şi altul lacheu. Se strîng în jurul lui Johann şi se prezintă. Toţi „băieţi buni", totdeauna gata să se dea la fete şi să bea chiar cînd nu le e sete.

Numai în cămaşă, poartă cîte o bocceluţă atîrnată de un băţ. Johann pleacă cu ei, dîndu-se drept lucrător tipograf.

În societatea asta, Suter ajunge în Burgundia. Într-o noapte, la Autun, în timp ce tovarăşii lui dorm, beţi, pradă pe doi sau trei dintre ei, iar pe unul îl despoaie complet.

A doua zi Suter e în poştalionul de Paris.

Ajuns la Paris, e din nou fără o leţcaie. Nu ezită nici o clipă. Se duce direct la un angrosist de hîrtie din cartierul Marais, unul dintre cei mai

buni clienți ai tatălui său și îi prezintă o scrisoare de credit falsă. O jumătate de oră după ce a încasat banii, e din nou în curtea Mesageriilor Nordului. Călătorește spre Beauvais și de acolo, prin Amiens, spre Abbeville. Patronul unui vas de pescari primește să-l ducă la Le Havre. Trei zile după aceea, bubuie tunul, bat clopotele, toată populația din Le Havre e pe cheiuri. *Esperance*, piroscaf cu zbaturi și vele pătrate, iese mîndru din port și depășește estacada. Prima călătorie, New York.

La bord, se află Johann August Suter, falit, fugar, vagabond, hoț, escroc.

Ține capul sus și destupă o sticlă de vin.

Așa dispare, acolo, în cețurile Mînecii, pe ploaie măruntă și mare dezlănțuită. Acasă nimeni nu mai aude de el, iar nevasta lui va rămîne paisprezece ani fără nici o veste. Și, dintr-o dată, numele său e pronunțat cu uimire în lumea întreagă.

Aici începe minunata poveste a generalului Johann August Suter.

Era într-o zi de duminică.

CAPITOLUL II

5

PORTUL.
Portul New York.
1834.

Aici debarcă naufragiații vechiului continent. Naufragiații, nenorociții, nemulțumiții. Oamenii liberi, nesupușii. Cei care au avut ghinion în afaceri ; cei care au mizat totul pe o carte ; cei pe care o pasiune romantică i-a zdruncinat. Cei dintîi socialiști germani, cei dintîi mistici ruși. Ideologii pe care polițiile Europei îi fugăresc ; cei pe care îi gonește reacțiunea. Micii meșteșugari, primele victime ale marii industrii în curs de închegare. Falansterieni francezi, carbonari, ultimii discipoli ai lui Saint-Martin, filozoful necunoscut, și scoțieni. Spirite generoase, capete smintite. Tîlhari din Calabria, patrioți eleni. Țărani din Irlanda și din Scandinavia. Oameni și popoare victime ale războaielor napoleoniene, sacrificați de congresele diplomatice. Carliști, polonezi, partizani din Ungaria. Iluminații tuturor revoluțiilor din 1830 și ultimii liberali care își părăsesc patria pentru a se alătura marii republici, muncitori, soldați, negustori, bancheri din toate

țările, chiar și din cele sud-americane, complicii lui Bolivar. De la Revoluția franceză, de la Declarația de Independență (douăzeci și șapte de ani înaintea alegerii lui Lincoln ca președinte), în plină creștere, în plină expansiune, niciodată n-a văzut New York-ul cheiurile sale într-atît de continuu invadate. Emigranții debarcă zi și noapte și, cu fiecare vapor, cu fiecare încărcătură umană, există cel puțin cîte un reprezentant al puternicei rase a aventurierilor.

Johann August Suter debarcă la 7 iulie, într-o marți. A făcut cu el însuși un legămînt. Ajuns la chei, sare pe uscat, împinge în dreapta și în stînga pe soldații miliției, cuprinde cu o singură privire imensul orizont maritim, destupă și bea pe nerăsuflate o sticlă de vin de Rin, aruncă sticla goală printre echipajul negru al unui vas din Bermude. Apoi izbucnește în rîs și intră fugind în marele oraș necunoscut, ca unul grăbit și care este așteptat.

6

— VEZI tu, dragul meu, îi spunea Paul Haberposch lui Johann August Suter, eu îți ofer o sinecură și dumneata ai să ai casă, masă, rufe spălate. Ba chiar am să te și îmbrac. Uite aici un *carrick*[1] vechi cu șapte gulere care-or să-i scoată din minți pe emigranții irlandezi. N-ai să găsești nicăieri o situație mai bună decît ți-aș putea oferi eu ; mai ales că, fie vorba între noi, tu nici nu știi limba ; și tocmai aici *carrik*-ul o să facă minuni, căci cu irlandezii ăștia, care sînt de altfel niște băieți ai dracului și de treabă, niște bieți pui de diavol căzuți goi-goluți din cer, n-ai să ai altceva de făcut decît să-ți deschizi bine urechile și ei o să-i dea zor înainte cu limba lor spurcată care nu-i niciodată în stare să tacă. Pot să-ți jur că-ntr-o săptămînă ai să auzi atîtea, încît ai să mă rogi să te las să te călugărești. Un irlandez nu-i niciodată în stare să tacă dar, în timp ce el stă să-ți povestească ce are pe suflet, ce te rog eu e ca în vremea asta tu să-i iei la

[1] Redingotă cu mai multe rînduri de gulere, după moda englezească.

pipăit traista, măcar așa ca să vezi dacă nu cumva are burtă falsă ca a maimuțelor roșcate, sau dacă n-o fi constipată ca o babă... Așadar, eu îți dau *carrick*-ul meu, un gallon[1] de rom Bay (pentru că e musai să ciocnești cu un irlandez cînd debarcă, e și asta un fel de urare de bun venit între compatrioți) și un cuțitaș pe care l-am născocit eu, lung de un cot și cu lama flexibilă. Vezi aici butonul ăsta, apeși pe el, uite așa, vezi, și din vîrful lamei ies gheruțele astea trei. Uite așa. Și în timp ce-i turui despre O'Connor sau despre Legea Uniunii votată în Parlament, scula asta mititică are să-ți spună dacă mușteriul are fundul găurit sau dacă, din contra, e înfundat. Ghearele astea cînd mușcă de-acolo au să-ți spună dacă bucățica lui e de aur sau de plumb. Te-ai prins, nu, în sfîrșit — deși nu pot să spun c-ai înțeles prea repede. Sigur că-i invenția mea ; cînd navigam prin strîmtori, aveam pe bord un șmecher de doctor francez care spunea că o unealtă ca asta se cheamă termometru. Atunci, fii atent aici, eu îți dau pe mînă termometrul ăsta și vezi de-ți ia treaba în serios. Pentru că, la drept vorbind, mi-ești simpatic puștiule, pariez că maică-ta nu s-a plictisit cînd te-a făcut. Ascultă aici. Mai ales vezi de nu uita să-ți lustruiești bine nasturii la *carrick*, să strălucească mai dihai ca o firmă de cîrciumă care se respectă, și pe urmă-i arăți sticloanța de rom — știi cum spune proverbul : sîngele apă nu se face,

[1] Măsură de capacitate de aproximativ patru litri.

și las pe mine — cu părul ăsta negru al tău ca pana corbului, cu *carrick*-ul meu, cu nasturii lustruiți ca niște dolari cîștigați la barbut, au să te creadă pe puțin vizitiul arhiepiscopului de Dublin în ziua împărtășaniei, și cum le e capul plin de visurile lor despre Europa, vin cu toții droaie după tine pînă aicea. Și mai ales bagă bine la cap să nu te îneci ca țiganul la mal, vezi ca blestematul ăsta de olandez din față să nu care cumva să-ți sufle mușteriii, că pe urmă ai de-a face cu mine ! Și încă un cuvințel. O dată ce mi-ai adus aici pe vreunul din nenorociții ăștia de irlandezi de-ai tăi, cată să nu mai dai ochii cu el cîte zile oi mai avea, chiar dac-ai mai trăi o sută de ani ! Asta-i tot ce-ți urez. Și-acuma, șterge-o, nu mai avem ce ne spune.

— Sînt unele învățături din care ai ce cîștiga, sînt altele din care s-a scurs toată înțelepciunea. În ce mă privește, eu am să-ți arăt acuma cum poți să faci jumări din carne de porc.

De data asta vorbește Hagelstroem, inventatorul chibriturilor suedeze. Suter este angajat la el ca să facă pachetele, să livreze marfa și să țină contabilitatea. Au trecut trei luni, Johann August Suter a părăsit imediata apropiere a portului și a pătruns mai adînc în oraș. Ca toată civilizația americană, se deplasează încet spre vest. De la întîlnirea cu piratul acela bătrîn de Haberposch a și făcut vreo două-trei meserii diferite. Se afundă din ce în ce mai mult în oraș. Lucrează la un postăvar, la un droghist, într-o măcelărie. Se asociază cu un român și face comerț ambulant. E rîndaș la cai într-un circ. Apoi potcovar, den-

tist, împăietor, vinde „Mîna Maicii Domnului“ într-o trăsură aurită, deschide o casă de mode, lucrează într-o fabrică de cherestea, boxează cu un negru enorm și cîștigă o sclavă și un premiu de o sută de guinee, moare iar de foame, predă matematica la școala Călugărilor Misionari, învață engleza, franceza, maghiara, portugheza, limbajul stîlcit din Luisiana, limba indienilor Sioux, a indienilor Comanche, argoul, spaniola, înaintează mereu spre vest, traversează orașul, depășește fluviul, iese în periferie, deschide o crîșmă într-o suburbie. La Fordham, printre clientela lui de căruțași aspri care întîrzie bînd și comunicîndu-și știrile din interiorul țării, apare din cînd în cînd un băutor solitar și taciturn, Edgar Allan Poe.

S-au scurs doi ani. Tot ceea ce Suter a auzit, a văzut, a învățat, toate informațiile primite, i s-au întipărit în minte. Cunoaște New York-ul, micile străzi vechi cu nume olandeze, precum și noile artere mari care vor fi numerotate ; știe ce afaceri se fac, pe ce anume se edifică prodigioasa bogăție a orașului ; cum te poți ține la curent cu progresia înceată a caravanelor de căruțe în marile întinderi ierboase din middle-west ; în ce sfere se prepară planurile de cuceriri și de expediții, încă necunoscute de către guvern. A băut atîta whisky, coniac, gin, rachiu, caninha, pulqué, aguardiente, cu toți nenorociții singuratici întorși din interior, încît este unul dintre oamenii cei mai bine informați asupra teritoriilor legendare din vest. Are în minte nu numai un singur itinerar, știe despre mai multe mine de aur, e singurul care să cunoască anumite piste pierdute. De două-trei ori riscă bani în expediții îndepărtate sau mizează pe capul unui șef de bandă. Cunoaște pe evreii care finanțează, care sînt un fel de armatori ai unor asemenea întreprinderi. Cunoaște și funcționarii care pot fi cumpărați.

Și acționează.

Mai întîi prudent.

Se asociază, numai pentru timpul călătoriei, cu niște negustori germani și pleacă spre Saint-Louis, capitala statului Missouri.

7

STATUL Missouri e mare cît jumătate din Franța. Singura cale de comunicație este giganticul Mississippi. Care primește în matca lui mai întîi afluienții principali, apele formidabile ale rîului Missouri, pe care vapoarele cu aburi și zbaturi transversale la pupă urcă pe-o distanță de o mie opt sute de leghe și ale cărui ape sînt așa de limpezi încît la optsprezece leghe de la vărsare le mai poți distinge de apele noroioase, pline de aluviuni, galbene, ale fluviului Mississippi ; apoi cel de-al doilea rîu, desigur tot atît de important și ale cărui ape sînt tot așa de limpezi, „frumosul rîu“ Ohio. Între maluri joase, acoperite de păduri, cele trei rîuri curg maiestuos spre locul lor de întîlnire.

Populațiile mereu crescînde și febril agitate ale statelor din est și din sud sînt puse, prin aceste artere gigantice, în comunicație cu teritoriile necunoscute care se întind la nesfîrșit spre nord și spre vest. Mai mult de opt sute de vase cu aburi acostează anual la Saint-Louis.

Puțin mai sus de capitală, în unghiul fertilizat prin vărsarea lui Missouri în Mississippi,

exact la Saint-Charles, Johann August Suter cumpără pămînt și se stabilește fermier.

Ținutul era frumos și fertil. Porumbul, bumbacul și tutunul cresc toate, dar mai cu seamă, ceva mai la nord, crește grîul. Toate aceste produse coboară fluviul, spre statele mai calde, pentru a fi împărțite săptămînal, cu măsură, negrilor care lucrează pe plantațiile de trestie de zahăr. Asta aduce venituri frumoase.

Dar, ceea ce-l interesează mai ales pe Suter în tot acest trafic, este vorba vie a călătorilor care urcă sau coboară rîurile. Casa lui stă deschisă tuturor și masa este întotdeauna pusă. O barcă armată, mînuită de sclavi negri, oprește vasele care trec și le conduce la estacadă. Primirea e atît de cordială încît casa e mereu plină ; aventurieri, coloniști, vînători de piei care coboară încărcați de pradă sau complet sărăciți, toți la fel de bucuroși să se refacă acolo și să-și revină din oboseala pădurilor virgine sau ale preriei ; căutători de averi ; oameni temerari, oameni necugetați care urcă fluviul, cu ochi înfrigurați, misterioși, secreți.

Suter e neobosit, îi ospătează pe toți, își petrece nopțile bînd, îi interoghează cu nesaț pe toți. În minte, confruntă toate cele auzite, le clasează, le compară. Își amintește de tot și nu uită nici un nume propriu de trecătoare, de rîu, de munte sau de locuri cu nume ca : Pomul Uscat, Cele Trei Coarne, Vadul Rău.

Într-o zi are o iluminație. Toți, toți călătorii care au trecut pe la el, mincinoși, guralivi, lăudăroși, glumeți și chiar cei mai taciturni, toți

au întrebuințat un cuvînt imens care dă poveștirilor lor toată măreția. Cei care spun prea mult, ca și cei care spun prea puțin, fanfaronii, fricoșii, traficanții, coloniștii, cei în afara legilor, vînătorii de piei, toți, toți, toți, toți vorbesc despre Vest; nu vorbesc la drept vorbind decît despre Vest.

Vestul.

Cuvînt misterios.

Ce este Vestul ?

Iată noțiunea care și-a făcut-o.

Din valea fluviului Mississippi și pînă dincolo de munții gigantici, foarte departe, foarte departe, departe înspre vest, se întind teritorii imense, pămînturi fertile cît vezi cu ochii, nesfîrșite stepe aride. Preria. Patria nenumăratelor triburi de piei roșii și a marilor turme de bizoni care se duc și vin, ca fluxul mării.

Dar după aceea, dar dincolo ?

Indienii povestesc despre un ținut fermecat, despre orașe de aur, despre femei cu un singur sîn. Chiar și vînătorii de piei care coboară din nord cu încărcăturile de blănuri au auzit vorbind, în acele latitudini nordice, despre ținuturile fermecate din vest, unde, spun ei, fructele sînt de aur și de argint.

Vestul ! Ce reprezintă oare ? Ce se află acolo ? Pentru ce sînt atîția oameni care pleacă și nu se mai înapoiază ? Sînt omorîți de pieile-roșii ; dar acela care reușește să treacă ? Moare de sete ; dar acela care străbate deșertul ? E oprit de munți ; dar acela care trece prin trecători ? Unde este ? Ce a văzut ? Pentru ce printre cei

ce trec pe la mine atîția o iau drept spre nord și, abia ajunși în singurătate, o iau brusc spre vest ?

Cea mai mare parte se duc la Santa-Fé, colonia mexicană înfiptă în Munții Stîncoși, dar aceștia nu sînt decît niște negustori obișnuiți și vulgari pe care îi atrage cîștigul ușor și cărora nu le pasă de ceea ce e mai departe.

Johann August Suter e un om de acțiune.

Se descotorosește de fermă și își transformă în bani toată averea. Cumpără trei căruțe mari cu coviltir, le umple cu marfă, încalecă pe cal, înarmat cu o pușcă cu două focuri. Se altătură unei trupe de treizeci și cinci de negustori care urcă spre Santa-Fé, la mai bine de 800 de leghe. Dar întovărășirea era prost înjghebată, cu neseriozitate, iar tovarășii lui niște derbedei care se risipesc repede. Așa încît Suter ar fi pierdut totul, căci anotimpul era prea înaintat, dacă nu s-ar fi stabilit printre indienii acelor teritorii, la marginea cea mai îndepărtată a lumii civilizate, făcînd schimburi și traficînd.

Și tocmai acolo, la acești indieni, află despre existența unui alt ținut, întinzîndu-se mult mai departe spre vest, mult mai departe de Munții Stîncoși, dincolo de imensele deșerturi de nisip.

În sfîrșit îi știe și numele.

California.

Dar pentru a se putea duce pînă acolo, va trebui să se înapoieze în Missouri.

E obsedat.

CAPITOLUL III

8

IUNIE 1838, la Fort Independence, la frontiera Statului Missouri, pe marginea fluviului cu același nume.

Caravanele se pregătesc.

E o învălmășeală nebună de animale și de mărfuri. Se vorbește în toate limbile. Germani, francezi, englezi, spanioli, indieni și negri se îmbulzesc, agitați.

Plecările se fac călare, cu căruța, în lungi șiruri de care mari, acoperite, trase de către douăsprezece perechi de boi. Unii pleacă singuri, alții în grupuri numeroase. Unii se înapoiază în Statele Unite, alții pleacă, o iau spre sud, spre Santa-Fé, sau spre nord, în direcția trecătorii celei mari care străbate munții.

Pionieri care tind spre mai departe, fără intenția de a se înapoia, în căutare de pămînturi mai fertile sau al vreunui colț ce va deveni noua lor patrie, sînt puțini. Cea mai mare parte a acestor oameni sînt negustori, vînători de sălbăticiuni sau de blănuri care se echipează în vederea frigurilor mari din ținuturile Golfului Hudson. Dacă vor atinge malurile marilor rîuri

înghețate, care nu au încă nume, dar unde mișună castorii și animalele cu blănuri prețioase, se vor înapoia în trei sau șapte ani ; negustorii, de asemenea, vor reveni la anul, ca să-și împrospăteze stocurile de articole pentru negoț. Toți asistă deci la plecarea unei mici trupe bine înarmate care se compune din Johann August Suter, căpitanul Ermatinger, cinci misionari și trei femei. În momentul cînd se angajează pe pista care îi va duce în extremul vest, în California, garnizoana fortului trage o salvă în onoarea lor.

9

ÎN timpul celor trei luni petrecute la Fort Independence, Johann August Suter şi-a pus planul la punct.

Hotărîrea lui e luată.

Se va duce în California.

Cunoaşte pista pînă la Fort Van Couver, ultimul şi, dacă anumite informaţii pe care le-a putut culege nu se vor adeveri înşelătoare, va şti să continue mai departe.

California nu atrage încă atenţia nici a Europei, nici a Statelor Unite. E un ţinut cu o bogăţie de neînchipuit. Republica Mexicană a pus stăpînire pe tezaurele acumulate de-a lungul secolelor de către Misiuni. Sînt acolo pămînturi, păşuni, turme nenumărate, la discreţia unei lovituri îndrăzneţe.

Trebuie să îndrăzneşti şi să reuşeşti.

Le poţi cuceri.

E pregătit.

10

PISTA se întinde pe mii de leghe, mărginită la fiecare o sută de mile de un fort de lemn înconjurat de o palisadă. Garnizoanele, avînd chiar şi tunuri, luptă cu pieile-roşii. Un război de atrocităţi şi de orori. Nu există cruţare. Vai de mica trupă care cade în mîinile sălbaticilor sau în cursa vînătorilor de scalpuri.

Suter e cît se poate de hotărît.

Călăreşte în frunte, pe mustang-ul lui „Wild Bill“ şi fluieră o arie din Carnavalul de la Bâle, o arie de flaut. Se gîndeşte la băieţelul din Rünenberg căruia i-a dat ultima lui monedă. Atunci îşi opreşte calul. Cap sau pajură ? Şi pe cînd moneda de aur se ridică spre cer ca o ciocîrlie : cap, cîştigă ; pajură, pierde. E cap. Va reuşi. Şi porneşte din nou fără măcar să-şi fi oprit tovarăşii, dar cuprins de o putere nouă. Prima şi ultima ezitare. Acum, va merge pînă la capăt.

Tovarăşii lui de drum sînt : căpitanul Ermatinger, un ofiţer care merge să-l schimbe pe comandantul de la Fort Boise ; cei cinci misionari, cinci englezi trimişi de Societatea Biblică din Londra pentru a studia dialectele triburilor indiene Cree, la nord de Oregon ; cele trei femei, nişte albe care sînt soţiile acestor şapte oameni. Toţi îl vor părăsi în timpul călătoriei, Suter va continua singur, afară numai dacă nu va continua cu cele trei femei.

11

PISTA merge în susul malului drept al rîului Missouri, apoi o ia spre stînga şi urmează, cale de patru sute de leghe, malul apusean al rîului Nebraska ; traversează Munţii Stîncoşi lîngă Vîrful Frémont care atinge 13 000 de picioare, cu ceva mai puţin decît Mont Blanc. Călătorii noştri o şi urmează de trei săptămîni. Au străbătut singurătăţi netede ca-n palmă, oceane de ierburi unde furtuni zilnice, de o violenţă de neînchipuit, izbucnesc din senin la ora prînzului pentru a nu dura decît un sfert de oră, apoi cerul redevine senin, de un albastru dur, pe franjurile verzi ale orizontului. Noaptea, fac tabără sub cornul de lună punctat de o splendidă stea ; inutil să te gîndeşti să dormi, miriade de insecte îţi bîzîie împrejur, mii de broaşte salută înceata apariţie a stelelor. Coioţii latră. Sînt zorile, ora magică a păsărilor, a celor două note invariabile ale pitpalacului. Pornesc din nou. Pista fuge sub

copitele repezi ale cailor. Cu puşca în mînă, pîndeşti o pradă posibilă. De-a lungul drumului sar cerbi. În prelungirea potecii, soarele, asemănător unei portocale imense, se ridică foarte repede spre zenit.

În sfîrşit, iată că au atins marea falie din sud, Pasul Evans. Sînt pe muchia zidului care separă Statele Unite de teritoriile din vest, la frontieră, la 7 000 de picioare deasupra nivelului mării, la 960 de leghe de Fort-Independence

Şi acum, înainte !

Pista nu mai este trasată.

De aici şi pînă la vărsarea Oregonului în Pacific, mai sînt încă o mie patru sute de leghe.

Înainte, nu mai este nici o potecă.

La 1 august ajung la Fort Hall. Comandantul vrea să-i oprească. Pieile-roşii sînt pe picior de război. Dar Suter vrea să plece. Au trecut pînă acuma prin teritoriile atîtor triburi care se războiau ! Pornesc din nou la 4 august. O escortă îi însoţeşte timp de trei zile.

La 16 august ajung la Fort Boise, unde există o agenţie a Societăţii Golfului Hudson. Căpitanul Ermatinger îi părăseşte aici, a ajuns la postul lui ; două femei se angajează la Agenţie. Ceea ce mai rămîne din mica trupă îşi continuă drumul printr-un ţinut bîntuit de indieni Kooyutt.

A bîntuit foametea şi indienii pescuiesc cu harpoanele somoni, deşi nu e vremea pescuitului ; sînt violenţi şi ameninţători. Rîurile sînt pline de canoe.

Suter şi tovarăşii lui traversează regiunea marilor păduri de pini uriaşi şi ajung, la sfîrşitul lui septembrie la Fort Van Couver, care este un mare centru de comerţ de blănuri. Misionarii renunţă. Ultima femeie a murit pe drum, din pricina lipsurilor.

Suter rămîne singur.

12

UN om hotărît este întotdeauna bine primit în acest post pierdut la capătul extrem al continentului american, şi Suter ştie să se descurce. I se fac propuneri avantajoase ; dar el le refuză pe toate, pradă unei idei fixe.

Vrea să ajungă în California.

Şi, cu toate că-i atît de aproape de ţelul propus, se găseşte din nou în faţa unor obstacole la prima vedere de netrecut.

Părerea oamenilor din fort este unanimă. Călătoria pe uscat nu-i cu putinţă. Indienii Apaşi sînt în plină fierbere. De curînd au masacrat nişte vînători de urşi care îndrăzniseră să urce în înaltele văi ale Cascadelor. Nu e decît un singur mijloc de a ajunge în California, pe mare. Dar nu e nici un vas şi navigaţia e grea, în nişte regiuni totdeauna periculoase. E drept că o corabie cu două pînze poate ajunge acolo în trei săptămîni.

Suter nu are nevoie să ştie mai mult. Se duce pe malul apei. O corabie cu trei catarge e ancorată pe rîu. E vasul *Columbia* care pleacă spre insulele Sandwich. Toate drumurile duc la Roma, ar fi spus tata Heberposch. Suter se înţelege cu patronul, îşi negociază călătoria şi, la 8 noiembrie, cînd *Columbia* pleacă din port, îşi instalează o colibă pe punte.

CAPITOLUL IV

13

SUTER bate un cui ca să-şi atîrne hamacul din coajă de copac. Pe cînd se ridică pe vîrful picioarelor ca să facă un efort, pantalonul i se întinde şi pierde un nasture din faţă. Un nasture de aramă care se rostogoleşte pe punte. Numaidecît un oribil cîine galben se repede şi i-l aduce. E Beppo, Beppino, un soi de cîine-oaie, cîinele Mariei, femeia care a murit de epuizare sub arborii de secvoia la Snake River, în Idaho. Maria era napolitană. Acest fals cîine de circ, care face figuri şi fumează cu marinarii, e tot ce a cîştigat Suter în cei patru ani cît a stat în America.

Lunga călătorie se desfăşoară fără incidente deosebite.

Toate pînzele sînt ridicate şi se merge spre sud-sud-vest.

La 30 noiembrie, pe la 5 după-amiază, asfinţitul soarelui este de un cenuşiu îngrijorător, pe care îl mai întunecă şi nori negri ; dar a doua zi de dimineaţă timpul s-a schimbat din nou şi s-a făcut frumos şi se ridică trinchetinul şi trinca.

La 4 decembrie, în lumina slabă a zilei care începe, vîntul e furios, marea dezlănţuită. La ora opt, furtuna se întăreşte. Marea, din ce în ce mai agitată, inundă mereu puntea prost călăfătuită. Apa pătrunde în cambuză şi strică proviziile înmagazinate acolo, lăzile de biscuiţi, cartofii, sacii de orez, zahărul, grîul, morunul şi şunca afumată, care reprezintă proviziile pe trei luni. Cei opt oameni ai echipajului rămîn la posturile lor toată ziua şi noaptea următoare. În timpul zilei se consolidează reparaţiile provizorii făcute în întuneric. Se constată mai multe avarii. Balele sau piesele verticale care susţin bompresul au fost smulse la rasul punţii. Se instalează, cu ajutorul unor scripete, nişte propte improvizate şi bompresul este legat pe cît de solid posibil. La ora unsprezece seara, în ziua a doua, vîntul scade şi se schimbă brusc spre nord-est, aducînd în curînd o puternică aversă de ploaie. Se coboară pînzele, se schimbă direcţia murelor care le susţin. Aversele se succed toată noaptea.

La 7 ianuarie nici un incident, în afara trecerii unui caşalot, înspre seară. Bonite şi dorade sar în jurul vasului. Valurile nu sînt prea înalte, dar marea e foarte agitată, căci valurile vin din două direcţii diferite şi se sparg mereu de borduri. Toată lumea e udă pînă la piele.

La 11 februarie apar în jurul vaporului numeroase sargase.

La 27, sînt în regiunea calmului desăvîrşit ; dar *Columbia* ia apă şi toată lumea e la pompe. Numeroşi peşti zburători cad pe punte. Pompatul reprezintă un efort foarte mare. Apa intră prin

partea din față stingînd focurile de la bucătărie. Un curent puternic îi depărtează spre est.

La 5 martie sînt iarăși în pană. Toată lumea e pe punte. Soarele e cald. Infiltrația de apă a fost în sfîrșit astupată. Echipajul e mulțumit și prepară prelate pentru a strînge apa ploii pe care o așteaptă înspre seară. La bord nu mai este apă de băut, imposibil să mai moi mîncarea infectă.

Un matelot indian povestește :

— N-am văzut niciodată o populație de culoare care să se îmbrace cu atîta îngrijire ca la Para. Negresele și mulatrele își fac niște pieptănături teribil de înalte, înfigîndu-și în părul cîrlionțat niște piepteni mari de baga și flori și pene. Poartă toate rochii decoltate cu trene lungi și totdeauna în culori vii. În acest ținut e mereu sărbătoare. Ceilalți...

Suter e în hamac. Cîinele fumează. La picioarele lui se joacă acuma table, prelatele sînt gata pregătite. Un tînăr mus entuziast leagănă hamacul.

La miezul nopții cade ploaia binefăcătoare și o pornesc din nou în vînturile cu miresme dulci. Puțin mai tîrziu trec printre insule. Pe lună plină, Suter poate să contemple din scrînciobul lui vegetația de palmieri și de latanieri în floare.

Suter e încîntat de călătorie.

În sinea lui înfiripează proiecte mari. Neîndoielnic, nu și-a pierdut timpul și a învățat o grămadă de lucruri care îl privesc. A izbutit să-l facă pe patron și pe membrii echipajului să vorbească. Acum are idei mai precise asupra moravurilor și a obiceiurilor din California, despre resursele și nevoile acestui misterios ținut, căci marinarii aceștia aspri au îmbarcat nenumărate încărcături de scînduri, de piei, de talc. Dar în mintea lor, cele două maluri ale Pacificului nu sînt decît un singur tot ; ei fac tot atît de mult comerț cu indienii americani ca și cu indigenii din insule ; au tot atît de des de-a face cu misionarii spanioli din Monte-Rey ca și cu misionarii americani din Honolulu. Suter începe să conceapă viitorul prodigios al acestei întinse părți a globului încă neexplorată. Planurile și ideile sale se precizează și se lărgesc. Totul depășește ceea ce și-a putut imagina, dar este totuși posibil. Realizabil. E aici un loc excelent pe care să-l apuci. O lovitură de stat. Are și pofta și puterea de a risca o astfel de lovitură.

Deocamdată debarcă modest în capitală, la Honolulu, și prezintă la Agenție scrisorile de recomandare care i-au fost date de funcționarii Societății Golfului Hudson, la Fort Van Couver.

Și aici e foarte bine primit.

14

HONOLULU e o capitală foarte animată.

Populația de bază se compune mai cu seamă din aventurieri ai mărilor, în special dezertori de pe flotilele de baleniere. Desigur, toate semințiile lumii sînt reprezentate, dar elementul basc și elementul iancheu predomină. Toate sferele acestei lumi îl adoptă pe Suter cu entuziasm și mai are și norocul să întîlnească vechi cunoscuți din New York. Acum, în tovărășia lor, ia parte la cîteva speculații asupra unor încărcături de copra, de sidef sau de baga, din vasele ancorate în larg, și e destul de norocos ca să cîștige repede o mică avere.

În epoca asta îi vine ideea de-a întrebuința pe viitoarele sale plantații mînă de lucru canacă[1]. Vor trebui brațe pentru a exploata California și pentru a defrișa imensele teritorii ale vestului american. Africa e mult prea departe și comerțul de sclavi negri începe să fie prea mult reglementat în Atlantic. Nici un beneficiu nu mai e

[1] Denumirea populației aborigene din insulele Pacificului.

posibil. E de altfel foarte amuzant să zădărnicești reglementările internaționale și să eviți dreptul de vizită reciprocă al vaselor, instaurînd comerțul de sclavi în aceste zone nebănuite. Vor fi îmbarcate populațiile insulelor. Pacificul va trebui să-și facă singur treburile.

Vorbește despre această idee cu asociații cărora le-a împărtășit două-trei cuvinte despre proiectele sale californiene. În aceeași seară, într-o tavernă, se semnează actul de constituire a societății Suter Pacific Trate Co., al cărei pavilion este o cîrjă episcopală neagră înconjurată de șapte puncte roșii, pe fond alb. Din partea lui, Suter depune 75 000 de fiorini olandezi. Primele transporturi de canaci vor trebui să se facă cel mai tîrziu în optsprezece luni, și debarcarea va trebui să aibă loc într-un golf californian pe care Suter îl indică în taină. În acte, desemnează viitoarele sale posesiuni sub numele de Noua Elveție.

Cînd înțelegerea e iscălită, se lasă o orgie de rom.

Treaba asta o dată terminată, trebuie să te gîndești la plecare, și nu e lucru ușor.

Suter e grăbit.

15

ÎN radă nu era nici un vas care să navigheze spre porturile mexicane sau care să vrea să-l ducă la San-Diego. O singură corabie rusească se pregătea să plece spre Sitka, o colonie rusească pe coasta americană, acolo sus, în extremul nord al Pacificului.

Ruşii, răspîndindu-se din Kamciatka, înfiinţau multe colonii pe coasta Americii. Întinzîndu-şi tot mereu posesiunile, se loveau la răsărit de puterea crescîndă a Statelor Unite ; dar înspre sud ajunseseră pînă pe coasta mexicană, unde aveau colonii numeroase. De la Sitka înspre Mexic, goelete ruseşti făceau călătorii regulate.

Suter n-a ezitat, îmbarcîndu-se pentru a merge pînă la Aleutine. De altfel, se înţelege foarte bine cu ruşii ; îşi creează relaţii şi îşi asigură protecţii. Dar nu rămîne prea mult la Sitka. Pleacă cu prima ocazie.

La bordul unei goelete rapide, înaintează de-a lungul coastelor Alaskăi spre sud, traversează mările care sînt locul de întîlnire al balenierelor, trece de data asta foarte spre larg de vărsarea în mare a Oregonului, coboară mereu şi debarcă pe plaja pustie de la San-Francisco.

Suter e singur pe mal. Valurile înalte ale Pacificului vin să-i moară la picioare. Corabia care l-a aruncat aici a şi dispărut, croindu-şi drum spre Monte-Rey. Şirurile paralele ale valurilor înspumate se succed lent. La mică depărtare de malul mării, nisipurile au o culoare cenuşie ; mereu bătute de valuri, sînt desăvîrşit de netede, de o consistenţă nespus de solidă şi pun la îndemîna călătorului o cale foarte comodă, la care mîna omului nu a contribuit niciodată şi care se întinde cît vezi cu ochii. Singura vegetaţie, ivită ici şi colo, e o plantă cu tije lungi ce se întind pe pămînt. Nenumăraţi pescăruşi stau nemişcaţi pe malul mării şi aşteaptă valul care le va aduce hrana. Alte păsări asemănătoare, al căror nume nu-l cunoaşte, cu capul aşezat în prelungirea spatelui, aplecat înainte, aleargă pe plajă extrem de repede. Rîndunici de mare se aşază pentru o clipă pe nisip şi-şi reiau imediat zborul. Nişte păsări negre, care nu merg decît perechi, se duc şi se întorc. Mai e şi o pasăre mare, cu penele de un cenuşiu-închis, amestecate cu unele de culoare mai palidă, cu ciocul asemănător celui de vultur, iar în spatele capului cu o pană lungă, orizontală.

Cînd Suter porneşte la drum, striveşte sub picioare un mare număr de moluşte veziculare de culoare roz, care se sparg cu zgomot.

CAPITOLUL V

16

DE la descoperirea ei, California a fost întotdeauna o posesiune a coroanei spaniole. Era una din provinciile viceregatului spaniol al Mexicului. Nimeni nu-i cunoştea exact nici întinderea, nici configuraţia. În 1838, cînd a trebuit să se stabilească în sfîrşit o frontieră de nord acestui imens ţinut, s-a trasat pe un atlas o linie dreaptă, perpendiculară pe ocean, plecînd de la Capul Mendocino şi terminîndu-se la popasul Evans, marea falie de sud a Munţilor Stîncoşi, o linie dreaptă de mai mult de o mie patru sute de leghe.

California-Inferioară formează o peninsulă binecunoscută care înaintează în Marea Aurie şi e un ţinut sărăcăcios şi ingrat, abia locuit ; cît despre California-Superioară, mai la nord, este un ţinut abia explorat. Se ştie că un şir de munţi se întinde de-a lungul ţărmului ; că în spatele lui se întinde un al doilea, puţin mai înalt, care se desfăşoară tot de la nord la sud ; şi că, în spatele acestuia, este un al treilea, paralel cu primele două, Sierra Nevada, cu piscuri înspăimîntătoare. Văile dintre aceste trei şiruri de munţi paraleli sînt, în parte, cîmpii imense. În spatele Sierrei, se întinde marele deşert californian pînă la limitele Bazinului Mare, iar în spatele Marelui Lac Sărat încep iar preriile şi stepele.

În 1839, acest dublu ţinut constituie o provincie a Republicii Mexic. E administrat de guvernatorul Alvarado. Reşedinţa guvernămîntului e la Monte-Rey, în regiunea continentală. Oraşul are aproximativ 35 000 de locuitori, dintre care 5 000 de albi şi vreo 30 000 de indieni.

17

ÎNCHIPUIŢI-VĂ o fîşie de pămînt întinzîndu-se de la Londra pînă în oazele Saharei, sau de la Petrograd la Constantinopol. Fîşia asta e toată numai litoral. Are o suprafaţă vădit mai mare decît a Franţei. Partea de nord este expusă iernilor celor mai aspre, partea de sud are o climă tropicală. O despicătură lungă şi adîncă, ce taie două şiruri de munţi şi împarte această fîşie de pămînt în două benzi exact egale, face legătura dintre un lac interior şi ocean. Acest lac interior poate adăposti toate flotele lumii. Două fluvii maiestuoase, care au udat ţinuturile hinterlandului la nord şi la sud, se varsă pe aici în mare. Sînt Sacramento şi Joachim. E tot ceea ce vrem să reţinem din această imensă Californie şi tot asta e şi schiţa sumară pe care Suter o consultă, ţinînd-o în carnetul său.

Tocmai urcase şenalul cu ramele şi traversase lacul într-o mică pirogă cu pînză triunghiulară.

Pune piciorul pe uscat în faţa clădirii mizere a Misiunii. Un franciscan ros de friguri îi iese înainte.

A ajuns la San-Francisco.

Colibe de pescari din chirpici. Porci de culoare albăstruie stau culcaţi la soare, scroafe slabe cu zeci de purcei.

Iată ce-a cucerit Johann August Suter.

18

MOMENTUL era deosebit de prielnic.

Cu toate că se afla departe de centrul politic al lumii și în afara actualității istorice, la începutul secolului al XIX-lea ținutul californian trecuse printr-o serie de crize acute. Ceea ce zdruncină metropola numai timp de opt zile are deseori, în ținuturile azvîrlite la marginile lumii, repercusiuni teribile, consecințe capitale care transformă pe de-a întregul ordinea vechilor așezăminte, sau plăpînda viață civică, abia la primele ei începuturi.

Situația Californiei era din cele mai precare. Însăși existența ei era în joc.

Așezămintele Misiunilor, pe care iezuiții le ridicaseră pe tot teritoriul Vechii Californii ca și în toate teritoriile de dincolo de mări, nu putuseră rezista la ruina generală a Ordinului din 1767 și trecuseră în mîna franciscanilor. Aceștia întreprinseseră colonizarea Noii-Californii unde iezuiții nu pătrunseseră niciodată.

Încetul cu încetul, urcînd de-a lungul coastelor, călugării se fixaseră în optsprezece așezări, care la început nu erau decît niște simple colonii,

dar care, în cîțiva ani, deveniseră importante domenii înconjurate de sate bogate.

Organizarea lor era peste tot aceeași, copiată după același unic model.

San-Luis-Rey, cea mai importantă dintre aceste colonii, se compunea dintr-un număr de clădiri așezate în careu. Fiecare fațadă avea o lungime de 450 de picioare. Biserica se întindea ea singură pe una din laturi, casa de locuit, ferma cu toate dependințele ei, grajdurile cailor și vitelor, hambarele, magaziile, atelierele, le ocupau pe celelalte trei. În interior, o curte plantată cu sicomori și pomi fructiferi. În mijlocul curții, o fîntînă monumentală sau un puț mare artezian. Infirmeria era situată într-unul din colțurile cele mai retrase.

Doi călugări capucini se ocupau de treburile gospodăriei, ceilalți de școală, de ateliere, de magazii, sau găzduiau pe călători.

Tinerele fete indiene erau supravegheate de matroane indiene ; învățau să țeasă stofe de lînă, de in sau de bumbac ; nu părăseau Misiunea decît atunci cînd se măritau. Tinerii cei mai bine dotați învățau muzica instrumentală și vocală ; ceilalți, o meserie manuală sau agricultura.

Indienii erau împărțiți în brigăzi, sub conducerea unuia dintre șefii lor. Dimineața la orele 4 se bătea clopotul de utrenie și toată lumea lua parte la slujbă. După o masă frugală, se pornea la cîmp. De la 11 la 2, prînzul luat în aer liber și odihnă. La asfințitul soarelui, o altă slujbă bisericească la care trebuia să ia parte toată lumea, chiar și cei bolnavi ; apoi se lua cina, după

care urmau cîntece și jocuri, deseori pînă foarte tîrziu noaptea. Mesele erau compuse din carne de vită sau de oaie, din făinoase, din legume proaspete ; nu se bea decît apă. Îmbrăcămintea bărbaților se compunea dintr-o cămașă lungă de in, din pantaloni de bumbac și, pe deasupra, dintr-o haină lungă de lînă ; femeile căpătau două cămăși pe an, o fustă și un palton. Alcadele[1] și ceilalți șefi indieni erau îmbrăcați după moda spaniolă.

După vînzarea și îmbarcarea produselor lor — piei, talc, cereale — pe vasele străine, călugării distribuiau indienilor cărți, îmbrăcăminte, tutun, mătănii, bijuterii fără valoare. O altă parte a venitului era consacrată înfrumusețării bisericii, cumpărării de icoane sfinte, de statui și de instrumente muzicale. Un sfert din recoltă era ținută în rezervă.

Cîmpurile însămînțate se lărgeau an de an. Indienii construiau, sub îndrumarea călugărilor, drumuri, poduri, mori sau lucrau în diferite ateliere : fierărie, lăcătușerie, hămurărie, vopsitorie, ateliere de croitorie, șelărie, lemnărie, olărie, țiglărie.

Alte acțiuni se întreprindeau încetul cu încetul în jurul clădirii mamă ; defrișări, mici plantații, construcții de ferme care erau încredințate vreunui indian demn de încredere. În 1824, Misiunea din San-Antonio număra astfel 1 400 de indieni care posedau între ei 12 000 capete de vite

[1] Primarul, șeful comunității.

2 000 de cai, 14 000 de oi. Călugării, care făcuseră legămînt de sărăcie, nu posedau nimic pe seama lor, se considerau numai administratori și tutori ai indienilor.

Apoi a venit republica Mexic. În 1832, așezările religioase și coloniile lor au fost declarate proprietate a statului. Călugărilor li se promite o pensie, care nu e niciodată plătită. Și începe marele jaf ! Generali și mici tirani politici își adjudecă domeniile cele mai bogate, iar indienii, deposedați de tot ce le aprținea, maltratați, mizeri, se retrag în singurătate și în pădurile virgine. Bunăstarea și averea publică dispar foarte repede. În 1838 încă, nu mai existau decît 4 450 de salariați din cei 30 650 de indieni care lucrau liberi pentru Misiuni ; cirezile scad de la 420 000 vite cornute la 28 220 ; caii de la 62 500 la 3 800 ; oile de la 321 500 la 31 600. Guvernul face atunci un ultim efort pentru a restabili vechea bogăție și prosperitate. Împarte pămînturi indienilor, le dă drepturi civice, îi numește cetățeni ai republicii. Dar prea tîrziu. Răul era făcut. Așezările Misiunilor se transformaseră în distilerii de rachiu.

Acesta e momentul cînd Suter debarcă.

Și intervine.

CAPITOLUL VI

19

PRIMUL lui drum călare îl poartă pe Suter în valea fluviului Sacramento. Neînchipuita fertilitate a solului şi vegetaţia luxuriantă îl fac să aleagă aceste cantoane. La înapoierea din circuitul călare, află că primul convoi de canaci debarcase. Sînt 150 şi au fost instalaţi în cătunul Yerba Buena, în fundul golfului San Francisco. Nouăsprezece albi îi însoţesc, oameni de viaţă, solizi şi gata la orice, angajaţi de asociaţii lui din Honolulu. Suter îi trece în revistă, sînt înarmaţi pînă în dinţi.

Imediat, Suter pleacă la Monte-Rey. Călătoreşte pe uscat, fără oprire, călărind zi şi noapte.

Johann August Suter se prezintă guvernatorului Alvarado. Îl anunţă că intenţionează să se instaleze în ţinut. Canacii lui vor defrişa pămîntul. Mica lui trupă înarmată va stabili un cordon de supraveghere pentru a împiedica incursiunile triburilor complet sălbatice din nord. Intenţionează să adune din nou pe foştii indieni ai Misiunilor, să le împartă pămînt şi să-i pună să lucreze sub conducerea lui.

— Alte vase, spune el, vor mai veni din Honolulu, unde am constituit o asociaţie puternică. Noi convoaie de canaci vor debarca în golful pe care l-am ales şi alte echipe de albi vor mai sosi, oameni în solda mea. Lăsaţi-mă să lucrez, îmi propun să readuc ţinutul la vechea lui bunăstare.

— Şi unde vreţi să vă stabiliţi ? Îl întreabă guvernatorul.

— În valea fluviului Sacramento, acolo unde se varsă în Rio de los Americanos.

— Ce nume veţi da fermei dumneavoastră ?

— *Noua Elveţie.*

— De ce ?

— Sînt elveţian şi republican.

— Bine. Faceţi ce vreţi. Vă dau o primă concesiune pe zece ani.

20

SUTER şi trupa lui urcă de-a lungul fluviului Sacramento.

În frunte navighează trei foşti vînători de balene care sînt încă îmbrăcaţi în haine de marinari şi au la bord un mic tun. Apoi vin cei o sută cincizeci de canaci, îmbrăcaţi în cămăşi scurte cu dungi orizontale, care le vin pînă la genunchi. Şi-au confecţionat nişte pălării mici, ciudate, care au forma frunzelor de magnolier. Pe mal şi prin mlaştini urmează treizeci de care mari încărcate cu provizii, seminţe, muniţii, vreo cincizeci de cai, 75 de catîri, 5 tauri, 200 de vaci, 5 turme de oi. Ariergarda, călare sau în canoe, cu carabina în bandulieră, cu pălăriile de paie pe-o ureche, e aşezată în formaţie de încheietori de pluton şi ajută pe toată lumea în locurile mai grele.

21

ŞASE săptămîni mai tîrziu, valea oferă un spectacol halucinant. Focul a trecut pe acolo, foc care a mocnit sub fumul înecăcios al ferigilor şi al tufelor de pomişori. Apoi a izbucnit dintr-o dată ca o făclie, înaltă, dreaptă, implacabilă. Acuma în toate părţile se zăresc cioturi fumegînde, coji răsucite, ramuri frînte. Solitarii, înalţi şi puternici, mai sînt încă în picioare, crăpaţi, pîrliţi de flacără.

Şi se lucrează.

Boii se duc şi vin. Catîrii trag plugurile. Sămînţa zboară. Nu e nici măcar timp să smulgi butucii înnegriţi, brazdele îi ocolesc. Vitele cornute se şi bălăcesc în păşunile mlăştinoase, oile sînt pe dealuri, caii pasc în ţarcuri înconjurate cu mărăcini ghimpoşi. La confluenţa celor două rîuri se ridică terasamente şi ferma începe să se înalţe. Arbori abia ciopliţi, scînduri groase de şase degete formează materialul de construcţie.

Totul e solid, mare, vast, conceput pentru viitor. Se înşiră clădiri, hambare, magazii, rezerve. Atelierele sînt pe marginea apei ; satul canacilor într-o mică vîlcea.

Suter se ocupă de tot, conduce totul, supraveghează execuţia lucrărilor pînă în cele mai mici amănunte, e pe toate şantierele în acelaşi timp şi nu ezită să dea o mînă de ajutor, cînd un om lipseşte în una sau alta din echipe. Se construiesc poduri, se trasează piste, se seacă mlaştini, se sapă eleştee, un puţ, adăpători pentru vite, canalizări pentru apă. O primă palisadă protejează ferma ; e prevăzut şi un mic fort. Emisari parcurg satele şi 250 dintre foştii protejaţi ai Misiunilor, cu femeile şi copiii lor, sînt ocupaţi cu diferite treburi. La fiecare trei luni sosesc noi convoaie de canaci şi pămînturile cultivate se întind cît vezi cu ochii. Vreo treizeci de albi, stabiliţi în regiune, s-au pus în serviciul lui. Sînt mormoni. Suter îi plăteşte trei piaştri pe zi.

Şi prosperitatea nu întîrzie.

4 000 de boi, 1 200 de vaci, 1 500 de cai şi catîri, 12 000 de oi se risipesc în jurul Noii-Elveţii, la cîteva zile de mers în toate direcţiile. Recoltele produc 530% şi hambarele sînt pline ochi.

Chiar de la sfîrşitul celui de-al doilea an, Suter cumpără de la ruşii care se retrag frumoasele ferme de pe coastă, lîngă Fort Bodega. Le plăteşte 40 000 de dolari bani gheaţă. Îşi propune să facă acolo crescătorii în stil mare şi, mai ales, să amelioreze rasa bovină.

22

DACĂ, în acest fel de colonizări, poţi ajunge destul de uşor să birui dificultăţile de ordin material, care se ivesc zi de zi şi să impui printr-o muncă dîrză şi o voinţă de fier, cu ajutorul uneltelor necesare, o ordine nouă legilor seculare ale naturii, pînă într-atîta încît să transformi pentru totdeauna aspectul unui ţinut virgin şi chiar climatologia unei regiuni, nu e tot atît de simplu să stăpîneşti şi elementul uman.

Situaţia lui Johann August Suter este, din acest punct de vedere, absolut caracteristică.

În momentul sosirii lui, California se găsea în ajunul unei revoluţii. Chiar la Mexic se înfiinţase Compania Cosmopolitana, al cărei scop clar mărturisit era să jefuiască ceea ce mai rămăsese din acest nefericit ţinut al Misiunilor. Puternicii comanditari politici îmbarcaseră 200 de aventurieri pentru a-i arunca în această provincie odinioară aşa de bogată. Pe cînd se mai găseau încă pe mare, Santa-Anna răstoarnă pe preşedintele Farias şi trimite de urgenţă un curier, via Sonora, ducînd guvernatorului Alvarado ordine foarte stricte să se opună cu toată puterea debarcării

acestor bandiți. Banda a fost risipită în fața localității San-Diego, între Pacific și golf, iar aceia dintre membrii ei care au putut scăpa au infestat regiunea, dedîndu-se la jafuri. Se formaseră două partide și membrii lor treceau ținutul prin foc și sînge. Suter a avut înțelepciunea să nu se amestece și abilitatea de a-și crea legături în ambele facțiuni. Pe de altă parte, vînători de animale și de blănuri, aventurieri care cutreierau pădurile, toți de naționalitate americană, pătrunseseră pînă în inima regiunii. Formau un mic sîmbure foarte neastîmpărat care voia să anexeze California la Uniune. Și în cazul acesta Suter a știut să manevreze și să nu se compromită ; căci dacă americanii beneficiau în secret de sprijinul lui (trimitea semestrial un curier peste munți care îi ducea rapoartele la Saint-Louis ; unul din mesagerii lui s-a prezentat chiar la Washington pentru a propune un plan de cucerire : Suter cerea să ia comanda trupelor și pretindea jumătate din teritoriul cucerit), în ochii mexicanilor purtarea sa eroică la frontieră, unde se opunea cu energie incursiunilor perpetue ale triburilor sălbatice, îl făcea să pară un aliat fidel și guvernul l-a numit paznic al frontierei de nord cu gradul de căpitan și, ca să-i răsplătească serviciile, Alvarado, i-a dat în dar unsprezece ore pătrate de pămînt, o întindere tot atît de vastă cît mica sa patrie de la Bâle.

Indienii din nord erau preocuparea cea mai mare a lui Suter.

Triburile sălbatice de pe Sacramentul de Sus nu priveau cu ochi buni stabilirea lui aici. Terenurile cultivate, arăturile, cirezile de vite, fermele, clădirile ridicate peste tot, această colonie prosperă care se mărea mereu impieta asupra teritoriilor lor de vînătoare. Puseseră mîna pe arme, incendiau noaptea șirele de fîn și hambarele, asasinau în plină zi ciobanii izolați și furau vitele. Ciocnirile armate erau frecvente, se schimbau focuri de pușcă și nu trecea o zi în care să nu se aducă la fermă un mort, cadavrul vreunui tăietor de lemne scalpat, al vreunui plantator groaznic mutilat, sau al unui milițian căzut cu fața spre dușman. Niciodată nu se felicitase Suter mai mult pentru ideea de a aduce mînă de lucru canacă, decît în acești doi ani de neîncetate ciocniri armate. Fără canaci n-ar fi izbutit niciodată.

Se găseau acum acolo, șase sate de locuitori aduși din insule.

23

CU toate luptele, bătăliile, complicațiile politice, starea de revoluție latentă, asasinatele, incendiile, Johann Suter își realiza metodic planul.

Noua Elveție își preciza înfățișarea. Casa de locuit, ferma, principalele clădiri, rezervele de grîne, depozitele, erau acum înconjurate de un zid gros de cinci picioare și de douăsprezece picioare înălțime. La fiecare colț se ridica un bastion dreptunghiular, armat cu cîte trei tunuri. Șase alte piese apărau intrarea principală. Garnizoana permanentă era de 100 de oameni. În afară de asta, patrule și ronduri armate parcurgeau tot anul imensul domeniu. Oameni de trupă, adunați de prin barurile din Hanolulu, erau însurați cu femei californiene care îi însoțeau în toate deplasările, purtînd bagajele, pisînd porumbul și confecționînd gloanțele și cartușele. În caz de pericol toată această lume se retrăgea spre fort întărind garnizoana. Două mici vase, înarmate cu tunuri, erau ancorate în fața fortului, gata să urce fie Rio de los Americanos, fie Sacramento.

Șefii morilor, ai fabricilor de cherestea unde se prefăceau în scînduri arborii uriași ai regiunii, ai nenumăratelor ateliere, erau în cea mai mare parte dulgheri de pe corăbii, timonieri sau șefi de echipaje puși să dezerteze de pe corăbiile care făceau escală pe coastă, sub promisiunea unei solde de cinci piaștri pe zi.

Nu erau rari nici albii care veneau singuri să se prezinte la fermă, atrași de renumele și prosperitatea ei. Aceștia erau coloniști săraci care nu izbutiseră singuri, în majoritate ruși, irlandezi, germani. Suter le împărțea pămînt sau îi întrebuința după capacitatea lor.

Cai, piei, talc, grîu, făină, porumb, carne uscată, brînză, unt, scînduri, somon afumat, erau îmbarcate zilnic. Suter își expedia produsele la Van Couver, la Sitka, în insulele Sandwich și în toate porturile mexicane și sud-americane ; dar aproviziona mai ales numeroasele vase care aruncau ancora în golful San-Francisco.

În această stare activă de prosperitate avea să afle căpitanul Frémont Noua Elveție, cînd a coborît din munți, după memorabila sa traversare a Sierrei Nevada.

Suter i-a ieșit înainte cu o escortă de douăzeci și cinci de oameni minunat echipați. Nu călăreau decît armăsari. Uniforma călăreților, dintr-un

postav verde-închis cu vipuşcă galbenă. Cu pălăria înclinată pe-o ureche, băieţii aveau o alură marţială. Erau toţi tineri, viguroşi, disciplinaţi.

Nenumărate cirezi păşeau pe păşunile bogate, toate numai vite de soi. Livezile gemeau de fructe. În grădinării legumele vechiului continent se învecinau cu cele tropicale. Peste tot fîntîni şi canale. Satele canacilor erau curate. Toată lumea era la lucru. Peste tot stăpînea o ordine perfectă. Alei de magnolieri, de palmieri, de bananieri, de arbori de camfor şi de piper, de portocali, de lămîi, traversau imensele culturi, ducînd spre fermă. Zidurile *haciendei*[1] dispăreau sub plantele cu flori violete, sub trandafirii agăţători, sub muşcatele cărnoase. O perdea de iasomie se desfăşura în faţa intrării de la reşedinţa stăpînului.

Masa era minunată. Aperitive ; păstrăvi şi somoni din rîurile regiunii ; şuncă preparată după moda scoţiană ; porumbei, pulpă de căprioară, labe de urs ; limbă afumată ; purcei de lapte umpluţi cu colţunaşi şi presăraţi cu făină de tapioca ; legume verzi, muguri de palmieri, salată de bame ; toate fructele, proaspete sau zaharisite ; munţi de patiserii. Vinuri de Rin şi cîteva sticle de vin vechi, franţuzesc, care făcuseră ocolul pămîntului fără să se trezească, atît de bine fuseseră

[1] Fermă (span.).

îngrijite. Serviciul mesei era asigurat de tinere fete din Insule şi de tinere metise indiene care aduceau talerele cu mîncare înfăşurate în şervete de un alb imaculat. Se mişcau încoace şi încolo cu o seriozitate imperturbabilă, în timp ce o orchestră havaiană cînta arii barbare, sau *Marşul de la Berna* cu lovituri de deget pe spatele ghitarelor, ori *Marsilieza*, cu sonorităţi de trîmbiţă în coarde. Vesela era o veche argintărie castiliană, grea, întinsă, marcată cu blazonul regal.

Suter prezida, înconjurat de colaboratorii lui. Printre oaspeţi se afla şi guvernatorul Alvarado.

24

SUTER avea conturi deschise la cele mai importante bănci din Statele Unite şi din Marea Britanie. Făcea importante cumpărături de materiale, de utilaje, de arme, de muniţii, de seminţe, de puieţi. Transporturile străbăteau mii şi mii de leghe pe calea continentală sau veneau pe mare, după ce înconjurau Capul Horn. (Timp de 25 de ani s-a vorbit în *ranch*-urile din interiorul ţării despre un furgon tras de 60 de perechi de boi albi care trecuse, bine escortat, peste tot continentul american în partea lui cea mai lată; după ce traversase preriile, savanele, rîurile, vadurile, trecătorile Stîncoşilor şi deşerturile cu cactuşi — candelabre gigantice — sfîrşise prin a ajunge cu bine la destinaţie cu încărcătura sa, compusă din cazanul şi maşinăria primei mori cu aburi din Statele Unite. Cum se va vedea mai tîrziu, ar fi fost cu mult mai bine pentru Johann August Suter, în momentul acela de culme a reuşitei, bogăţiei şi măririi, ca acest furgon să nu ajungă niciodată, să se scufunde în fundul unui rău, să se împotmolească pentru totdeauna în vreo mlaştină, să se prăvălească în fundul unei prăpăstii a munţilor, sau ca numeroasele sale atelaje să fi fost decimate de vreo epidemie.)

25

ÎNTRE timp, evenimentele politice se precipitau.

Dacă acum Suter ajunsese un om important ale cărui sfaturi erau ascultate, era departe de a fi la adăpost în fața neprevăzutului. Din contra. Revoluțiile se succedau. Lupta între diversele partide era mai ascuțită ca oricînd. Toți îl voiau de partea lor, atît pentru ascendentul lui moral, cît și pentru situația socială. La drept vorbind, fiecare tabără sconta pe sprijinul micei armate a Noii Elveții. Niciodată Suter nu s-a lăsat antrenat în aceste lupte intestine ; și dacă a fost de mai multe ori pe punctul de a-și vedea pămînturile năpădite, recoltele incendiate, cirezile risipite, magaziile și rezervele jefuite de hoardele urlătoare care distruseseră totul pe sute de leghe împrejur și pe care le întărîta atîta bogăție bine rînduită, a știut întotdeauna să iasă din încurcătură, grație acelei profunde cunoștințe a sufletului omenesc pe care o căpătase în anii de mizerie la New York și care, în clipa unui pericol iminent, îi ascuțea mintea, flerul și priceperea. Atunci devenea de o rară perspicacitate ; nu comitea niciodată vreo gafă, manevra, promitea orice, spertuia cu îndrăzneală la momentul oportun pe șefii facțiunilor rivale, îneca oamenii în discursuri frumoase și alcool. Ca ultim argument, era decis să recurgă la soarta armelor ; dar nu victoria militară o dorea mai mult (avea forța de partea sa), cît faptul de a-și salva opera, lucrul realizat, de a nu distruge ceea ce ridicase. Cu toate acestea, a fost deseori pe punctul să piardă, într-o singură zi, totul.

Continua să mențină relații cu Statele Unite și tocmai de acolo, de la Guvernul din Washington, s-au ivit cele mai mari pericole.

Încă din 1841, căpitanul Graham, în fruntea a 46 de aventurieri englezi și americani, sperase ca, printr-o îndrăzneață lovitură, să pună mîna pe putere și să proclame independența Californiei. Dar Alvarado fusese înștiințat la timp ; a surprins pe conjurați, a masacrat jumătate din ei și i-a aruncat pe ceilalți în fundul temnițelor. Imediat Londra și Washingtonul profită de acest incident și cer indemnizații pentru cetățenii care le fuseseră uciși. Londra cere 20 000 de piaștri și Statele Unite 129 200 de piaștri pentru cincisprezece bandiți. O corvetă engleză ancorează în fața portului Vera Cruz. Mexicul este obligat să se execute.

În primăvara lui 1842, revolta călugărului dominican Gabriel e înecată în sînge.

În octombrie 1843, mai mult de o sută de americani, venind de la Santa-Fé sosesc deodată, și Alvarado, al cărui despotism îl făcuse impopular și căruia îi era teamă de alte tulburări, cere

ajutor Mexicului. Președintele dictator Santa-Anna trimite, pe mare, 300 de condamnați la galere. Le-a promis pămînturi, unelte, vite și reabilitarea, dacă vor izbuti să-i azvîrle afară din țară pe americani. În același timp numește un nou guvernator al Californiei, pe generalul Manuel Michel-Torena. Acest general e un om cinstit, e plin de intenții bune, dar nu poate face nimic pentru a menține puterea mexicană care se fărîmițează. Își alege reședințele de preferință în așezările vechilor Misiuni, la Los Angelos, la Santa Clara. Vine des la Noua Elveție ca să se sfătuiască; dar Suter la rîndul său trebuie să facă față celei mai violente incursiuni a sălbaticilor neînduplecați. E marele masacru.

Se mai scurg cinci ani de lupte, de „pronunciamentos“ [1], de tulburări și de revoluții, instigate mai ales de guvernul de la Washington, apoi are loc războiul cu Mexicul și retrocedarea către Statele Unite a Texas-ului și a Californiei.

Suter a mai căpătat 22 de ore pătrate de pămînt de la ultimul guvernator mexican.

Are cel mai întins domeniu din Statele Unite.

[1] *Pronunciamento* = răscoală (span.).

26

ÎN sfîrșit, e pace.

Începe o eră nouă.

Johann August Suter va putea în fine să profite și să se bucure de bogățiile sale.

Semințe noi sosesc din Europa, puieți din toți pomii roditori. În văile joase aclimatizează măslinul și smochinul; pe dealuri, merii și perii. Inițiază primele plantații de bumbac, și, pe malurile rîului Sacramento, experimentează orezul și indigoul.

Își realizează, în cele din urmă, un vis vechi, scump sufletului său: plantează vie. Aduce, cu mari cheltuieli, butuci de viță de pe Rin și din Burgundia. În partea de nord a domeniilor, pe malurile rîului Plume, și-a construit un fel de mic castel. E locul unde se retrage. Ermitajul. Grupuri de arbori bătrîni umbresc casa. Împrejurul ei, grădini, cîmpuri de garoafe și de heliotrope. Cele mai frumoase fructe cresc aici, cireșe, caise, piersici, gutui. În pășuni a adunat cele mai frumoase vite de rasă.

Fiecare pas îl duce acum spre dealuri. Fiecare plimbare îl poartă prin vii, Hochheimer, Chambertin, Chateau-Chinon.

La umbra unei bolte de viţă de Italia, mîngîindu-şi cîinele preferat, se gîndeşte să-şi aducă familia din Europa, să-şi indemnizeze cu dărnicie toţi creditorii, se gîndeşte la reabilitarea lui, la onoarea numelui pe care îl poartă şi în ce fel să înzestreze mica şi îndepărtata sa patrie... Visuri duioase.

„Cei trei fii ai mei vor veni, vor avea de lucru, vor deveni oameni. Şi fiica mea, cum arată oare? Ia stai, am să comand un pian mare de la Pleyel, din Paris. Îl voi aduce pe pista pe care am urmat-o eu odinioară şi, dacă e nevoie, îl vor căra oameni cu spinarea... Maria... Toţi tovarăşii mei..."

Reverii.

Pipa i s-a stins. Ochii îi sînt pierduţi în depărtare. Se aprind primele stele. Cîinele nu mişcă.

Reverii. Calm. Odihnă.

E pace.

CAPITOLUL VII

27

REVERII. Calm. Odihnă.

E pace.

Nu. Nu. Nu. Nu. Nu. Nu. Nu. Nu. Nu: e AURUL!

E aurul.

Rush-ul.

Febra aurului care se abate peste lume.

Marile năvale din 1848, 49, 50, 51 şi care vor dura cinsprezece ani.

SAN FRANCISCO!

CAPITOLUL VIII

28

ŞI toate astea sînt dezlănţuite de o simplă lovitură de tîrnăcop.

Mulţimile dau buzna. Mai întîi cele din New York şi din toate porturile americane de pe Atlantic şi, imediat după ele, cele din hinterland şi din Middle-West. Se produce un drenaj. Se înghesuie în calele vaselor care merg la Chagres. Apoi începe traversarea Istmului, pe jos, prin mlaştini. Din numărul total, 90% mor de frigurile galbene. Cei care scapă şi ating coasta Pacificului folosesc corăbii.

San Francisco ! San Francisco !

Poarta de Aur [1].

Insula Caprelor [2].

Cheiurile de lemn. Străzile noroioase ale oraşului care abia începe să ia fiinţă şi care sînt pavate cu saci de făină.

Zahărul se vinde cu cinci dolari, cafeaua cu zece, un ou cu douăzeci, o ceapă cu două sute, un pahar de apă cu o mie. Focuri de puşcă răsună peste tot şi revolverele de tipul „45" ţin loc de şerif. Şi în urma acestui prim flux omenesc, alte mulţimi se năpustesc, venite de mult mai departe, din Europa, din Asia, din Africa, din nord şi din sud.

În 1856, mai mult de şase sute de vase intră în golf ; revarsă mulţimile mereu reînnoite care se năpustesc imediat la asaltul aurului.

San Francisco ! San Francisco !

Şi numele ăsta magic : SUTER.

Nu toată lumea ştie numele lucrătorului care a dat faimoasa lovitură de tîrnăcop.

Se numea James W. Marshall, era de meserie dulgher şi de fel din New Jersey.

[1], [2] *Golden Gate, Goat Island* intrarea în golful San Francisco şi a unei insule ce se află în el.

29

JOHANN August Suter, pe care nu-l voi numi primul miliardar american, dar primul multimilionar al Statelor Unite, e ruinat de această lovitură de tîrnăcop.

Are acum 45 de ani.

Şi după ce înfruntase totul, riscase totul, îndrăznise totul şi îşi făcuse „o viaţă“, e ruinat din cauza descoperirii aurului pe pămînturile sale.

Cele mai bogate mine din lume.

Cele mai mari pepite.

Filonul.

CAPITOLUL IX

30

DAR să dăm cuvîntul lui Johann August Suter.

Copiez capitolul următor dintr-un caiet gros cu scoarţe de pergament care poartă urme de foc. Cerneala e palidă, hîrtia a îngălbenit, ortografia nu e prea sigură, scrisul, plin de parafe şi de cozi complicate, e greu de descifrat, limba e plină de idiotisme, de termeni în dialect balez, de amerenglish[1]. Dacă mîna, de o stîngăcie înduioşătoare, a ezitat deseori, povestirea îşi urmează cursul, simplu, prosteşte. Omul care a scris-o nu se plînge niciodată. Se mulţumeşte să povestească evenimentele, să enumere faptele aşa cum s-au petrecut. Rămîne mereu dincoace de realitate.

Traduc cu umilinţă :

[1] Engleza vulgară, aşa cum se vorbea, deformată, în America.

31

„CAM la mijlocul lunii ianuarie 1848, domnul Marshall, din New Jersey, dulgherul care se ocupă de construcţia morilor mele, lucra la noua mea fabrică de cherestea de la Coloma, sus, în munţi, la optsprezece ore de drum de la fort. Cînd schelăria a fost gata ridicată, am trimis acolo pe domnul Wimmer cu familia, plus cîţiva lucrători ; domnul Bennet, din Oregon, îi însoţea, ca să se ocupe de atelaje şi de instalaţia mecanică. Doamna Wimmer gătea pentru toată lumea. Aveam nevoie de încă o fabrică deoarece îmi lipseau scîndurile pentru moara mea cea mare cu aburi care se afla şi ea în construcţie, la Brighton, şi al cărei cazan şi toată maşinăria tocmai sosise după optsprezece luni de călătorie. Domnul fie lăudat, niciodată n-aş fi crezut că această întreprindere va reuşi, şi toţi boii sînt sănătoşi, mulţumesc lui Dumnezeu. Mai aveam nevoie de scînduri şi pentru alte construcţii şi mai ales pentru a statornici îngrădirea satului Yerba Buena, în fundul golfului, căci veneau acuma multe vase şi echipajele erau turbulente,

puse pe furat, şi vitele şi multe mărfuri dispăreau nu se ştie cum.

Era într-o după-amiază ploioasă. Stăteam în camera mea în fort şi scriam o lungă scrisoare unui prieten la Lucerna. Deodată, domnul Marshall năvăli în camera mea. Era ud leoarcă. Eram foarte mirat să-l şi văd înapoi, căci tocmai trimisesem la Coloma un furgon încărcat cu alimente şi diverse fierării. Îmi spuse că avea să-mi comunice ceva foarte important, că dorea să mi-o spună în mare secret şi că mă roagă să-l duc într-un loc izolat, departe de orice indiscret care ar putea să ne surprindă. Ne urcarăm la etaj şi el insistă atîta încît ne încuiarăm într-o încăpere, deşi nu era nimeni altul în *ranch* în afară de contabil, jos, în biroul lui. Îi mai lipsea ceva lui Marshall, coborîi şi mi se pare că m-am dus să-i aduc un pahar de apă, dar cînd m-am înapoiat am uitat să încui uşa cu cheia. Marshall tocmai scosese o bucată de cîrpă din buzunar şi era pe cale să-mi arate un fel de metal gălbui învelit în ea, cînd contabilul meu intră în cameră ca să întrebe ceva. Marshall ascunse repede metalul în buzunar. Contabilul se scuză că ne-a deranjat şi ieşi : «Nu v-am spus să încuiaţi uşa, pentru numele lui Dumnezeu» strigă Marshall. Era ca apucat şi nu l-am putut potoli şi convinge decît cu mare greutate că omul venise cu o treabă şi nu ca să ne surprindă. De data aceasta am zăvorît uşa, ba chiar am împins un dulap în faţa ei. Şi Marshall scoase din nou metalul.

Erau mai multe bucățele de aproximativ patru uncii [1] fiecare. Mi-a povestit că spusese lucrătorilor că era poate aur dar că toată lumea își bătuse joc de el și îl făcuseră idiot. Am încercat metalul cu „apă regală", apoi am citit tot capitolul despre *Aur* din *Encyclopedia Americana*. Ca urmare, i-am declarat lui Marshall că metalul lui era aur, aur curat.

Bietul băiat era ca nebun. Voia să încalece imediat și să se înapoieze la Coloma. M-a implorat să-l însoțesc fără întîrziere. Îi atrăsei atenția că se întunecase și îi spusei că ar fi mai bine să rămînă peste noapte la fort. I-am promis să-l însoțesc a doua zi de dimineață ; dar n-a vrut să asculte nimic și a plecat în goana mare strigîndu-mi : „Veniți mîine de dimineață cît mai devreme !" Ploua cu găleata și nici măcar nu voise să îmbuce ceva.

Noaptea căzu dintr-o dată. Mă înapoiai în camera mea. Această descoperire a aurului în pîrîu, în fundațiile fabricii mele de cherestea nu mă lăsa indiferent, nici vorbă, dar, ca pe toate noroacele și nenoroacele vieții mele, o tratam cu destulă indiferență ; totuși n-am putut dormi în noaptea aceea, îmi imaginam urmările teribile și repercusiunile fatale pe care această descoperire putea să le aibă pentru mine, dar nu-mi închipuiam totuși ruina Noii Elveții ! A doua zi de dimineață dădui instrucțiuni amănunțite numeroaselor mele echipe de lucrători și plecai la ora 7, însoțit de cîțiva soldați și de un cow-boy.

[1] uncie = circa 30 grame.

Urcam șoseaua în serpentine care ducea la Coloma cînd întîlnirăm la jumătate de drum un cal fără călăreț. Puțin mai sus Marshall ieși de sub frunzișul pădurii. Fusese oprit de furtună și nu putuse merge mai departe în timpul nopții. Era rebegit de frig și mort de foame. Totuși, exaltarea din ajun nu-i trecuse.

Continuarăm să urcăm și am sosit la faimosul Eldorado. Timpul se mai limpezise. Pe seară am dat o raită pe malul canalului care ducea, plin pînă la margine, apele umflate de ploaie. Am dat ordin să se pună în funcțiune stăvilarele, canalul s-a golit imediat și coborîrăm atunci în albia lui, în căutarea aurului. Am găsit multe bucățele mici și domnul Marshall cu cîțiva lucrători îmi predară chiar cîteva grăunțe. Le-am spus că am să-mi fac din ele un inel, imediat ce acest lucru va fi posibil în California și, într-adevăr, îmi făcui acest inel mult mai tîrziu, în formă de șevalieră : în lipsă de blazon, pusei să se graveze marca edițiilor tatălui meu, un fenix care ardea și în interiorul inelului era inscripția următoare :

PRIMUL AUR DESCOPERIT
ÎN IANUARIE 1848

Trei cîrji episcopale, crucea baleză și numele meu : SUTER.

A doua zi vizitai Coloma pe toată întinderea ei, notîndu-mi bine întreaga situație și așezare și ținînd seama mai ales de cursurile de apă,

apoi îmi adunai toți oamenii. Îi făcui să înțeleagă că e absolut necesar să țină secretă această descoperire încă cinci sau șase săptămîni, pînă vom termina construcția fabricii de cherestea, pentru care cheltuisem pînă atunci 24 000 de dolari. Cînd obținui cuvîntul lor de onoare, am coborît din nou spre casă. Eram nefericit și nu știam cum mă voi descurca cu această blestemată descoperire a aurului. Eram sigur că un asemenea lucru nu putea rămîne secret.

Și așa a și fost. Abia se scurseseră două săptămîni, cînd trimisei un alb la Coloma cu o încărcătură de alimente și de scule, însoțit de cîțiva tineri băieți indieni. Doamna Wimmer îi spuse toată povestea și copiii ei îi deteră cîteva grăunțe de aur. Înapoiat la fort, omul ăsta s-a dus imediat la prăvăliile fortului, care erau în afara împrejmuirii mele. Și i-a cerut lui Smith o sticlă de rachiu. Vru s-o plătească cu aceste grăunțe de aur pe care le adusese de la Coloma. Smith îl întrebă dacă îl lua drept nebun. Căruțașul mi se adresă mie. Ce puteam să fac? I-am povestit lui Smith toată istoria. Asociatul lui, domnul Brannan, veni imediat să mă găsească și îmi puse o grămadă de întrebări la care am răspuns spunînd adevărul. Ieși în fugă fără măcar să închidă ușa. În timpul nopții, Smith și cu el își încărcară toată marfa în furgoane mari, îmi furară cai și plecară în mare grabă la Coloma.

Atunci lucrătorii mei începură să dea bir cu fugiții.

În curînd am rămas singur în fort cu cîțiva mecanici devotați și cu opt invalizi.

Salariații mei mormoni mă părăsiră mai greu; dar cînd îi apucă febra aurului, pierdură și ei orice scrupul.

Acum, pe sub ferestrele mele, treceau, neîntrerupt, lungi șiruri de oameni. Tot ce putea să meargă pe picioare urca de la San Francisco și din celelalte așezări de pe coastă. Fiecare își închidea coliba, baraca, ferma, prăvălia și urca spre Fort Suter, iar de acolo la Coloma. La Monte-Rey și în celelalte orașe din sud s-a crezut mai întîi că este o invenție a mea pentru a atrage noi coloniști. Defilarea oamenilor pe șosea s-a oprit cîteva zile, apoi s-a pornit din nou mai numeroasă. Orașele se goleau și ele, bietul meu domeniu era înecat.

Nenorocirea mea începea.

Morile îmi erau oprite. Mi se furaseră pînă și pietrele de măcinat. Tăbăcăriile erau pustii. Cantități mari de piei, în curs de fabricare, putrezeau în zăcători. Pieile brute se descompuneau. Indienii și canacii mei fugiră cu copii cu tot. Adunau cu toții aurul pe care îl schimbau pe rachiu. Păstorii îmi părăsiră cirezile, plantatorii plantațiile, lucrătorii lucrul lor. Grînele putrezeau nesecerate; nimeni care să mai culeagă fructele în livezi; în grajduri, cele mai frumoase vaci de lapte mugeau a moarte. Mă părăsi pînă și credincioasa mea brigadă. Ce puteam să fac? Oamenii veniră la mine, mă implorau să plec cu ei, să urc la Coloma, să merg să caut aur. Doamne,

cît îmi erau de grele, de penibile toate astea! Am plecat cu ei. Nu puteam face altceva.

Încărcai mărfuri și provizii în furgoane mari și, însoțit de un funcționar, de vreo sută de indieni și cincizeci de canaci, m-am dus să-mi așez tabăra de căutător de aur în munți, pe malurile torentului care poartă azi numele meu.

La început totul a mers bine. Dar în curînd nenumărați oameni fără Dumnezeu, vagabonzi, se abătură peste noi. Înființară distilerii și făcură cunoștință cu oamenii mei. Ridicai tabăra și mă așezai tot mai sus în munte, dar degeaba, această blestemată sămînță de distilatori ne urmau peste tot și nu puteam împiedica pe bieții mei indigeni și pe săracii mei sălbatici din Insule să guste din noua voluptate. În curînd oamenii mei n-au mai fost în stare să facă cel mai mic efort, beau și-și jucau leafa sau aurul adunat, și erau trei sferturi din timp beți morți.

Din vîrful munților vedeam imensul ținut pe care îl fertilizasem, pradă jafului și incendiilor. Focuri de pușcă se auzeau pînă sus în singurătatea mea precum și zarva mulțimilor în mers, care veneau din vest. În fundul golfului observam cum se ridică un oraș necunoscut care se mărea văzînd cu ochii și, în larg, marea era plină de vase.

N-am mai putut să rezist.

Am coborît din nou la fort. Am plătit lefurile tuturor celor care mă părăsiseră și care nu voiau să mă însoțească. Am reziliat toate contractele. Am plătit toate conturile.

Eram ruinat.

Am numit un administrator al bunurilor mele și, fără măcar să mă uit în urmă la această gloată de jefuitori care se instalaseră acum la mine, am plecat spre rîul Plume să văd dacă strugurii viilor mele erau copți. Singurii care mă însoțeau erau indienii crescuți de mine însumi.

Dacă aș fi putut să-mi urmez planurile pînă la capăt, aș fi fost foarte curînd omul cel mai bogat din lume : descoperirea aurului m-a ruinat."

CAPITOLUL X

32

LA 17 iunie 1848, maiorul Masson, noul guvernator american, părăsește Monte-Rey pentru a se duce personal să-și dea seama de ceea ce era adevărat din zvonurile fantastice care circulau pe seama descoperirii minelor de aur, din bazinul rîului Sacramento. La 20 ale lunii era la San Francisco. Tîrgul odinioară atît de animat era în acel moment complet gol și părăsit ; toată populația bărbătească se afla la mine.

„La 3 iulie, spune raportul lui, am sosit la Fort Suter. Morile sînt tăcute. Imense cirezi de vite și de cai și-au rupt îngrăditurile și pasc liniștite în cîmpurile de grîu și de porumb. Fermele cad în ruină și răspîndesc un miros greu și puturos. Fortul însuși e foarte animat. Ambarcațiuni de toate tipurile, bacuri, șlepuri, debarcă și îmbarcă munți de diferite mărfuri. Tabere de căruțe cu coviltir se întind în jurul împrejmuirii. Convoaie întregi sosesc și pleacă din nou. Chiria celei mai mici cămăruțe este de 100 de dolari pe lună și se plătește 500 de dolari pe lună pentru o căsuță mizeră cu un singur cat. Fierarul și potcovarul, sînt încă în serviciul lui Suter, cîștigă pînă la 50 de dolari pe zi. Pe o întindere de peste cinci leghe, coastele dealurilor sînt acoperite de o mulțime de corturi care strălucesc sub soarele arzător. Întreg ținutul este un furnicar de oameni. Toată lumea spală pămînturile aurifere, unii folosindu-se de o tigaie subțire sau de coșurile cu împletitura deasă ale indienilor, alții de faimoasele «leagăne».“

Le Polynesien, un ziar ce apărea la Honolulu, publică o scrisoare din care extragem următoarele :

„De la San Francisco drumul ne duce prin valea Puebla pînă la San-José ; douăzeci de ore de trap întins. N-am văzut niciodată un ținut atît de seducător. Fundul văilor e smălțuit de flori, nenumărate cursuri de apă străbat preriile, dealurile sînt acoperite cu cirezi de vite. N-am văzut niciodată un peisaj atît de frumos. Apoi trecem pe lîngă clădirile ruinate ale Misiunii Santa Clara al cărei acoperiș de țiglă s-a prăbușit. Ajungem la malul rîului San Joachim pe care îl trecem prin vad ; apoi urcăm spre Fort Suter printr-o regiune de o fertilitate extraordinară care ar putea hrăni o populație imensă. Dar nu întîlnim nici o ființă omenească. Toate fermele erau părăsite : americani, californieni, indieni, toată lumea era la mine. După ce am părăsit Fort Suter, am urmat malul fluviului Americanos și în curînd am început să urcăm primele înălțimi care se ridică în terase pînă la Sierra Nevada. La amiază ne-am oprit pentru a lua masa și ca să ne facem cîte o ceașcă de cafea. Pe cînd apa fierbea, unul dintre noi își

muie bidonul de cositor într-un pîrîu care curgea la picioarele noastre ; îl umplu de nisip pînă la gură, îl spălă și găsi în fund patru grăunțe de aur. La asfințitul soarelui am ajuns la fabrica de cherestea a căpitanului Suter unde primul aur fusese descoperit. Făcusem douăzeci și cinci de leghe, trecînd pe lîngă mine de aur, de argint, de platină, de fier, pe o șosea carosabilă pe care ar fi putut foarte bine circula o trăsură de oraș, printr-o regiune feerică, acoperită de flori și străbătută de mii de mici pîraie. Am găsit acolo vreo mie de albi ocupați cu spălatul aurului. Producția medie este de aproximativ o uncie pe zi de cap de om și fiecare miner cîștigă cam 16 dolari. Cu cît sapi mai adînc, cu atît productivitatea este mai ridicată. Pînă în prezent, cel care a avut cel mai mare noroc a realizat 200 de dolari într-o singură zi. Pepitele sînt de toate dimensiunile ; cea mai mare care a fost extrasă a cîntărit 16 uncii. Toți munții dimprejur conțin aur și platină. La cinci leghe de fabrica de cherestea, s-a descoperit tocmai atunci cel mai bogat filon de argint cunoscut vreodată. Aceste bogății sînt inepuizabile..."

33

LA vestea descoperirii acestor zăcăminte prodigioase spiritul întreprinzător al iancheilor începe să fiarbă. Zece mii de emigranți pentru California s-au strîns la New York și la Boston. Șaizeci și cinci de societăți se înființează numai în orașul New York pentru a exploata noua afacere. Participau la ele fiii celor mai bogate familii și capitalurile acumulate se numărau cu milioanele. Cinci sute de oameni s-au perindat în cincisprezece zile printr-un singur mic hotel din Broadway și toți plecau spre Far-West. În luna octombrie, douăzeci și unu de vase părăsiseră marele port din est cu destinația malurile Pacificului ; alte patruzeci și opt se pregăteau să plece ; la 11 decembrie al o sutălea ieșea din fluviul Hudson. „Toată Noua-Anglie e în picioare și se îndreaptă spre porturi sau se pregătește să traverseze continentul ; renunțăm să mai numărăm vasele și caravanele", exclamă *New York Herald* la acea dată.

Și ce călătorie !

34

CEI care alegeau drumul continentului trebuiau să se aştepte la luni de privaţiuni şi oboseală. Ceilalţi ocoleau Capul Horn; după ce ieşeai din portul New York, o porneai direct spre sud, traversai golful Mexicului şi linia Ecuatorului, navigai de-a lungul coastelor americane de sud pînă la Capul Horn, capul furtunilor; apoi urcai pe aceeaşi distanţă spre nord, urmai coasta chiliană, treceai din nou Ecuatorul şi te îndreptai spre San Francisco — o călătorie de 17 000 de mile marine care dura între 130 şi 150 de zile.

Dar cea mai mare parte a căutătorilor de aur traversau Istmul. Un adevărat torent uman urca Golf-Stream-ul, trecea pe lîngă plajele din Cuba şi Haiti şi se revărsa în trombă peste Chagres, un orăşel izolat şi nesănătos, în mijlocul mlaştinilor şi a căldurii. Cînd totul mergea bine, puteai să-ţi faci drum printre populaţiile indiene degenerate şi prin sate de negri leproşi şi să ajungi la Panama în trei zile, cu toate pămînturile mişcătoare, ţînţarii, frigurile galbene. Apoi te îmbarcai cu furie pentru Frisco.

Acest trafic era atît de mare încît o întreprindere new-yorkeză începu construcţia unei căi ferate. Se aruncară tone de pămînt şi de pietriş în mlaştini, mii de lucrători îşi lăsară acolo oasele, dar calea ferată fu treminată. E adevărat că traversele se înfundau sub greutatea convoaielor, dar trenurile treceau totuşi şi călătoria spre San Francisco fu scurtată cu cîteva săptămîni.

La capătul liniei ferate se înfiripă un oraş nou, purta numele directorului întreprinderii, Aspinwall. Comunicaţii regulate, cu vapoare cu aburi, se stabiliră, din Anglia, Franţa, Italia, Germania, Spania şi Olanda. Micile trenuri mergeau gîfîind spre Panama, cu încărcătura lor febrilă de europeni care în cămăşi roşii, cizme de piele netăbăcită şi pantaloni de catifea veneau să-şi încerce norocul.

San Francisco. California. Suter!

Aceste trei nume făceau ocolul pămîntului, erau cunoscute peste tot, pînă şi în satele cele mai îndepărtate. Deşteptau energiile, poftele, setea de aur, iluziile, spiritul de aventură. Din toate colţurile globului porneau acum oameni singuratici, corporaţii, secte, bande întregi, spre pămîntul făgăduinţei, unde era de ajuns să te apleci pentru a aduna grămezi de aur, de perle, de diamante; toţi se îndreptau spre ELDORADO. Iar pe cheiurile din San Francisco soseau neîncetat sud-americani, locuitori din Kamciatka, ţărani din Siberia şi aparţinînd tuturor raselor din Asia, îmbarcaţi în porturile chineze. Trupe de negri, de ruşi, de galbeni ocupau pe rînd Fort Suter şi luau locul nemţilor, al suedezilor, italienilor, francezilor,

care și urcaseră la mine. Aglomerări de oameni luau ființă și se înmulțeau cu o viteză necunoscută în istorie. În mai puțin de șapte ani, locuitorii orașelor se numărau cu sutele de mii, și cei ai ținutului cu milioanele. În zece ani San Francisco devenise una din cele mai mari capitale din lume. Micul sat Yerba Buena fusese înghițit. Terenul pentru construcții se vindea la același preț ca la Londra sau la New York.

Și totuși Johann August Suter e ruinat.

35

NUMELE lui Suter e pe buzele tuturor celor care urcă rîul Sacramento; dar fiecare se stabilește totuși pe locurile cele mai bune, și acolo unde solul își oferă tezaurele, fiecare ia cu amîndouă mîinile. Plantația lui Suter, culturile și domeniul său sînt centrul căutătorilor de aur. Acea multitudine de mici cursuri de apă, prima așezare a fermei judicios aleasă, fertilitatea extraordinară a pămîntului, șoselele trasate, podurile, canalele sînt tot atîtea motive ca să te stabilești pentru totdeauna. Sate se nasc unul după altul. Fortul cade în ruină. Numele de Noua Elveție dispare. Se dau nume noi regiunii și cu toate că Sutersville, Suterscreek, Suterscountry poartă numele lui, pentru Suter însuși, departe de a fi un omagiu, aceste nume nu înseamnă nimic, decît cel mult ruina așezării lui și nenorocirea vieții sale.

36

JOHANN August Suter s-a retras în Ermitajul lui.

A adus acolo cît a putut din cirezile sale. În pofida evenimentelor, prima recoltă îi mai aduce încă 40 000 de banițe. Viile și plantațiile lui par binecuvîntate. Ar putea să mai exploateze toate astea, căci în regiune lipsesc alimentele, importul nu e la nivelul imigrației nebunești și norul de căutători de aur e deseori amenințat de foamete.

Dar pe Suter nu-l mai împinge inima la lucru.

Lasă totul baltă.

Salariații lui cei mai credincioși, oamenii lui de încredere l-au părăsit. Degeaba dă salarii foarte mari, se cîștigă mai mult la mine. Nu mai sînt brațe pentru culturi. Nu mai are nici un singur cioban.

Ar mai putea încă să-și refacă averea, să speculeze, să profite de scumpirea vertiginoasă a produselor alimentare ; dar la ce bun ? Vede cum îi scad rezervele de cereale și cum se apropie sfîrșitul proviziilor.

Alții vor face avere.
Îi lasă să facă.
Nu face nimic.
Nu face nimic.

Asistă impasibil la prelucrarea și împărțirea pămînturilor sale. Se stabilesc titluri de proprietate. Se creează un nou cadastru. Ultimii veniți sînt însoțiți de avocați.

37

IMEDIAT după retrocedarea Texasului şi a Californiei, guvernul din Washington a extins legile federale pe aceste două teritorii ; dar e mare lipsă de magistraţi şi, în momentul năvalei, nici o autoritate nu are priză asupra mulţimii cosmopolite, însetate de aur. Cînd guvernatorul din Monte-Rey trimite trupe ca să menţină ordinea, soldaţii părăsesc totul, arme şi bagaje şi o pornesc în goană spre mine, iar dacă un vas de război, trimis de guvernul federal pentru a face să se respecte legea, debarcă un echipaj armat, comandantul nu mai vede niciodată pe nici unul din marinarii lui, chiar şi o soldă de cincisprezece dolari pe lună nu poate să-i reţină, minele îi atrag pe toţi şi dispar acolo pentru totdeauna.

Regiunea e infestată de bandiţi şi de hoţi. *Desperados*-ii şi proscrişii fac legea, legea lor. E domnia glorioasă a pistoalelor „45" şi a justiţiei celei mai sumare. Lupta pentru viaţă e legea celui mai tare. Se spînzură cu lasoul sau se omoară prin împuşcături de revolver. Se constituie „Comitetele de pază" care protejează viaţa comunală ce renaşte încet. Primii ocupanţi ai terenurilor vor putea în sfîrşit să se ducă la Monte-Rey şi să-şi valorifice drepturile de proprietate. Guvernatorul trimite justele lor revendicări la cei în drept şi guvernul numeşte comisii de anchetă. Dar Washingtonul e mult prea departe, comisiile oficiale călătoresc încet, pe cînd imigranţii se reped, sosesc cu o viteză din ce în ce mai mare, inundă regiunea, se stabilesc, se înmulţesc. Cînd domnii comisari sînt în sfîrşit la faţa locului, nu pot decît să constate o formidabilă dezordine a oamenilor şi a lucrurilor, o răsturnare completă în drepturile de proprietate, şi dacă, din nenorocire, studiază o situaţie, în amănunţime, rămîn din ce în ce mai mult în urma evenimentelor.

Au apărut zece oraşe mari. O mie cinci sute de sate.

Nu e nimic de făcut.

Să faci apel la Lege.

Legea.

În septembrie 1850 California intră în mod oficial în confederaţia Statelor Unite. E în sfîrşit un Stat dotat cu funcţionari şi magistraţi, un corp constituţional complet.

Atunci încep o serie de procese prodigioase, costisitoare, inutile.

Legea.

Legea neputincioasă.

Avocaţii, pe care Johann August Suter îi dispreţuieşte.

CAPITOLUL XI

38

BÂLE, sfîrşit de decembrie 1849.

La Bâle nu se ştie încă de descoperirea minelor de aur.

Doamna Suter a tras la renumitul „Hôtel de la Cigogne". Are cu ea pe cei trei băieţi mari şi pe tînăra sa fiică. Un prieten devotat, tutorele copiilor în timpul lungii absenţe şi a şi mai lungii tăceri a tatălui, o însoţeşte. Doamna Anna Suter, născută Dütbold, e o femeie brună, înaltă, care îşi ascunde excesul de duioşie sub o aparenţă de severitate. Poartă la gît, într-un medalion de aur, un dagherotip al lui Johann August, pe atunci logodnicul ei.

Anna Suter s-a hotărît greu. O scrisoare datată din Noua Elveţie, sfîrşit de decembrie 1847, o cheamă în California. Instrucţiuni detailate pentru îmbarcare şi voiaj sînt adăugate scrisorii, precum şi o scrisoare de credit pentru o sumă importantă adresată băncii Passavant, Sarrazin et. Co. la Bâle. Dacă Anna Suter întreprinde azi o călătorie atît de lungă, nu se datoreşte decît tatălui ei, bătrînul pastor din Grenzach, care a împins-o s-o facă în numele milei creştineşti şi

pentru onoarea copiilor ei, precum şi graţie grijei devotate a lui Martin Birmann, tutorele, care s-a ocupat de toate demersurile şi formalităţile, a făcut de mai multe ori drumul pînă la Bâle, s-a dus să ia informaţii de la bancă, a adus ştiri senzaţionale şi o mare sumă de bani. Astăzi, doamna Suter este liniştită, ştie că soţul ei Johann August Suter e un om onorabil, cunoscut şi acreditat în cele mai mari bănci din Europa, că e unul dintre cei mai mari colonişti din America, proprietarul unui domeniu mai mare decît cantonul Bâle, fondatorul unui ţinut, fertilizatorul unei regiuni, ceva cam ca Wilhelm Tell, căci nu-şi dă exact seama ce este Noua Elveţie şi a auzit vorbindu-se de războaie şi de bătălii ; dar ce importanţă are teama şi tremurul ei ascuns, cînd a putut să plătească toate datoriile vechi ale soţului şi să anuleze sentinţa infamantă de odinioară. Acum datoria o cheamă acolo. Şi se duce.

Funcţionarul principal al băncii Passavant, Sarrazin et Co. a venit la hotel ca să aducă scrisori de credit pentru banca Dardel Senior la Paris şi Pury, Pury şi Fiii, la Le Havre. Îi urează, din partea directorilor săi, drum bun doamnei Suter şi profită de ocazie pentru a-i vorbi de-un văr al său care ar dori mult să-şi găsească o situaţie în America. Surugiul e în faţa intrării şi pocneşte din bici. Proprietarii lui Hôtel de la Cigogne, domnul şi doamna Freitag, oferă un vin de onoare. Sînt de faţă şi o mulţime de cetăţeni cumsecade, înduioşîndu-se de această femeie care pleacă pentru o călătorie atît de lungă. I se dau

mii și mii de sfaturi. Pierdut într-un fotoliu mare, în stil Voltaire, bătrînelul Martin Birmann plînge și strănută în batistă. Ține pe genunchi o geantă de călătorie din pînză groasă, închisă cu un lacăt mare. În sfîrșit, toată familia este instalată în trăsura de poștă și Martin Birmann încredințează doamnei Suter prețioasa geantă, enumerîndu-i încă o dată tot ce conține.

Trăsura se mișcă din loc. Se aud ovații. Copiii rîd. Mama simte o puternică strîngere de inimă. Martin Birmann ia o priză dublă pentru a-și înfrînge emoția.

Călătorie bună!

Călătorie bună!

39

CĂLĂTORIA se desfășoară cu repeziciune. Trăsura de poștă depășește, fără să oprească, etapele. Noaptea o petrec la Délémont. A doua zi la prînz mănîncă păstrăvi la Saint-Ursanne și, pe cînd copiii se extaziază privind micul burg care și-a păstrat zidurile medievale, doamna Suter simte cum i se strînge inima la gîndul că va intra într-o țară catolică. Seara se opresc să doarmă în galbenul Porentruy. Apoi, a doua zi, își fac intrarea în țara velșilor, prin văile rîurilor Joye și Allaine, prin Boncourt, Delle, Belfort, unde toată lumea se urcă în diligența care vine de la Mulhouse. Acum se merge cu cea mai mare viteză, pe marele drum al Franței și, prin Lure, Vesoul, Vitrey, Langres ajung la timp la Chaumont pentru a putea lua diligența de Paris. De la Chaumont s-ar putea lua vaporul cu aburi care merge la Troyes, de unde se poate ajunge la Paris pe calea ferată, dar doamna Suter a văzut la casa poștei o foaie în care desenele unui oarecare Daumier expun toate pericolele la care se expun cei ce călătoresc cu acest nou mod de locomoție; de aceea preferă, contra instrucțiu-

nilor primite, să se urce în trăsura publică de Strasbourg, e mai puțin periculos, și se va găsi și în tovărășia unor oameni care mai vorbesc încă nemțește. Copiii, mai ales băieții, sînt dezamăgiți.

La Paris, domnul Dardel senior, bancherul ei, o pune în gardă față de o grabă nesăbuită. La el aude pentru prima oară de descoperirea minelor de aur. Îi vine să plîngă și să se înapoieze la tatăl ei. Domnul Dardel nu știe exact despre ce e vorba, dar a auzit spunîndu-se că toți desculții Europei se duc în California și că în mine oamenii se bat și se asasinează. O sfătuiește să nu meargă mai departe decît pînă la Le Havre și să ia informații serioase de la confrații lui, înainte de a se aventura în port.

Pe ambarcația care coboară Sena se află oameni cu mutre de ocnași care fac un grup aparte de ceilalți călători. Sînt așezați pe bagaje și vorbesc între ei în șoaptă. Cîteodată se aud discuții furioase și, amestecate cu țipete și cu înjurături, cuvintele California, America, Aur.

Domnii Pury, Pury și Fiii, fac ochii mari cînd văd intrînd în biroul lor pe doamna Anna Suter și cînd află din gura ei că vrea să pornească spre Noua Elveție.

— Dar desigur, doamnă, cunoaștem foarte bine pe domnul Johann August Suter, sîntem agenții lui cu comision și tratăm cu el, de mulți ani, afaceri foarte importante. Uitați-vă, nu e mai mult de șase luni de cînd i-am expediat un pian mare cu coadă. Dar se petrec lucruri noi, lucruri noi ; nu știam exact despre ce e vorba, se spune că ar fi astăzi cel mai bogat om din

lume. Se pare că s-a descoperit aur, mine de aur, munți de aur. Nu știm exact cît. Totuși vă sfătuim hotărît să renunțați a vă îmbarca acum ca să porniți spre domnul Suter. Nu e momentul să mergeți în această țară a Californiei. De vreo trei luni, Le Havre este năpădit de tot felul de aventurieri care se îndreaptă spre regiunea aceea, oameni fără credință nici lege, care au dat multe lovituri în oraș. Nu e momentul să vă expuneți fiii și mai ales pe tînăra dumneavoastră domnișoară. Nu, nu se mai merge prin New York, drumul e mult prea lung. Am navlosit noi înșine trei vapoare cu aburi care merg direct la Chagres, e mult mai scurt. Toată lumea folosește acuma ruta asta, am mai avut încă alte 712 plecări, numai luna care s-a scurs. Dar gîndiți-vă, doamnă, gîndiți-vă la riscurile pe care le luați în asemenea tovărășie. Aveți răbdare cîteva luni încă, vom cere, în ceea ce vă privește, instrucțiunile domnului Johann August Suter. Puteți...

În fața calmei încăpățînări a doamnei Suter, domnii Pury, Pury și Fiii, nu mai insistă. Fac ceea ce e necesar. Anna Suter și copiii ei se îmbarcă pe unul din vapoarele lor, *La Ville-de-Brest*, vas cu zbaturi care făcea cursa spre insulele Jersey și fusese afectat noii linii maritime spre Chagres și transportului căutătorilor de aur.

Traversarea se face în 41 de zile. Sînt 11 oameni de echipaj și 129 de pasageri care ajută la manevră. Doamna Suter și fiica sa sînt singurele femei la bord. Pasagerii vin din toate țările, dar majoritatea sînt francezi, belgieni, ita-

lieni, spanioli. Cinci elveţieni, nouă, germani, un luxemburghez dau informaţii mai precise doamnei Suter despre proiectele lor. Nu, nu au auzit niciodată vorbind de Suter, dar au auzit spunîndu-se despre California că e o ţară plină de aur, de perle şi de diamante. N-ai decît să te apleci. Cutare, cutare, cutare, au şi plecat, ei nu fac decît să-i urmeze şi alţii, mulţi alţii, vor mai veni. Unii au şi ajuns, se pare, bogaţi cu milioanele. E aur peste tot, doamnă, îl poţi lua cu lopata...

Aspinwall. Căldură, umezeală, umezeală, căldură. În radă sînt şaptesprezece vapoare care poartă pavilioanele a nouă naţiuni. New York, Boston, Philadelphia, Baltimore, Charleston, Orleans : gloatele americane iau cu asalt micul tren pentru Panama. Strigăte, urlete, îmbulzeală şi pe cînd locomotiva îşi trage sufletul prin mlaştini, prin aburul gros, de-a lungul colibelor de chirpici pline de indieni care privesc cruciş şi de negri cu membrele purulente, un cîntec aspru se înalţă, scandat pe ritmul trenului şi urlat de mii de voci :

To Frisco!
To Frisco!
Suter. Suter. Suter. Suter.
Suter. Suter. Suter. Suter.
To Frisco!
Sszzzzz. K. Sszzzzz. K. Pug!
Welcome back again! [1]

[1] *La Frisco... Bine aţi venit îndărăt* (engl.).

Anna Suter îşi ţine fiica strîns îmbrăţişată. Băieţii se apleacă, să vadă animalele veninoase în mlaştini. Un german şi un danez care coboară de la Noul-Brunswick povestesc ceea ce ştiu despre marele căpitan Suter. E un rege ; e un împărat. E călare pe un cal alb. Şaua e de aur, zăbalele sînt de aur, şi scările şi pintenii, tot aşa, chiar şi potcoavele calului. E mereu sărbătoare şi se bea rachiu toată ziua : doamna Suter leşină, inima a încetat să-i bată. Ajunsă la Panama, are o şuviţă de fire albe în păr.

Soarele e ca o piersică ce se topeşte în gură.

Panama-Frisco la bordul unei corăbii cu pînze. Echipajul e format din canaci îngrozitori, care te înspăimîntă. Sînt teribil de maltrataţi. Patronul, un englez, taie degetul cel mare al unuia din ei, ca să-şi înfunde tutunul în pipă. Pasagerii sînt atît de surescitaţi de apropierea ţării aurului, încît se ceartă pentru nimica toată şi scot foarte uşor cuţitele. Doamna Suter e apucată de un tremurat fizic, care o ţine pînă la Frisco.

La San Francisco, află că Noua Elveţie nu mai există şi că Suter a dispărut.

40

CÎT despre femei, sînt și femei care lucrează la *placers* [1], grosolane și îndrăznețe, descurcărețe, care muncesc pe brînci și care se omoară lucrînd în rînd cu bărbații. Trudesc, blestemă, înjură, fumează pipă, scuipă, mestecă funii groase de tutun negru în timp ce mînuiesc lopata și tîrnăcopul ziua întreagă, pentru ca apoi, noaptea, să se ducă să bea și să-și piardă la cărți praful de aur. Nu trebuie să ai prea multă încredere în ele căci sînt și mai răzbunătoare și mai violente decît bărbații, mai ales că sînt și foarte susceptibile pe chestiuni de onoare și-și apără foarte repede cinstea cu revolverul, ca și acele două franțuzoaice, devenite legendare în istoria Californiei, de care vorbește domnul Simonin în a sa *Relatare a unei călătorii în California publicată în Ocolul Pămîntului, anul 1862 :* „...după ce am vorbit atîta despre bărbați, de ce să nu spunem și cîteva cuvinte despre femei, deși sînt încă foarte puțin numeroase în California.

Aș cita pe una, între altele, pe care minerii au numit-o Ioana d'Arc. Lucra ca un bărbat la *placers* și fuma pipă.

O alta, care exploatează o mină foarte productivă, răspunde la numele de Maria Pantalon și își împrumută această poreclă de la îmbrăcămintea bărbătească căreia i-a dat preferință..."

[1] *Placer (engl.) = loc unde se extrage aurul prin spălare.*

41

SOARE de foc.

Un mic grup urcă spre Fort Suter, condus de un bătrîn mexican. Trei băieţi şi o fată tînără escortează călare o litieră purtată de doi catîri.

Călătoria aceasta a epuizat-o pe Anna Suter. Tremurul nu i se mai opreşte. Tremură şi de frig. Ochii îi sînt sticloşi.

— Da, doamnă, stăpînul este la Ermitajul lui. E un domeniu pe care îl are pe rîul Plume, un domeniu minunat. Acolo îşi are viile. Veţi lua-o pe scurtături, vă voi da o călăuză sigură care vă va duce prin potecile munţilor şi astfel veţi evita pe toţi ticăloşii ăştia adunaţi acum la noi. Vă va conduce nevasta mea, e o indiană, cunoaşte regiunea. Spuneţi stăpînului că însuşi Wackelnager, administratorul, a părăsit totul ca să se ducă după aur şi că şi Ernest a plecat, potcovarul, care încă mai lucra cu mine. Spuneţi-i că am grijă mare de toate şi mai scap ce se poate scăpa.

Mai sînt mulţi bani de cîştigat aici, dar pentru numele lui Dumnezeu, să-mi spună ce să fac. Sînt absolut singur. Spuneţi stăpînului că n-ar face rău să se abată pe aici.

Vorbeşte Jean Marchais, un francez, fierarul fortului, care a rămas credincios la postul lui şi lucrează încă pentru bunul lui stăpîn.

42

E ÎNTR-O frumoasă seară californiană.

Toată ziua au mers prin culturile părăsite ale Ermitajului. De la plecarea din Fort Suter, n-au întîlnit ţipenie de om. Frumosul domeniu năpădit de ierburi şi de vegetaţia forestieră e mai tragic decît sihla munţilor.

Acum apare micul şi tăcutul castel.

Grupul se opreşte.

La strigătele guturale ale lui Sawa, indiana, răspunde lătratul lugubru al unui cîine. Apoi doi indieni care fac numeroase semne cu braţele, ies din casă.

Cortegiul înaintează pînă în curte şi litiera e aşezată pe pămînt.

— Mamă ! Mamă !

— Mamă, uită-te, am ajuns. Tata va veni. Sawa spune că a fost prevenit.

Anna Suter deschide ochii. Se uită cu ochi mari, cu ochi mari la cerul ăsta imens şi gol, la pămîntul ăsta străin, la vegetaţia asta sălbatică, la casa asta mare pe care nu o cunoaşte.

Un om iese din casă, un moşneag.

Anna Suter s-a ridicat pe jumătate. Strigă :

— Johann !

Imediat după aceea horcăie.

Imagini difuze umplu sărmanul ei creier de biată femeie. Totul se învîrteşte. Lumini şi umbre. Un uriaş zgomot de apă umple bietul ei cap. Aude strigăte şi memoria are o tresărire. Îşi aminteşte de o groază de lucruri şi, dintr-o dată aude vocea bunului Jean Marchais, fierarul, care i-a dat anumite însărcinări pentru stăpînul lui. Atunci repetă cu umilinţă, şopteşte, şi Johann August Suter care s-a repezit la căpătîiul soţiei sale, o aude murmurînd :

— „Stăpîne..."

CAPITOLUL XII

43

PĂRINTELE Gabriel, protectorul indienilor, vine să stea cîteva zile la Ermitaj. Astăzi pleacă înainte de ivirea zorilor căci misiunea lui îl cheamă din nou printre sălbatici. E un om aspru și cuvîntul său are mare faimă printre triburi ; trăiește în mijlocul indienilor Sioux, Osages, Comanches, Picioare-Negre, Șerpi care îl ascultă ca pe un oracol. Călătorește întotdeauna pe jos. Johann August Suter îl însoțește pînă la Piatra-Rotundă, pe potecile Sierrei.

— Căpitane, îi spune părintele Gabriel lui Johann August Suter în momentul despărțirii, strîngîndu-i mîna, căpitane, o filă din istoria lumii ți s-a abătut pe umeri, dar ești încă în picioare pe ruinele puterii tale. Ridică-ți capul, uită-te împrejur. Privește la acești mii de oameni care debarcă în fiecare zi aici și care vin să pună temelia fericirii lor. O viață nouă se înstăpînește în regiune. Tu trebuie să dai exemplul. Curaj, bătrîne pionier, această țară e adevărata ta patrie. Ia-o de la început.

44

DACĂ Suter s-a pus iar pe treabă, n-o face pentru el, o face pentru copiii lui. Construiește ferma de la Burgdorf pentru fiul său Victor și pe cea de la Grenzach pentru fiul său Arthur. Mina, fata lui, va avea Ermitajul. Cît despre Emil, fiul cel mai mare, l-a trimis în Est să învețe dreptul.

Părintele Gabriel procură mîna de lucru necesară acestei reluări a activității ; echipe de indieni și de canaci pe care cuvîntul său ascultat știe să-i smulgă distileriilor și minelor.

Ermitajul este acum un centru de temperanță pentru sălbatici și pentru cei din Insule.

Sînt angajați și galbeni, din ce în ce mai numeroși.

Și prosperitatea renaște ; dar nu pentru mult timp.

45

JOHANN August Suter nu poate uita lovitura pe care a primit-o. E în prada unei amenințări întunecate. Se îndepărtează din ce în ce mai mult de lucrările fermei și această nouă pornire din loc nu-i mai absoarbe, ca altă dată, toate facultățile. Toate astea, de fapt, nici nu-l mai interesează și copiii lui pot foarte bine să le facă față și să reușească, urmîndu-i indicațiile. El se cufundă în lectura Apocalipsului. Își pune o mulțime de întrebări, la care nu știe cum să răspundă. Crede că n-a fost toată viața decît un instrument în mîna Atotputernicului. Caută să ghicească în ce scop, pentru care rațiune? Și îi este frică.

El, omul de acțiune prin excelență, el care nu a șovăit niciodată, acuma șovăie. Devine închis, bănuitor, viclean, avar. E plin de scrupule. Descoperirea minelor de aur i-a albit barba și părul; astăzi, îngrijorarea tainică ce-l macină îndoaie trupul său înalt de conducător. Umblă îmbrăcat într-o rasă lungă de lînă și poartă o căciuliță de piei de iepure. Se poticnește în vorbă. Privirea îi e nesigură. Noaptea nu doarme.

Aurul.

Aurul l-a ruinat.

Nu înțelege.

Aurul, tot aurul ăsta care a fost extras de patru ani și care va mai fi extras încă de-acum înainte îi aparține. L-au furat. Caută să-i estimeze în minte valoarea, să stabilească o cifră. O sută de milioane de dolari, un miliard? Doamne, îl apucă amețeala la gîndul că nu va primi, din tot aurul ăsta, nici un ban. E o nedreptate. Cui să te adresezi, Doamne Sfinte? Și toți oamenii ăștia care au venit să-mi distrugă viața, pentru ce? Mi-au incendiat morile, au jefuit și devastat plantațiile, mi-au furat și măcelărit cirezile, au ruinat uriașul meu efort... E drept oare? Și acum, după ce s-au asasinat între ei, înființează familii, sate, orașe și se organizează pe pămînturile mele, la adăpostul Legii. Dacă așa e în firea lucrurilor, Doamne, de ce nu pot profita și eu și pentru ce am meritat o nenorocire atît de mare? Toate aceste orașe, toate aceste orașe îmi aparțin, la urma urmei, și satele, și familiile, și oamenii, lucrul lor, vitele lor, fericirea lor. Doamne, ce să fac? Totul mi s-a sfărîmat în mîini, bunuri, avere, onoare, Noua Elveție și Anna, această biată femeie. Să fie cu putință una ca asta? Și la ce bun?

Suter caută un ajutor, un sfat, un sprijin în jurul lui; dar totul se sustrage pînă într-atît încît, uneori, își crede nenorocirile numai efecte ale imaginației. Atunci, printr-o stranie întoarcere spre el însuși, se gîndește cu rușine la copilăria lui, la religie, la mama, la tatăl său, la acel mediu de onoare și de muncă, și mai ales la

bunicul lui, omul integru, omul ordinii şi al dreptăţii.

E victima unui miraj.

Se gîndeşte din ce în ce mai mult în urmă, spre mica şi îndepărtata sa patrie ; se gîndeşte la acel paşnic colţ al bătrînei Europe unde totul e calm, aşezat, la locul său. Totul e aşa de bine ordonat, podurile, canalele, şoselele. Casele stau în picioare de totdeauna. Viaţa locuitorilor e fără istorie : se lucrează, se trăieşte în fericire. Revede Rünenberg-ul ca într-o imagine. Se gîndeşte la fîntîna în care a scuipat la plecare. Ar vrea să se înapoieze şi să moară acolo.

46

ÎNTR-O zi scrie următoarea scrisoare :

„Dragul meu domn Birmann.

Aţi aflat de la copiii mei marea nenorocire care m-a lovit cînd biata Anna a venit să moară pe pragul uşii mele. Aşa a vrut Providenţa. Dar cunoaşteţi oare toată grozăvia nenorocirii ? Nu vreau să încep, încă o dată, povestea acestei catastrofe care este la drept vorbind povestea întregii mele vieţi, am repetat-o destul pentru mine însumi în aceşti ultimi patru ani, şi vă asigur că nu mai înţeleg nimic şi sînt complet orbit. Nu ştiu să mă plîng şi totuşi cel care vă scrie e un biet om frînt, istovit, rupt de oboseală, ca un cal bătrîn. Dar trebuie să vă spun că nu merit ceea ce mi s-a întîmplat şi că am ştiut să plătesc cu ani de vitregie cîteva erori de tinereţe. Aflaţi că am trăit în această ţară ca un prinţ sau mai bine, cum spune un proverb de la noi, am trăit în această frumoasă Californie „ca Dumnezeu în Franţa“. Descoperirea aurului m-a ruinat. Nu înţeleg. Căile ocolite ale Domnului sînt întunecate. Aurul a fost găsit de domnul Marshall, dulgherul meu, pe cînd lucra la fundaţiile fabricii mele

de cherestea de la Coloma. După această lovitură de tîrnăcop, toată lumea m-a părăsit, salariaţii, lucrătorii, funcţionarii, pînă şi bravii mei soldaţi şi oamenii mei de încredere, pe care îi plăteam totuşi destul de bine. Dar au vrut mai mult şi m-au furat, m-au jefuit şi s-au năpustit în căutarea aurului. Aurul e blestemat şi toţi care il adună sînt blestemaţi, căci cea mai mare parte dintre ei dispar şi mă întreb cum ? Viaţa aici a fost un infern, în ultimii patru ani. Oamenii se omorau, se furau, se asasinau. Toţi se întreceau în nelegiuiri. Mulţi au înnebunit sau şi-au luat viaţa. Toate astea pentru aur, şi acest aur s-a transformat în rachiu şi mă întreb ce a devenit după aceea, mai departe. Astăzi mi se pare că lumea întreagă e aici la mine. Au venit oameni din toate ţările, au construit oraşe, sate, ferme pe pămînturile mele şi şi-au împărţit plantaţiile făcute de mine. Au ridicat un oraş blestemat, San Francisco, drept la locul pe care-l alesesem ca să-i debarc pe bieţii mei canaci, care şi ei m-au părăsit ca să se ducă să caute aur şi apoi să bea, şi ar fi crăpat pînă acum cu toţii ca nişte cîini, dacă bunul părinte Gabriel nu se ducea să-i caute şi să-i scoată din ghearele lui Shanon, regele distilatorilor, şi nu mi-i aducea din nou, deseori cu riscul vieţii sale, iar acum sînt în slujba mea şi lucrează la Ermitaj cu bunii mei indieni, în cele două ferme noi pe care le-am dat băieţilor, lui Victor şi lui Arthur, aşa cum probabil v-au scris.

California face astăzi parte din Uniunea Americană şi regiunea e în completă transformare. Trupe credincioase au sosit de la Washington,

dar ordinea e departe de a fi restabilită. În fiecare zi debarcă noi sosiţi şi mai sînt încă munţi de aur. Cum vă spuneam, cei sosiţi mai demult au dispărut aproape toţi, fără să se ştie cum. Fiara Apocalipsului rătăceşte acuma prin ţinut şi toată lumea e cuprinsă de nelinişte. Mormonii au şi plecat cu furgoanele încărcate cu aur şi n-am vrut să-i urmez. Se spune că au construit un oraş pe malurile Lacului Sărat unde trăiesc acuma în desfrîu şi beţie, căci au plantat vii, lucru pe care l-au învăţat de la mine, unde mulţi din ei lucrau înaintea descoperirii aurului şi erau pe atunci serioşi, lucrători buni, da, şi acum par blestemaţi şi ei. Sînt eu într-adevăr răspunzător de toate astea ? o cred cîteodată cînd mă gîndesc la nenorocirea mea. Trupe de artişti străbat şi ele regiunea şi sînt multe femei care vin să se stabilească sau pleacă din nou, italience, chiliene şi franţuzoaice. Primii proprietari ai pămîntului sînt toţi în ceartă cu avocaţii din New York care procură titluri de proprietate noilor veniţi. Toată lumea are procese ; eu, nu ştiu, n-am vrut să imit pe nimenea, ce trebuie să fac ? De aceea vă scriu.

Iată situaţia.

Sînt ruinat.

Conform legii americane, jumătate din aurul extras îmi revine de plin drept, şi asta reprezintă sute şi sute de milioane de dolari. Pe de altă parte, am suferit un prejudiciu incalculabil de pe urma descoperirii aurului pe pămînturile mele, domeniul meu a fost cotropit, devastat, am deci dreptul la o despăgubire. În al treilea rînd, sînt

singurul proprietar al terenurilor pe care s-a construit San Francisco (în afară de o strîmtă fîșie de pămînt de-a lungul coastei care aparținea Misiunii franciscanilor) și ale altor terenuri pe care s-au construit orașe și sate. Posed toate titlurile de proprietate ale acestor terenuri care mi-au fost date pe vremea mexicanilor de către guvernatorii Alvarado și Michel-Torrena pentru a-mi răsplăti serviciile aduse și pentru a-mi rambursa cheltuielile ce le-am făcut în timpul războiului cu indienii la frontiera din nord. În al patrulea rînd, o mulțime de noi coloniști s-au instalat pe plantațiile mele și arată titluri de proprietate noinouțe, pe cînd eu sînt acela care am fertilizat regiunea și am cumpărat de la rușii care plecau cele mai frumoase ferme de vite. Și, pentru a încheia, podurile, canalele, eleșteele, stăvilarele, șoselele, drumurile, debarcaderul din golf, pontoanele, morile pe care le-am construit cu banii mei servesc astăzi interesului public, trebuie ca guvernul să mi le plătească. Apoi mai e și tot aurul care va fi extras timp de un sfert de secol și asupra căruia am drepturi.

Ce trebuie să fac ?

Numai gîndul la suma la care s-ar putea ridica toate astea, mă îmbolnăvesc.

Dacă încep, nu e numai unul, ci o mie de procese pe care trebuie să le deschid și va trebui să atac deodată zeci de mii de particulari, sute de comune, guvernul statului California și guvernul de la Washington. Dacă încep, nu numai una, ci zece, o sută de averi va trebui să cheltui ; e adevărat că ceea ce reclam merită osteneala, încă

înainte de descoperirea aurului eram pe cale să devin cel mai bogat om din lume. Dacă încep, nu e numai o țară nouă pe care încerc s-o cuceresc ca atunci cînd pentru prima dată am debarcat singur pe nisipurile Pacificului, ci voi avea împotriva mea lumea întreagă și va trebui să lupt ani și ani, iar eu încep să îmbătrînesc, sînt de pe acum puțin cam surd și puterile mă pot părăsi, și tocmai asta m-a hotărît să-l trimit pe fiul meu mai mare, pe Emil, la facultate, pentru că pe umerii lui va apăsa toată treaba asta uriașă cu aurul și, fiind de-ai casei va ști să evite mai bine capcanele și piedicile Legii și ale oamenilor de lege, decît bătrînul naiv care e tatăl său și căruia, o mărturisesc, îi e tare frică de unele și de alții.

Vorbind cinstit, nu pot să pierd totul așa, fără să spun nimic, e o nedreptate !

Deseori, mă întreb iarăși dacă am totuși dreptul să intervin, dacă nu sînt în joc prea multe interese umane care îmi scapă și dacă Dumnezeu din Ceruri nu are vederile Lui asupra tuturor acestor oameni pe care îi trimite aici ? Și eu însumi mă simt pierdut în mîna Lui.

Ce trebuie să fac ?

Aurul aduce numai nenorociri ; dacă îl ating, dacă îl urmăresc, dacă revendic ceea ce îmi revine de plin drept, n-am să fiu oare blestemat la rîndul meu, ca atîția alții și potrivit exemplelor pe care le am sub ochii mei și de care v-am vorbit ?

Spuneți-mi ce să fac ? Sînt gata să fac orice. Să dispar. Să abdic. Pot și să mă pun iar pe lucru și să-i ajut cum se cuvine pe Victor și pe

Arthur, care se descurcă destul de bine. Pot să fac în așa fel ca fermele mele de cereale și de vite, plantațiile mele să dea maximum de randament, să întreprind culturi, noi, să-i omor cu munca pe indieni și canaci, să mă lansez în speculații noi, într-un cuvînt să fac rost de banii necesari pentru proces și să merg pînă la capătul puterilor. Dar este oare absolut necesar? Mi-e dor de acasă. Mă gîndesc la frumosul nostru canton Bâle și aș dori să mă înapoiez. Doamne, cît sînteți de fericit, bunul meu domn Martin, că puteți rămîne acasă. Aș putea vinde cele două ferme și Ermitajul și să instalez copiii în Elveția. S-o fac, sau asta n-ar însemna decît o dezertare și am oare dreptul să părăsesc acest ținut căruia i-am dat viață și care, o simt, mi-o va răpi pe a mea? Spuneți-mi ce trebuie să fac, dragul meu domn Martin Birmann, voi urma întocmai sfaturile dumneavoastră și vă voi asculta în totul, orbește.

Mă adresez dumneavoastră pentru că părintele Gabriel mi-a vorbit de dumneavoastră cînd a venit la fermă să înmormînteze cu sfințenie pe biata mea Anna. Mi-a spus că v-a cunoscut în copilărie. Cred că e originar din satul dumneavoastră ; după cum am auzit întotdeauna, se pare că se numește Marz, dar nu sînt foarte sigur, căci e tot așa de secretos ca indienii cărora li s-a dedicat trup și suflet și nu vorbește niciodată de ai lui, în afară de data aceea cînd mi-a spus că-și amintește foarte bine de dumneavoastră. Pe vremuri, cînd mă luptam la frontieră, nu aveam un dușman mai mare decît el ; îmi purta pică, în calitate de compatriot, din cauza așezării mele unde-i puneam la lucru pe indieni și-i aduceam pe canaci, dar pe urmă a înțeles că fără ei n-aș fi putut întreprinde niciodată nimic și că ei înșiși n-ar fi putut trăi fără mine, așa cum erau, părăsiți de mexicani ; cît privește pe canaci, eu n-am fost niciodată un om rău, părintele Gabriel și-a putut da seama ; așa încît în clipa marii mele nenorociri, el a fost singurul care s-a apropiat de mine, pe cînd toți ceilalți mă părăseau, și de atunci mi-a rămas credincios și tot lui îi datorez faptul că copiii mei se pot aranja aici. E un sfînt. Domnul să-l aibă în Sfînta Sa Pază ; ca și pe dumneavoastră, dragă domnule Martin Birmann, care ați fost un părinte pentru copiii mei timp de atîția ani și pe care un părinte îl imploră azi la rîndul său în numele acelorași copii : Ce trebuie să fac ?

Facă-se voia Domnului.

Fratele Vostru întru Isus Cristos.

Johann August Suter, Căpitan."

47

JOHANN August Suter nu a așteptat răspunsul bunului bătrînel Martin Birmann, de meserie avocat și casier benevol al comunității sectei jeanbaptiste, din micul lui sătuc Botmingen, în Bâle-Campagne.

Johann August Suter a început procesul.

Procesul lui.

Un proces care a revoluționat toată California și a fost cît pe ce să pună în joc însăși existența acestui nou stat.

Toată lumea s-a înflăcărat și a luat parte la el.

Toată lumea era direct interesată.

Johann August Suter revendică în primul rînd proprietatea exclusivă a terenurilor pe care sînt construite orașe ca San Francisco, Sacramento, Fairfield și Riovista. A pus o comisie de experți să evalueze aceste terenuri și cere pentru ele două sute de milioane de dolari. Acționează în judecată 17.221 de particulari care s-au stabilit pe plantațiile sale, îi somează să părăsească locul și cere despăgubiri și dobînzi. Cere 25 milioane de dolari guvernului Californiei pentru că a pus stăpînire pe șosele, drumuri, poduri, stăvilare, mori, pontoane și instalațiile din golf și le-a pus la dispoziția folosului public, și o indemnizație de 50 milioane de dolari de la guvernul din Washington care n-a știut să mențină ordinea în momentul descoperirii minelor de aur, nici n-a știut să stăvilească *rush*-ul, nici să stăpînească trupele federale trimise în regiune, care dezertau în bande și deveneau principalul element de dezordine printre jefuitorii cei mai îndrăzneți, nici n-a știut să ia măsurile de rigoare pentru a încasa ceea ce revenea atît statului cît și lui, Suter, din producția minelor. Pune în principiu și chestiunea drepturilor sale asupra unei părți a aurului extras pînă în acest moment și cere ca o comisie de juriști să statueze imediat asupra părții care îi revine din aurul ce va fi extras de-acum înainte. Nu cere nici un fel de sancțiune personală contra nimănui, nici contra autorităților care s-au arătat incompetente a face să se respecte Legea, nici contra ofițerilor de poliție incapabili de-a face să se respecte ordinea publică, nici contra funcționarilor prevaricatori. Nu are nimic contra nimănui, dar cere dreptate, numai atît, și dacă se adresează Legii, își pune toată încrederea în justiție.

Emil s-a înapoiat de la facultate și se ocupă exclusiv de această monstruoasă afacere. S-a înconjurat de patru din cei mai vestiți jurisconsulți ai Uniunii. O imensă mulțime de avocați, de scribi îl înconjoară în birourile sale, la colțul dintre Commercial-Street și Plaza-Mayor, în plin centru al orașului San Francisco.

Orașele se apără. San Francisco, Sacramento, Fairfield, Riovista, cele mai mici comune numesc și delegă avocați-consilieri pe viață, numai pentru a se ocupa de această afacere și a se opune cu toate puterile și cu orice preț pretențiilor lui Suter ; particularii se asociază, constituie sindicate de apărare, își pun interesele în mîinile celor mai faimoși avocați din est, pe care îi aduc cu prețuri colosale. Juristul e la mare căutare. Își smulg unii altora tot ceea ce, de aproape sau de departe, ține de meseria de avocat. În tot imensul teritoriu al Statelor Unite, nu se mai găsește un singur avocat fără cauză, nici un singur om de lege care să-și înece nenorocul prin baruri. Avocați, notari publici, portărei, funcționari, stagiari, conțopiști se năpustesc în California unde se amestecă de-a valma cu căutătorii de aur de toate naționalitățile, a căror năvală nu e încă terminată. E un nou *rush*, o mină nesperată și toată această lume vrea să trăiască din Afacerea Suter.

48

ÎNTRE timp, Johann August Suter nu pune nici o singură dată piciorul în capitală. Rămîne pe pămînturile sale și și-a regăsit toată energia și toată puterea de muncă de odinioară. Își pune în mișcare toate facultățile și profită de orice.

Căci îi trebuie bani, bani și iar bani pentru a plăti toată hîrțogăria asta.

Procesul lui.

Acest proces care se desfășoară în plin San Francisco, orașul blestemat pe care Suter încă nu l-a văzut.

49

TREC patru ani, în care timp Afacerea își urmează cursul în fața tribunalelor.

Suter izbutește să facă față cheltuielilor nebunești ale procesului.

Toate întreprinderile lui prosperă. Fermele de la Burgdorf și Grenzach aprovizionează San Francisco cu lapte, unt, brînză, ouă, păsări, legume. La Ermitaj inaugurează industria conservelor de fructe. Fabricile lui de cherestea produc scîndurile și lemnul necesar construirii nenumăratelor sate noi. Are o fabrică de cuie, o alta de creioane. Instalează o fabrică de hîrtie. Reîncepe plantațiile de bumbac și se gîndește să înființeze o filatură.

Locuitorii ținutului, care îi datorează totul, urmăresc cu teroare progresul acestei noi averi și reînvierea puterii lui amenințătoare. Suter nu e popular. Suter e urît, dar lui Suter puțin îi pasă. Nimeni nu se poate lipsi de produsele lui și îi stoarce pe toți, pe cît poate. „Îmi vor înapoia, îmi vor înapoia, măgarii ăștia și vor plăti ei înșiși cheltuielile procesului", spune el mereu, de cîte ori întreprinde ceva nou, la care calculează

dinainte beneficiile. Totuși, printr-o stranie contradicție, omul ăsta care are atîta nevoie de bani, nu distilează alcool și nu caută aur. Din contra, este în legătură strînsă cu sectele religioase din Philadelphia și duce printre indieni, albi și galbeni o aprigă campanie de temperanță (are ce are cu alcoolul, nu cu vinul, din care enorma cantitate consumată în regiune provine exclusiv din viile sale) ; cît despre căutătorii de aur ce se rătăcesc acuma pe proprietățile lui, pune să-i omoare fără milă, sînt blestemați. Deși nu-l mai deschide prea des, are întotdeauna Apocalipsul în buzunar, căci cu toată energia sa disperată, în fundul sufletului îi rămîne o teamă și, în fața lui Dumnezeu, nu este foarte sigur de drepturile sale.

Către sfîrșitul celui de-al patrulea an, adversarii îi dau o primă lovitură cumplită. Birourile fiului său Emil sînt incendiate și toată pleava populației din San Francisco joacă în jurul incendiului ca în jurul unui rug al bucuriei. Ținutul întreg jubilează aflînd că actele principale ale procesului au fost distruse și mai ales actele originale de donație ale guvernatorilor Alvarado și Michel-Torrena. La această știre, noii coloniști instalați pe proprietăți, locuitorii orașelor și statelor jubilează și-și manifestă bucuria strigînd : „Lupii sînt încolțiți ! Am prins lupul bătrîn !"

În aparență, Johann August Suter primește lovitura asta fără să se clintească, dar dacă își dublează activitatea și dacă dă ordin să se activeze, să se activeze procesul, simte în fundul su-

fletului cum, în secret, se îndoieşte de puterile sale şi cum îi creşte îngrijorarea.

E încă o lovitură a Celui Atotputernic.

O, Doamne!...

Nu mai am puterea să mă plîng. Nu mai pot protesta. Nu reuşesc să mă resemnez. Fă din mine ce doreşti.

Să luptăm.

CAPITOLUL XIII

50

LA 9 septembrie 1854, toată populaţia Californiei e cuprinsă de entuziasm.

Se sărbătoreşte a patra aniversare a intrării Californiei în Uniune şi a cincea a întemeierii oraşului San Francisco.

De cincisprezece zile sosesc mulţimile, pe toate şoselele, din toate colţurile regiunii. Capitala e împodobită cu ghirlande şi cu lampioane; *Star Spangled Banner*[1] flutură la ferestre, pe acoperişul clădirilor, pe toate dealurile dimprejur. Noaptea se înalţă focuri de artificii, detună fîntînile luminoase ale petardelor, salve de focuri de puşcă şi de tun răsună fără întrerupere. Teatrele nu se golesc, teatrul lui Jenny Lind care are prima faţadă de piatră şi teatrul Adelphia unde evoluează actori proşti francezi. La colţurile tuturor străzilor tribunele demagogilor sînt înconjurate de o mulţime uriaşă de oratori îşi entuziasmează auditoriul cu enunţarea viitorului prodigios care aşteaptă această ţară nouă şi

[1] Steagul Statelor Unite.

acest oraş nou. Toată această tînără naţiune se împărtăşeşte într-un singur sentiment de forţă şi de putere, un sentiment de patriotism arăzător pentru Uniune.

Barurile sînt luate cu asalt şi cîrciumile nu se mai golesc; şi entuziasmul popular care dezlănţuie manifestările în onoarea lui Johann August Suter porneşte de la *Arcades*, de la *Belle-Union*, de la *Eldorado*, de la *Polka*, de la *Diana*. Se constituie comitete, se formează delegaţii, colonişti, plantatori, lucrători, căutători de aur, femei, copii, soldaţi, marinari, mici negustori se îngrămădesc la Ermitaj, aclamă pe Suter sub ferestrele sale, îl invită, îl fac prizonier, îl iau cu forţa şi îl aduc în triumf în oraş.

Pe drum, peste tot, toată lumea salută pe bătrînul pionier, „strămoşul". Toată populaţia din San Francisco îi iese în întîmpinare. Bubuie tunul, bat clopotele, corurile îi celebrează apoteoza. Bărbaţii flutură pălăriile, femeile batistele, aruncînd o ploaie de buchete de flori din balcoane. Ciorchini de oameni sînt atîrnaţi în gol, aplaudă, strigă urale.

La Primărie, primarul Kewen înconjurat de cei mai înalţi funcţionari federali şi ai statului remite cu solemnitate lui Johann August Suter o diplomă de general.

Apoi începe defilarea prin oraş.

E cea mai mare sărbătoare care a fost celebrată vreodată pe malurile Pacificului.

Toţi ochii sînt pironiţi pe acest bătrîn înalt care călăreşte în fruntea trupelor.

Johann August Suter e călare pe un cal mare, alb. Ţine în mînă bastonul de general. Îl urmează cei trei fii ai săi, apoi Primul Regiment Californian, apoi artileria călare şi cavaleria uşoară.

51

GENERALUL Johann August Suter defilează pe străzile din San Francisco în fruntea trupelor.

E strîns într-o redingotă neagră care îi e prea strîmtă şi ale cărei pulpane lungi cad pe crupa calului. Poartă pantaloni în carouri şi cizme înalte cu burduf. Pe cap are o pălărie de fetru cu boruri mari.

Generalul Johann August Suter traversează oraşul în prada unei ciudate emoţii. Omagiile, aclamaţiile, jerbele de flori care îi cad la picioare, clopotele, cîntecele, salvele de tun, fanfarele, mulţimea, ferestrele pline de femei, casele, edificiile, primele palate, străzile nesfîrşite, toate îi par ireale. Nu sînt nici şase ani de cînd trăia încă aici în mijlocul sălbaticilor, înconjurat de indieni şi de canacii din Insule.

I se pare că visează.

Închide ochii.

Nu mai vrea să vadă nimic, să audă nimic.

Se lasă dus.

Cortegiul îl tîrăşte spre *Metropolitan Theatre* unde îl aşteaptă un banchet monstru şi vreo cincizeci de discursuri.

52

EXTRAS din discursul lui Kewen, primul primar al orașului San Francisco :

„...Acest pionier, plin de un mare curaj și împins de un ciudat presentiment, se rupe de frumoasele amintiri ale tinereții sale, se smulge farmecului căminului său, părăsește cercul familiei, își părăsește patria, ca să vină, pe poteci nebănuite, să se avînte în țara aventurilor și a pericolelor. Trece prin șesuri aride sub un cer de foc, traversează munți, văi, lanțuri de stînci. În pofida foamei, a frigurilor, a setei, în ciuda sălbaticilor sîngeroși care îi întind capcane sau îl pîndesc în preric, trece peste toate obstacolele, cu ochii țintă spre acea parte a cerului unde soarele se scufundă în fiecare zi în marea de Apus. Acest punct îl atrage ca pe călătorul din Alpii frumoasei sale patrii vîrful muntelui acoperit de zăpadă veșnică, pe care nu-l slăbește din ochi și trece peste abisuri și ghețari, negîndindu-se decît la priveliștea grandioasă și la aerul curat și îmbătător ce le va găsi pe aceste înălțimi.

Și ca odinioară Moise pe vîrful muntelui Pisgah, așa stă și el pe vîrful înzăpezit al Sierrei și ochiul i se luminează și sufletul i se bucură : privirea sa a descoperit Pămîntul Făgăduinței. Dar, mai norocos decît legislatorul lui Izrael, lui îi este dat să pătrundă în acest pămînt și coboară înarmat de un nou curaj și de o putere împrospătată care îl ajută să întîmpine singurătatea și privațiunile și îi îngăduie să-i închine lui Dumnezeu această țară nouă pe care a descoperit-o, lui Dumnezeu, Libertății și scumpei sale patrii, Elveția.

În istoria veacurilor apuse și a noroadelor dispărute, sînt nume de oameni mari care nu pot fi uitate. Epaminonda, virtute și dragoste de patrie, strălucește cu glorie asupra istoriei eliberării Tebei. Hanibal, viteazul, care și-a condus armatele biruitoare peste Alpi și a pășit pe pămîntul clasic al Italiei, va supraviețui mult dincolo de istoria Cartaginei. Rostind numele Atenei, rostim numele divinilor ei fii, și numele Romei e consacrat prin gloria oamenilor ei iluștri. Astfel, în timpurile viitoare, cînd pana istoricului va voi să caute originea și fundarea scumpei noastre patrii, care va fi atunci una din cele mai puternice din lume, cînd această pană va voi să descrie mizeriile și privațiunile începutului și să povestească lupta pentru libertate a vestului, un nume va străluci pe deasupra tuturora : acela al nemuritorului SUTER !“

53

DISCURSURILE se succed.

Generalul Suter e absent, pierdut în reveria lui.

Tunete de aplauze scutură bolţile imensei săli de spectacol.

Zece mii de voci îi aclamă numele.

Suter nu aude.

Frămîntă nervos inelul pe care îl poartă în deget, îl învîrteşte, îl schimbă de pe un deget pe altul şi repetă în şoaptă inscripţia pe care a pus s-o graveze :

— PRIMUL AUR —

DESCOPERIT ÎN IANUARIE 1848

CAPITOLUL XIV

54

CA şi sfîrşitul anului 1854, începutul anului 1855 înscrie un nou triumf pentru Johann August Suter.

La 15 martie, judecătorul Thomson, cel mai înalt magistrat al Californiei, pronunţă sentinţa în afacerea Suter.

El recunoaşte temeiul cererii lui Suter, recunoaşte ca legale şi inviolabile donaţiile făcute de guvernatorii mexicani şi declară că toate aceste imense teritorii pe care s-au ridicat atîtea oraşe şi sate sînt proprietatea indiscutabilă, intangibilă şi personală a lui Johann August Suter.

Această sentinţă şi motivările ei formează un mic volum de peste două sute de pagini.

55

JEAN Marchais este acela care aduce la Ermitaj prima veste despre sentință. Suter tocmai citea o broșură asupra creșterii viermilor de mătase.

Își pune în fugă redingota, pe care o perie el însuși cu toată nădejdea. Această sentință este de fapt îndreptată împotriva Statelor Unite, trebuie deci să se grăbească și să obțină confirmarea ei de la cea mai înaltă curte federală. Nu e nici un minut de pierdut. Dintr-un fel de amor propriu copilăresc, Suter ține să ajungă la Washington înaintea curierului oficial care duce sentința. Se va prezenta personal la curte.

Thomson ăsta, ce om cumsecade, își spune el îmbrăcîndu-și frumoasa cămașă brodată. Doamne, nu m-am îndoit niciodată de Tine, mai spune el trăgîndu-și cizmele grele.

Îți mulțumesc, îți mulțumesc, spune cu voce tare.

Acuma își încheie manșetele, încinge cureaua grea a revolverului. În sfîrșit, mi se dă dreptate.

Dreptate !

Își pune pălăria mare de fetru și se uită în oglindă.

E fericit și surîde poate pentru prima oară în viața lui.

Izbucnește în rîs la gîndul renghiului pe care are să-l joace curierului oficial ajungînd înaintea lui la Washington și aducînd el însuși vestea cea mare ! Doamne, ce lovitură de trăsnet ! O voi lua pe potecile Sierrei ; în trecere, voi anunța și pe părintele Gabriel. Alt om cumsecade. Ce mulțumit va fi, iar Shanon n-are decît să se țină bine. Acum are să se îngroașe gluma și noi vom face legea. Bill, Joe, Nash au să mă însoțească, vor fi destui. Mă voi opri la mormoni, și prin Nebraska, Missouri, Ohio, voi ajunge la Washington ca o furtună. Cei trei indieni ai mei vor trebui să mă însoțească pînă în capitala federală și ne vom prezenta călare. În afară de cazul în care mormonii nu mă vor conduce pe rîul Platte, urmînd ca apoi să iau trenul, se spune că a și ajuns la Des-Moines.

Ah ! ce oameni cumsecade, ce oameni cumsecade...

În graba lui, nici nu-și anunță fiul că pleacă și abia cînd sare în șa îi strigă Minei, venită în fugă de la orătănii :

— Spune băieților că mă duc la Washington. Am cîștigat, am cîștigat ! Afacerea s-a treminat. Vestește-i. Trimite-le pe Marchais. În sfîrșit, s-a isprăvit. La revedere, frumoaso, pe curînd !

Și pleacă în goana mare pe pistele Sierrei, urmat de cei trei indieni.

Johann August Sutter părăsește totul.

A cîștigat procesul.

56

MICUL grup a galopat toată ziua şi toată noaptea, apoi ziua următoare. Abia de-au lăsat animalele să răsufle. A doua noapte, pe la trei dimineaţa, Suter şi cei trei indieni ajung în pădurile cele mari şi ating postul Misiunii pe care părintele l-a aşezat la intrarea trecătorii. Noaptea e întunecoasă. Pe cer nu e nici o stea. Nori grei trec peste crestele Sierrei. Oameni şi animale sînt cu toţii frînţi de oboseală.

Părintele Gabriel stă în picioare la marginea unei terase de piatră care sprijină micuţa capelă. Indieni, bărbaţi şi femei îl înconjoară. Toţi privesc în aceeaşi direcţie. Orizontul spre nord-vest e încins de o vîlvătaie. O lumină mare începe să acopere cerul jos şi greu.

— Domnul fie lăudat ! tu eşti căpitane ? strigă părintele Gabriel.

— General ! General ! strigă în gura mare Suter, sărind din şa. M-au bombardat General ! Acum s-a terminat, am cîştigat ! Judecătorul Thomson mi-a dat dreptate. Am cîştigat procesul. Afacerea e făcută. Mă duc de-a dreptul la Washington ca să înregistrez sentinţa. Ţinutul tot

e al nostru. Vom putea face treabă. Totul va merge ca pe roate.

— Domnul fie lăudat ! repetă părintele Gabriel, mi-era grijă de tine, uită-te la lumina aceea mare, acolo.

Suter se uită.

Acolo, departe, o lumină mare cuprinde tot cerul şi se învăpăiază cu intermitenţe. Nu e un incendiu de păduri, căci e foarte departe în cîmpie ; nu arde preria, nu e vară şi seceta cea mare e încă departe ; nu sînt nici pămînturi care se pîrjolesc, căci lucrul la cîmp nu a început ! Şi direcţia asta, în plin nord-vest ! Nu e nici o îndoială, e Ermitajul !

— Ah, ticăloşii.

Suter sare pe cal, îl întoarce şi se înapoiază în goana mare spre casă.

57

SENTINȚA judecătorului Thomson, abia cunoscută de public, răscoală orașul întreg. La colțul străzilor se strîng grupuri și barurile și cîrciumile sînt luate cu asalt de o mulțime de băutori care vociferează. Izbucnesc discuții violente. Se improvizează oratori. Distilatori oferă gratis băutură, destupă butoaie de rachiu în piețe. Atitudinea mulțimii devine amenințătoare. Suter are prea mulți dușmani. Emisari ai partidei adverse asmut gloata, iar toți avocații părților în litigiu provoacă agitație. În toate cartierele se țin mitinguri. Seara izbucnesc răscoale în San Francisco. Palatul de Justiție e incendiat, clădirea Grefei este dărîmată. Arhivele sînt distruse, pușcăriile sînt luate cu asalt. Plebea vrea să-l linșeze pe judecătorul Thomson. A doua zi tot ținutul e în plină revoltă și imediat încep să se organizeze bande.

Autoritățile sînt neputincioase.

Mulțimea asta care nu de mult îl aclamase pe generalul Suter, venise să-l ia, îl purtase în triumf, îi făcuse o recepție, o apoteoză unică în

istoria Statelor Unite, se îndreaptă din nou spre Ermitaj ; dar, de astă dată, pentru a-l ataca. Sînt zeci de mii și numărul lor crește pe drum. Bărbații sînt înarmați și camioane cară butoaie cu pulbere de tun. Drapelul înstelat flutură peste această mulțime dezordonată și totul e jefuit, devastat, ras de pe fața pămîntului, la strigătele de : „Trăiască America !“ „Trăiască California !“

Ermitajul e incendiat, manufacturile, fabricile de cherestea, uzinele, atelierele, morile sînt aruncate în aer, arbori fructiferi sînt tăiați, canalele de apă sparte, cirezile masacrate și indienii, canacii și chinezii care pot fi prinși sînt spînzurați fără cruțare. Tot ce poartă pecetea, marca lui Suter dispare. Se dă foc plantațiilor, se distrug viile. În sfîrșit, mulțimea pătrunde în pivnițe și la rezervele de vinuri. Și furia distrugătoare a gloatei devine turbată, omoară, sparge, arde, jefuiește, iar îndîrjirea ei merge pînă acolo încît și păsările de curte sînt împușcate prin salve trase la comandă. Apoi toată lumea asta înnebunită urcă pînă la Burgdorf și la Grenzach unde, și acolo, totul e făcut una cu pămîntul ras, prefăcut în cenușă. Stăvilarele sînt tăiate cu ferăstraiele, drumurile sînt distruse, podurile aruncate în aer.

Ruine și cenușă.

Patru zile după plecarea lui, cînd Suter se întoarce acasă, nimic nu mai există din imensa sa întreprindere.

Pale subțiri de fum se mai ridică din dărîmături. Stoluri întregi de vulturi, de corbi cu

ciocul roşu, se încaieră pe stîrvurile cailor şi ale vitelor împrăştiate pe cîmp.

De creanga cea mai groasă a unui smochin, se leagănă cadavrul spînzurat al lui Jean Marchais.

De data asta totul e pierdut.

Pentru totdeauna.

58

SUTER contemplă dezastrul cu privirea rătăcită.

Johann August Suter e copleşit. Viaţa sa, mizeria şi privaţiunile prin care a trecut, energia, voinţa, rezistenţa, lucrul şi perseverenţa lui, speranţele, totul a fost inutil. Cărţile, actele, instrumentele, armele, picile lui de urs şi de puma, blănurile, colţii de morsă, fanoanele de balenă, păsările împăiate şi colecţiile lui de fluturi, panopliile indiene, eşantioanele de chihlimbar cenuşiu, de chihlimbar veritabil, de nisipuri aurifere, de pietre preţioase, de minereuri de toate felurile nu mai sînt decît o grămadă de cenuşă fierbinte.

Tot ce are mai scump, tot ce reprezintă viaţa şi orgoliul unui om s-a spulberat, s-a prefăcut în cenuşă şi fum.

Generalul Johann Suter nu mai posedă nimic care să fie al lui, afară de hainele pe care le poartă, suma pe care şi-o pregătise pentru călătorie şi în buzunar Apocalipsul.

El care credea că va deveni omul cel mai bogat din lume !

Îşi plînge, mut, soarta. E distrus.

59

ŞI deodată se gîndeşte la copiii lui.
Unde sînt? Ce li s-a întîmplat?
Atunci rătăceşte prin ţinut, merge din fermă în fermă, din sat în sat. Peste tot oamenii rînjesc, îşi bat joc de el, îl sfidează. E insultat. Copiii aruncă cu pietre.
Suter se face că nu vede, nu spune nimic, primeşte totul, ocări şi răutăţi.
Se simte teribil de vinovat.
Îngăimează o rugăciune: „Tatăl nostru carele eşti în ceruri..."
Dă în mintea copiilor.
E un biet moşneag.

60

TREC luni pînă cînd trista lui rătăcire îl aduce la San Francisco.

Intră în oraş fără ca cineva să-l recunoască. Lui îi este teamă de casele mari care răsar peste tot, de străzile care se încrucişează, de vehiculele care trec în goană, de oamenii preocupaţi care îl îmbrîncesc. Are mai ales oroare de feţele omeneşti şi îi este frică să ridice ochii.

Nenorocul îl urmăreşte cu înverşunare.

Doarme pe cheiurile portului şi cerşeşte în cartierele mărginaşe. Stă ceasuri întregi pe locul pustiu unde, ieri încă, se ridicau birourile fiului său, avocatul.

Într-o zi, intră fără să-şi dea seama, la judecătorul Thomson. Îşi găseşte fata care a primit adăpost aici. Mina e bolnavă la pat, suferă de o tulburare nervoasă şi are greutăţi în exprimare. I se dau şi veşti despre fiii săi. Victor s-a îmbarcat pentru Europa. Arthur a fost omorît apărîn-

du-şi ferma. Cît despre Emil, cel mai în vîrstă, avocatul, cel care se ocupase de toată afacerea, cel care susţinuse procesul aurului, s-a sinucis într-o casă rău famată.

Şi deoarece Suter e complet surd, pune să i se repete de două ori această penibilă veste.

„Facă-se voia Ta. Amin".

CAPITOLUL XV

61

LA poalele munţilor Twin Peaks se înalţă o casă mare, albă, al cărei fronton şi ale cărei coloane ionice sînt de lemn. E înconjurată de un parc mare şi de culturi de flori. E casa de ţară a judecătorului Thomson, care vine cu plăcere acolo la sfîrşit de săptămînă şi îşi inspectează tinerele culturi de trandafiri, cu un volum al lui Plutarh sub braţ. În acest loc retras Suter revine încetul cu încetul la viaţă şi îşi reia cunoştinţa.

Picioarele îi sînt moi şi s-a îngrăşat enorm. Şuviţe albe de păr îi cad pe umerii rotunjiţi de grăsime. Partea stîngă a corpului îi tremură uşor. Are ochi lăcrămoşi.

Mina s-a refăcut repede din marea ei sperietură, îngrijirile materne ale doamnei Thomson şi tinereţea au fost de ajuns pentru a o însănătoşi. E logodită cu Ulrich de Winckelried, un tînăr dentist; nunta e hotărîtă pentru ziua de Crăciun, aşa încît e în plină fericire şi nu poate

suporta privelIştea bătrînului ei tată ieşit din minţi. De aceea rămîne în oraş, la familia Thomson, oamenii ăştia cumsecade, aşa de simpli, aşa de veseli, aşa de umani, care o îndrumă şi-i dau sfaturi cum să-şi înjghebeze noua gospodărie.

Johann August Suter e încă o dată singur.

62

RĂTĂCEŞTE pe sub arbori, sau contemplă ore întregi un trandafir abia înflorit. Nu vorbeşte niciodată cu nimeni. Uneori se opreşte aşa, din senin, în faţa unuia dintre grădinari, schiţează un gest, ca şi cum ar vrea să-l întrebe ceva şi îi întoarce spatele, pleacă fără să scoată o vorbă. Vîntul îi flutură pulpanele redingotei. Aleile cele mai pustii se închid în urma lui. În depărtare se aude zgomotul surd al hulei Pacificului.

De două ori pe săptămînă judecătorul Thomson vine să-l vadă pe general.

63

PE tot imensul teritoriu al Statelor Unite, judecătorul Thomson e singurul care înțelege și căruia îi este milă de soarta generalului. Thomson e un om cu sufletul drept, cu mintea echilibrată și luminată, care își îndeplinește funcțiile cu toată independența. Datorită faptului că în tinerețe a studiat serios greaca, a păstrat o dragoste pentru beletristică, un fel de a gîndi care îl poartă cu ușurință spre mărire și o preferință pentru deducțiile logice, dezinteresate, pe care știe să le ducă pînă la capăt. O înclinare firească a spiritului îl atrage spre contemplare. Așa încît înțelege tragedia vieții lui Johann August Suter.

A luat asupra lui toate interesele generalului, a revăzut tot procesul și și-a petrecut nopți întregi aplecat asupra dosarelor. Nu are să-și reproșeze nimic. A dat sentința în deplină cunoștință de cauză, conform conștiinței sale de om

și de înalt magistrat: cu toată echitatea, s-a pronunțat după litera și spiritul legii. Dar, dar... Astăzi începe să înțeleagă că nu este atît vorba de lege, cît de a salva un om, un bătrîn, și acționează așa cum îi dictează sufletul. Și cînd vine să-l vadă pe general, se încăpățînează a-l face să înțeleagă.

Între timp, îl găzduiește și îi procură îngrijirile de care are nevoie în situația lui.

64

— ASCULTĂ, generale, ai suferit destul, nu te mai încăpăţîna în afacerea asta care nu ţi-a adus decît nenorocire. Iată ce ai să faci, m-am gîndit serios. Vei renunţa la orice acţiune procedurală în contra particularilor. Vei renunţa la toate drepturile dumitale de proprietate asupra unor terenuri care au trecut de mult în mîinile altor posesori şi sînt astăzi înregistrate pe alte nume ; vei renunţa definitiv la ideea de a mai încasa vreodată orice sumă cît de mică asupra aurului extras sau care se va extrage, crede-mă, nici chiar statul sau guvernul nu vor încasa niciodată nimic ; declară-te gata să discuţi, să zicem, pentru un milion de dolari plătiţi în mînă, cu titlu de indemnizaţie şi mă fac eu forte să-i obţii. Dacă ţii absolut să mai lucrezi, poţi să ceri în acelaşi timp terenuri noi şi le vei căpăta uşor, ştii bine că pămînturile nu lipsesc pe-aici pe la noi şi, slavă Domnului, mai e loc pentru multă lume ; dar nu continua treaba asta care nu te va duce la nimic. Ştii bine că sînt în joc prea multe interese particulare şi că toată lumea unel-

teşte împotriva dumitale la Washington. Crede-mă, cedează.

— Judecătorule Thomson, îi răspunde invariabil generalul, judecătorule Thomson, ai judecat conform conştiinţei dumitale şi ţi-ai pronunţat sentinţa. Şi acum îmi vorbeşti de bani. Spune-mi, ce cer eu ? Cer dreptate, nu altceva. Trebuie ca cea mai înaltă instanţă a acestei ţări să se pronunţe dacă ai avut dreptate sau nu. Şi se va pronunţa. De altfel nu mă adresez oamenilor, ci lui Dumnezeu. Trebuie să merg cu afacerea asta pînă la capăt, căci dacă nu mi se va da dreptate în lumea asta, mă consolează gîndul că îmi va fi dată în cer şi că voi sta într-o zi de-a dreapta Tatălui.

— Dar gîndeşte-te la copii, la Mina, care se mărită şi că vei fi bunic.

— Judecătorule Thomson, un om ca mine e blestemat şi nu are copii. Este singura eroare din viaţa mea. Arthur a fost omorît, Emil s-a sinucis, mi-ai spus chiar dumneata că Victor poate fi considerat mort, deoarece a dispărut cînd cu naufragiul lui *Golden-Gate*, în larg, la ieşirea din Strîmtoarea lui Magellan, în plină mare. Nu-i voi aduce nici un prejudiciu Minei mergînd pînă la capătul trebei acesteia, deoarece nu mai am nimic şi nu-i pot da nimic ; din contră, dacă cîştig, va însemna că am lucrat pentru nepoţii şi strănepoţii mei şi pentru de şapte ori şapte generaţii.

— Dar din ce ai să trăieşti ?

— Dumnezeu care mi-a luat totul, va avea grijă de nevoile mele — aşa cum hrăneşte păsările cerului.

— Te implor, nu pleca ; poţi rămîne aici cît timp vrei.

— Ba da, ba da, mă voi duce la Washington, de Crăciun, de cum se va mărita Mina. Vom vedea dacă sînt judecători la Washington.

65

MINA s-a căsătorit cu dentistul ei şi generalul a plecat la Washington, de Crăciun, cum spusese întotdeauna. Are cu el o recomandare a primarului din San Francisco şi în buzunar stau alături sentinţa judecătorului Thomson şi micul volum al Apocalipsului. Thomson a mai obţinut de la guvern pentru bătrînul general o pensie viageră de 3 000 de dolari pe an.

CAPITOLUL XVI

66

TREC anii. Tot Washingtonul îl cunoaşte pe general, trupul lui mare şi fără vlagă, picioarele care se tîrăsc în nişte cizme scîlciate, redingota pătată şi plină de mătreaţă, capul mare şi chel care se clatină sub pălăria zdrenţuită. Tot Washingtonul îl cunoaşte, precum şi toate birourile.

La început a fost destul de prost primit, datorită intrigilor duşmanilor. Dar de atunci au trecut atîţia ani şi mulţi din adversarii lui au murit de mult iar funcţionarii au fost transferaţi. Astăzi nimeni nu mai ştie exact ce vrea, ştii dumneata, generalul ăla bătrîn, care a luat parte la războiul cu Mexicul şi bate cîmpii despre minele de aur. E desigur cam ţăcănit, ţăcănit bine. Şi hazul cel mare al birourilor este să-l trimită de la un serviciu la altul, din uşă în uşă. Generalul cunoaşte toate ocolişurile Palatului de Justiţie şi toate scările ministerelor ; se duce, vine, urcă, coboară, bate, ciocăne, aşteaptă cu răbdare pe la uşi, face mii de leghe, se înapoiază de mii de ori pe propriii lui paşi, prins ca într-o cursă de şoareci.

Dar nu disperează.

67

ÎN tot timpul acestor ani, Johann August Suter a trăit din pensia lui de general. A trăit, e un fel de-a spune, căci în realitate pensia i-a fost mîncată de avocaţi clandestini, de oameni de afaceri necinstiţi, de funcţionari inferiori ai ministerelor care rînd pe rînd i-au promis că-l vor face să cîştige procesul.

În 1863, un tînăr escroc, de origine daneză, sosit în ajun din New York şi pe care l-a întîlnit la o adunare religioasă, îi ia hîrtiile şi-l prezintă a doua zi unui complice, care se dă drept secretarul ministrului de Justiţie. Cei doi şarlatani îl subjugă cu totul pe bietul om. Suter scrie judecătorului Thomson că procesul lui este în mîinile Domnului şi că însuşi ministrul îi va pleda cauza şi cere 10 000 de dolari pentru ministru. Mina, căreia îi scrisese în acelaşi timp, îi trimite 1 000 de dolari. Reuşeşte să obţină din Elveţia să i se trimită sărăcăcioasa zestre a defunctei sale soţii. Toţi banii adunaţi încap pe mîinile celor doi pungaşi care dispar într-o bună dimineaţă, cînd văd că nu mai pot scoate nimic de la bătrîn.

Şi foarte deseori avocaţi adevăraţi sau falşi vin la el, îl pun să le expună toată situaţia şi să semneze o grămadă de hîrtii prin care Suter le cedează, în caz de succes, un sfert, jumătate sau chiar totalitatea a ceea ce va cîştiga, pentru că lui nu-i pasă de bani, de aur, de pămînturi, el vrea dreptate, o judecată, o sentinţă.

Şi anii trec. Apoi vine sărăcia, mizeria. Ca să trăiască face tot felul de treburi înjositoare: lustruieşte cizme, face pe comisionarul, spală vasele într-un birt frecventat de soldaţi unde titlul lui de general şi oroarea pe care o are pentru whisky l-au făcut popular. Mina îi trimite 100 de dolari pe lună dar banii ăştia încap pe mîna a fel şi fel de indivizi veroşi şi de intermediari, care se pricep să-l fure. Îşi dă pînă şi ultimul dolar ca să-şi grăbească procesul.

În 1866, Suter se prezintă în faţa Congresului şi cere un milion de dolari în mînă şi restituirea plantaţiilor lui. Un evreu polonez l-a împins la acest demers.

În 1868, Suter îşi trimite cererea Senatului. Expune pe larg faptele şi se mulţumeşte cu 500-000 de dolari şi restituirea pămînturilor. Această cerere e opera unui sergent din infanteria uşoară.

În 1870, într-o nouă cerere adresată Senatului şi care a fost redactată de un anume Bujard, fotograf originar din cantonul Vaud, din Elveţia, Suter nu mai cere decît 100 000 de dolari, renunţă la orice altă indemnizaţie, renunţă la pămînturi şi se angajează să părăsească Statele Unite, să se înapoieze în Elveţia unde să se stabilească în cantonul Vaud, „neputînd, spune el, după ce am

fost omul cel mai bogat din lume, să mă înapoiez ca un sărac în canton şi să cad în sarcina comunei părinţilor mei".

În 1873, intră în secta Herenhütter, încredinţează procesul Consiliului celor Şapte Bătrîni Johaniţi şi semnează un act prin care cedează toată averea sa eventuală şi posesiunile sale californiene confreriei, „astfel ca în acele frumoase văi pata murdară a aurului să fie ştearsă de neprihănirea adamistă". Şi procesul reîncepe, condus de data asta de un maestru al baroului care este în acelaşi timp şi fondatorul şi duhovnicul acestui falanster germano-american.

Suter părăseşte Washingtonul şi se stabileşte la Litiz, în Pensylvania, pentru a fi botezat şi purificat după marele rit babilonian. E acum un suflet neprihănit care trăieşte în intimitatea Domnului.

68

HERRENHÜTTER-II din Litiz sînt stabiliţi pe un mare domeniu unde cultivă şi exploatează în comun imense întinderi de grîu. Posedă şi o sondă de petrol. Sacii de grîu şi butoaiele de petrol sînt transportate spre coastă şi poartă ca marcă mielul Pascal, culcat, ţinînd o flamură între picioare. Pe flamură se desprind, în litere negre şi groase iniţialele I.-C., nu Isus Cristos, ci Iohannes Christitsch, fondator-director şi mare maestru al sectei, de fapt un avocat sîrb subtil şi periculos, om de afaceri dibaci şi întreprinzător, care este pe cale să-şi clădească una din cele mai mari averi industriale pe spinarea a aproximativ patru sute de iluminaţi, mai toţi de origine germană.

Principalele crezuri ale acestui falanster sînt : comunitatea femeilor şi a bunurilor, sfinţenia regeneratoare a muncii, anumite reguli de viaţă adamistă, vizionarismul. Unica Evanghelie e Apocalipsul. Şi astfel, Suter devine repede celebru în mica parohie, prin cunoaşterea temeinică a acestei cărţi şi prin comentariile personale pe care le face.

69

MAREA prostituată care a născut pe ocean e Cristofor Columb, cînd a descoperit America.

Îngerii şi stelele sfîntului Ion sînt drapelul american şi, o dată cu California, o stea nouă, steaua de Absint a venit să se înscrie pe flamura înstelată.

Anticristul e Aurul.

Bestiile şi satanii sînt indienii antropofagi, locuitorii din Caraibe şi canacii. Mai sînt şi negri şi chinezi, cei negri şi cei galbeni.

Cei trei călăreţi sînt cele trei mari triburi de piei-roşii.

Pînă acum, o treime din popoarele Europei a fost decimată în această ţară.

Eu sînt unul din cei douăzeci şi patru de Bătrîni, şi sînt printre voi pentru că am auzit Glasul. Am fost cel mai bogat om din lume, aurul m-a ruinat...

O rusoaică extatică e culcată la picioarele lui, în timp ce Suter comentează viziunile sfîntului Ion şi povesteşte episoadele vieţii sale.

70

DAR Suter nu poate nici măcar să se lașe în voia nevinovatei sale nebunii.

Johannes Cristitsch e îngerul lui rău, Johannes Cristitsch care a redeschis procesul, Johannes Cristitsch care mînuiește toată această mare afacere pe care o susține și pe care vrea s-o cîștige cu orice preț. Cristitsch se duce în fiecare săptămînă la Washington, solicită, uneltește, trimite fel de fel de hîrtii timbrate, folosește dosare, scotocește în arhive, scoate la iveală noi temeiuri, se agită atîta, încît pornește, urnește din loc imensa procedură. Foarte des îl ia cu el în oraș, sau îl trimite singur și pe Suter ; și îl arată, îl expune, îl pune să vorbească. A devenit impresarul lui. A descoperit pe undeva o uniformă veche de general cu care l-a împopoțonat ba i-a mai și agățat cîteva decorații pe piept.

Și, din birou în birou, din minister în minister, martiriul generalului reîncepe ; înalți funcționari încep să aibă milă de soarta acestui bătrîn, iau notă de cazul lui, îi promit să intervină și să obțină satisfacerea doleanțelor lui. Cînd e singur, golănașii îl opresc pe stradă și-l pun să le povestească despre descoperirea minelor de aur și Suter se încurcă, amestecă Apocalipsul și anecdote din viața Herrenhütterilor cu povestea vieții sale. E smintit de-a binelea și toți puștii din Washington cunosc nebunia generalului și fac mare haz de ea.

Bătrînul nebun.

Omul cel mai bogat din lume.

Ce banc bun !

71

ÎN 1876, Johann Cristitsch a uneltit atîta încît a reușit să-l numească pe Suter președinte de onoare al Secțiunii Elvețiene la Expoziția Universală de la Philadelphia. Cristitsch profită ca să-și creeze relații consulare, se gîndește chiar să declanșeze o acțiune diplomatică pentru a activa afacerea Suter.

În 1878, el și cu Suter se stabilesc definitiv la Washington. Afacerea e pe drumul cel bun, înalte personalități politice se ocupă de ea. Suter are un fel de revenire a rațiunii, s-a liniștit puțin și e mai puțin prolix cînd vorbește pe străzi.

La sfîrșitul lui ianuarie 1880, Johann August Suter este convocat la Palatul Congresului și i se spune că guvernul federal „va recunoaște foarte curînd serviciile sale". În sferele înalte cazul lui „e considerat interesant, cauza lui e justă și pretențiile sale nu sînt exagerate". Guvernul e de acord să-i plătească o indemnizație importantă.

Din acel moment, Suter scapă complet de sub influența lui Cristitsch. E din nou foarte agitat, febril. Nu-și mai găsește locul, rătăcește zi și noapte pe străzi. Se duce mereu la Palatul Congresului. Asediază pe funcționari la orice oră, întreabă dacă nu s-a ivit ceva nou, dacă Congresul nu s-a pronunțat. E nerăbdător, urmărește pe anumiți membri ai Congresului pînă la casele lor, însoțit în aceste vizite de grupuri de derbedei care nu-l mai părăsesc pe generalul „lor" și care aplaudă cînd Suter face cîte o poznă, căci acum devine foarte repede violent, amenințător și micul lui grup se întrece în a-l zădări și mai mult. Generalul e foarte mîndru de succesele lui populare. În mintea sa, copiii simbolizează armata drepților.

Cînd voi cîștiga, vă voi da tot aurul meu, le spune el, aurul care îmi revine, aurul drept, aurul purificat.

Aurul Domnului.

72

ÎNTR-O zi se încrucişează pe stradă cu trei infirmieri care duc la ospiciu un ins dezgustător, murdar, zdrenţăros. E un bătrîn înalt care se zbate cu furie, gesticulează, strigă în gura mare. Scăpînd din mîna paznicilor, se aruncă la pămînt, se tăvăleşte în noroi, îşi umple cu el gura, ochii, urechile şi scormoneşte lacom, cu mîinile, prin balegă şi murdării. Buzunarele îi sînt pline de resturi scîrboase iar traista de pietre.

În timp ce infirmierii îl leagă, generalul se uită atent la omul ăsta şi, deodată, îl recunoaşte : E Marshall, dulgherul. Şi Marshall îl recunoaşte şi pe cînd îl duc mai departe, îi strigă :

— Patroane, patroane, ţi-am spus eu, e aur peste tot, totul e de aur.

73

ÎNTR-O după-amiază caldă de iunie, generalul e aşezat pe ultima treaptă a scării care urcă la Palatul Congresului. Simte un gol în cap, ca mulţi bătrîni, e una din rarele lui clipe de mulţumire şi de linişte, nu face altceva decît să-şi încălzească la soare trupul bătrîn.

— Sînt generalul. Da. Sînt generalul, lui.

Deodată, un puşti de şapte ani coboară în goană marea scară de marmură, cîte patru trepte deodată, e Dick Price, micul vînzător de chibrituri, preferatul generalului.

— Generale ! Generale ! îi strigă el lui Suter sărindu-i de gît, generale ! Ai cîştigat ! Congresul s-a pronunţat tocmai acuma ! Îţi dă o sută de milioane de dolari !

— Ce spui ? E adevărat ? Eşti sigur ? îl întreabă Suter ţinîndu-l strîns în braţe.

— Desigur, generale, uite Jim şi cu Bob au şi plecat, se pare că a şi scris în ziare. Să vezi cîte o să vîndă ! Şi eu am să vînd ziare, diseară, grămezi de ziare !

Suter nu bagă de seamă pe cei şapte golănaşi care se strîmbă sub înaltul portic al Congresului

şi rîd şi fac semne tovarăşului lor. S-a ridicat, ţeapăn, n-a spus decît un singur cuvînt: „Mulţumesc!" apoi a bătut aerul cu braţele şi a căzut grămadă.

Generalul Johann August Suter a murit la 17 iunie 1880, la ora 3 după-amiază.

În ziua aceea Congresul nici nu ţinuse şedinţă.

Puştii au fugit.

Ceasul bate în imensa piaţă pustie, şi cum soarele îşi urmează calea, umbra gigantică a Capitoliului acoperă foarte repede cadavrul generalului.

CAPITOLUL XVII

74

JOHANN August Suter a murit la 73 de ani.

Congresul nu s-a pronunţat niciodată.

Descendenţii lui n-au intervenit niciodată, au abandonat Afacerea.

Succesiunea lui rămîne deschisă.

Astăzi, în 1925 şi pentru numai cîţiva ani, se mai poate interveni, se mai poate face ceva, se mai poate revendica.

Cine vrea aur? Cine vrea aur?

CUPRINSUL



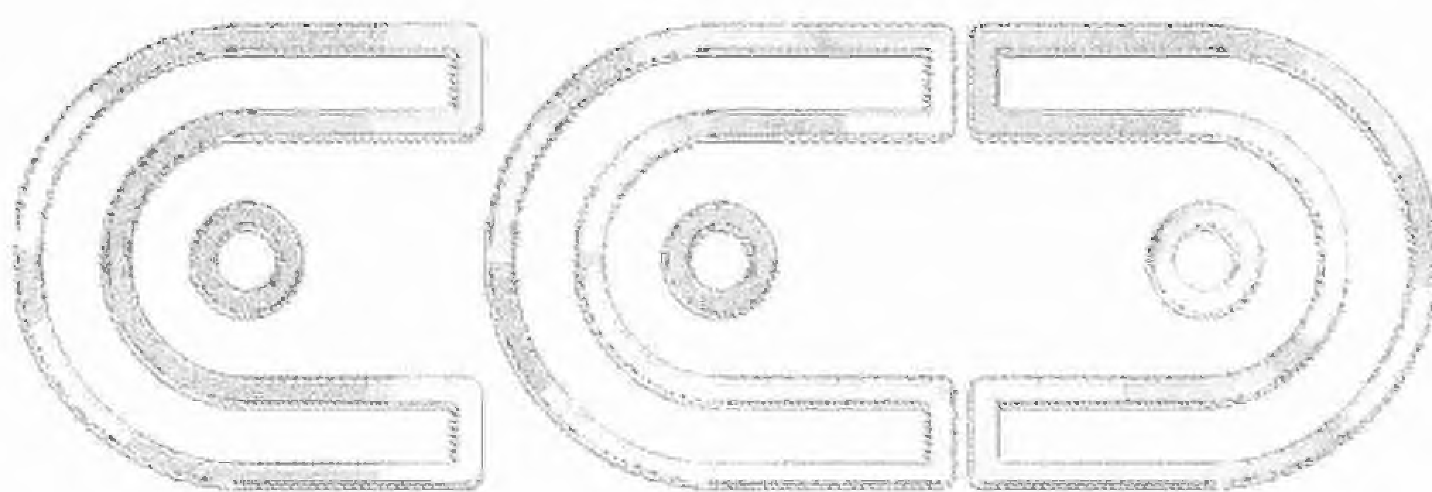
TIPARUL EXECUTAT LA

ÎNTREPRINDEREA POLIGRAFICĂ „13 DECEMBRIE 1918"

Coli tipo: 6; comanda nr. 950

AV







Scanare și prelucrare digitală



AVENTURA

de

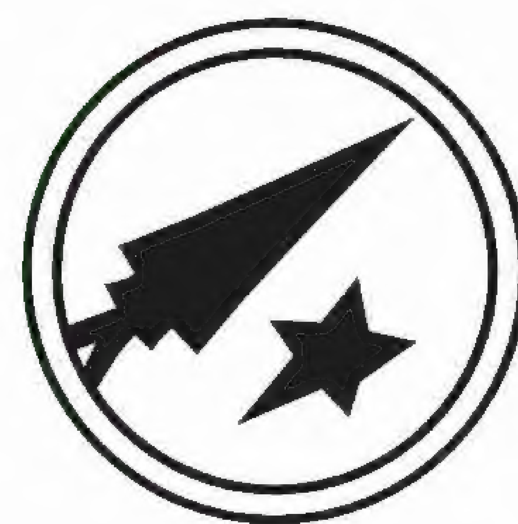




Anonim



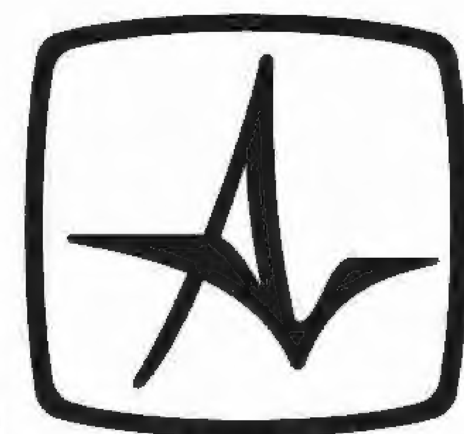
și



CAT Graur



Antwerpen





2023



